59- KITÂBU BEDTL-HALK
1- Yüce Allah'in Su Kavilleri Hakkinda Gelen Seyler (Tefsirler) Babi:
2- Yedi Kat Yer Hakkinda Gelen Seyler Babi
3- Bab: Yildizlar Hakkinda (Gelen Seyler)
4- Günesin Ve Ay'in Bir Hesâb Ile (Er-Rahmân: 5) Sifatlanislari(Nin Tefsiri) Babi
5- Yüce Allah'in Su Kavli Hakkinda Gelen Seyler Babi
6- Allah'in Salavâti Üzerlerine Olsun, Meleklerin Zikri Babi
8- Cennetin Sifati Ve Yaratilmis (Yânî Simdi Mevcûd) Oldugu Hakkinda Gelen Seyler Babi
9- Cennet Kapilarinin Sifati Babi
10- Cehennemin Sifati Ve Yaratilmis Oldugu Babi
11- Iblîs'în Sifati Ve Askerlerinin Beyâni Babi
12- Cinnlerin Varliginin, Sevâb Ve Ikaablari Oldugunun Zikri Babi
13- Aziz Ve Celîl Olan Allah'in Su Kavli Babi:
14- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
15- Bâb: "Müslümânin Hayirli Mali Koyundur; Müslüman Kisi, Koyunu Dag Baslarina Götürür"

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

59- KITÂBU BEDTL-HALK

(Allah'in Mahlûklari Ilk Yaratisi Kitabi) [1]

1- Yüce Allah'in Su Kavilleri Hakkinda Gelen Seyler (Tefsirler) Babi:

a. "O, ilkin mahlûku yaratip sonra onu (öldürdükten ve tekrar dirilttikten sonra) iade edecek olandir'ki, bu,
O'na göre pek kolaydir. Göklerde ve yerde en yüce sifat O'nun. O, yegâne gâlib, yegâne hüküm ve hikmet
SâhIbIdIr" (er-Rûm: 27).
er-Rabî' ibnu Huseym ile el-Hasen: Hepsi Allah'a kolaydir, demislerdir.
"Heynun" ve "Heyyinun"; "Leyn-Leyyin", "Meyt-Meyyit", "Dayk-Dayyik" kelimeleri gibi seddeli ve seddesîzdir [2].
b. "Ya biz ilk yaratista acz mi gösterdik (ki diriltmekten âciz olalim)? Hayir, onlar bu yeni yaratistan sübhe içindedirler" {Kaaf: is>.
c. "... O sizi daha topraktan yarattigi zaman ve siz henüz analarinizin karinlarinda döller hâlinde oldugunuz
sirada sizi (ne oldugunuzu) çok iyi bilendir. Bunun için kendinizi (begenip) temize çikarmayin. O (fenaliktan) sakinan kimdir çok iyi bilendir" (en-Necm: 32).
d. "And olsun ki, biz gökleri, yeri ve ikisi arasinda bulunan herseyi alti günde yaratmisizdir. Bize hiçbir

yorgunluk dokunmamistir" (Kaaf: 38).

e. "Hâlbuki O, sizi hakikat türlü türlü tavirlarla (hâllerle) yaratmistir [3]. Görmediniz mi, Allah yedi gögü birbiriyle ahenkli olarak nasil yaratmis? Onlarda Ay'i bir nur yapmis, Günes'i de bir kandil (olarak) asmistir.
Allah sizi Yer'den ot gibi bitirdi. Sonra sizi yine onun içine döndürecek, sizi (yeni) bir çikarisla (tekrar) çikaracak. Allah YerH sizin için bir dösek yapmistir, onun genis yollarinda gezip dolasiniz diye" (Nûh: 14-20).
Lugûb: Yorgunluk; Etvâran; Tavir tavir, yânî su tavirda, su tavirda; Ada tavkahû: Mikdânni geçti, demektir [4]

1-.....îmrân ibn Husayn (R) söyle demistir: Peygamber'e Temim ogullan'ndan bir cemâat geldi. Peygamber (S) onlara:
— "Ey Temîm ogullari! Müjdelenin, sevinin!" buyurdu. Onlar:
— Sen bizi müjdeledin. Bize (Beytu'l-Mâl'den dünyalik) atiyye de ver! dediler.
Onlarin bu hâline üzüldügünden dolayi Peygamber'in yüzü degisti. Bu sirada Peygamber'in yanina Yemen ehli olan Es'arî'ler geldi. Peygamber onlara da:
— "Ey Yemenliler! Temîm ogullarinin kabul etmek istemedikleri o hayir ve saadet müjdesini sizler kabul ediniz!" buyurdu.
Yemenli Es'arîler de:
— Kabul ettik (esasen huzuruna biz bunun için geldik), dediler. Bunun üzerine Peygamber (S) mahlûklarin ve Ars'in yaratilis baslangicini tahdîs edip anlatmaya basladi. Tam bu sirada bir kisi geldi de:
— Yâ îmrân! Binek deven bagindan siyrilip kaçti, dedi. (Ben de deveme bakmak için kalktim.) Keske (Peygamber'in meclisinden) kalkmasaydim (da O'nun sözlerini isitseydim, demistir) [5].

2-.....Bize Cami' ibnu Seddâd, Safvân ibn Muhriz'den tahdîs etti. O da Imrân ibn Husayn(R)'in söyle dedigini tahdîs etmistir: Ben isi devemi kapiya bagladim da Peygamber'in huzuruna girdim. Bu rada Peygamber'e Temîm ogullan'ndan birtakim insanlar geldi. Peygamber (S) onlara:
— "Ey Temîm ogullari, müjdeyi kabul edip sevinin!"buyurdu.
Onlar iki kerre:
— Sen bizlere müjde verdin. Bizlere dünyalik atiyye de ver, de-
iler.
Sonra huzuruna Yemen ahâlîsinden birtakim insanlar girdi.
Peygamber:
— "Ey Yemenliler, müjdeyi sizler kabul ediniz. Çünkü onu Te-nîm ogullari kabul etmediler" buyurdu.
Yemenliler:
— Kabul ettik yâ Rasûlallah, dediler ve: Biz Sana bu isten (bu ilemin hâllerinden) soralim diye geldik, sözlerini eklediler.
Rasûlullah söyle buyurdu:

— "(Ezelde) Allah vardi ve Allah'tan baska birsey yoktu. Al-ah'in Ars'i su üzerinde bulunuyordu. Allah herseyi (kâinatin tama-
mini) zikrde (mahfuz levh'te) takdir ve tesbit edip yazdi. Gökleri ve Yer'i yaratti".
Rasûlullah bunlari söyledigi sirada bir nida edici:
— Ey Husayn oglu, disi deven gitti! diye nida etti.
Ben hemen arkasindan gittim. Bir de baktim ki, devemin beri-sindeki serâb onunla aramizi kesiyor (onu görmeme engel oluyordu). Vallahi ben pek arzu ederdim ki, keske deveyi terketmis olaydim (da Rasûlullah'in sözlerini dinlemek firsatini kaçirmasaydim) [6].
Ve hadîsi» îsâ ibn Mûsâ el-Buhârî (öl. 186), Rakabe ibn Maska-le'den; o da Kays ibn Müslim'den rivayet etti ki, Târik ibn Sihâb söyle demistir: Ben Umer ibni'l-Hattâb(R)'dan isittim, söyle diyordu: Peygamber (S) bizim içimizde (yâni minber üzerinde) ayaga kalkti da mah-lûkaatin baslamasindan i'tibâren tâ cennetliklerin kendi menzillerine, ates ehlinin de kendi menzillerine girinceye kadar herseyi bizlere haber verdi. Bu haberi ezberleyen ezberledi, unutan da unuttu [7]

3...... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber(S) söyle buyurdu: "Yüce Allah'in söyle buyurur oldugunu düsünüyorum: 'Âdem oglu bana noksan sifat isnâd etti. Hâlbuki ona beni noksan sifatla vasiflamasi yakismaz. Ve yine Âdem oglu beni tekzîb eder, hâlbuki beni yalanlamasi ona yakismaz. Âdem oglunun beni noksan sifatla vasiflamasi, benim çocugum oldugunu söylemesidir. Âdem oglunun beni yalanlamasi ise, Allah beni ilk yarattigi gibi tekrar yaratacak degildir, demesidir" [8].

4-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S): "Allah halki yarattigi zaman kendi yaninda Ars'in üstünde olan kitabinda 'Rahmetim öfkeme gâlib olmustur' diye yazdi" buyurdu [9].

2- Yedi Kat Yer Hakkinda Gelen Seyler Babi

Ve Yüce Allah'in su kavilleri babi:
"Allah, yedi gögü ve yerden de onlarin mislini yaratmis olandir. Emr, bütün bunlarin arasinda durmadan iner.
Allah'in (bunlari yaratmasi, O'nun) hakîkaten herseye kaadir oldugunu, ilmiyle hakîkaten herseyi kaplamis
bulundugunu bilmeniz içindir'3 (et-Taiâk:i2) [10].
"Ve's-$akfî'l-merfû"\ semâ'dir. "Semkehâ", "Binâehâ" demektir, orada hâyevân, yâni canli vardir.
"el-Hubuku", düzgünlügü ve güzelligidir. "Ezinet", isitti ve itaat etti demektir. "Atti", içindeki ölüleri disari çikardi ve onlardan bosaldi demektir.
"Tahâhâ", "Dehâhâ" yânî onu yaydi demektir, "es- Sâhire", yeryüzü'dür; orada hayevân yânî canli vardir, onlarin uykulari ve uyanikliklari yeryüzünde olur [11]

5-.....Ebû Seleme ile kendi kavminden bâzi insanlar arasinda bir arazî hakkinda çekisme meydana

gelmisti. Ebû Seleme, Âise'nin yanina girip bu çekismeyi Âise'ye zikretti. Âise de ona:
— Yâ Ebâ Seleme! Yer(gasbetmek)den sakin! Çünkü Rasûlul-lah (S) "Kim (baskasinin topragina) bir karis mikdâri tecâvüz ederse, o yere kiyamette yedi kat yerden (isabet eden toprak) bu mütecaviz kisinin boynuna halka gibi geçirilir" buyurdu, demistir [12].

6-.....Bize Abdullah ibnu'l-Mubârek, Mûsâ ibn Ukbe'den; o da Sâlim'den; o da babasi Abdullah ibn Umer'den haber verdi. O söyle demistir: Peygamber (S): "Herkim hakki olmaksizin (baskasina âid) yerden birsey gasbedip alirsa, o aldigi seyle birlikte kiyamet gününde yedi kat yere batirilir" buyurdu [13].

7-.....Ebû Bekre Nufey' ibnu'l-Hâris es-Sakafî(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Zaman (mikyas olan yil hesabi) A Hah 'in gökleri ve Yer'i yarattigi gündeki (ilk) hey'etine dönmüstür. (Artik) sene oniki aydir. Bunlardan dördü haram aylardir. Üçü arka arkayadir ki, Zu'l-ka'de, Zu'l-hicce ve Muharrem'dir. Dördüncüsü de Cumada'l-âhire ile Sa'bân arasinda olarak Mudar kabilesinin ayi olan Receb'dir" [14]

8-.....Bize Ebû Usâme, Hisâm'dan; o da babasi Urve ibnu'z- Zubeyr'den; o da Saîd ibn Zeyd ibn Amr ibn Nufeyl(R)'den tahdîs etti ki, Ervâ bintu Ebî Uveys, iddia ettigi bir hakk hususunda, Saîd ibn Zeyd kendisinin hakkini eksiltti diye Medîne Vâlîsi bulunan Mer-vân ibnu'l-Hakem'e sikâyet etti. Bu sikâyet üzerine Saîd: Ben bu kadinin hakkindan birsey mi eksiltiyormusum? Sehâdet ederim ki, ben Rasûlullah(S)'tan söyle buyururken isitmisimdir: "Her kim (baskasina âid) arazîden zalimlikle bir karis yer alirsa, hiç sübhe yok, kiyamet gününde o arazî parçasi yedi kat yerden i'tibâren onun boynuna halka yapilir".
Ibnu Ebi'z-Zinâd, Hisâm'dan söyledi ki, babasi Urve söyle demistir: Saîd ibn Zeyd bana: Ben Peygamber'in huzuruna girdim... dedi [15].

3- Bab: Yildizlar Hakkinda (Gelen Seyler)

Katâde söyle demistir: "Andolsun ki biz Yer'e en yakin olan gögü kandillerle donattik. Bunlari seytânlara atis taneleri yaptik,.. ** (ei-Mtiik: 5). Allah bu yildizlari üç sey için yaratti: Allah bunlari göge zînet, seytânlara atis taneleri ve kendileriyle dogru yol bulunacak alâmetler yapti. Kim yildizlar hakkinda bundan baska bir ma'nâya dönerse hatâ etmis, nasibini zayi' eylemis ve bilgisine sâhib olmadigi bir seyin mesakkatini üzerine almistir [16].
Ibn Abbâs: "Hesîmen" (d Kehf: 45), "Mutegayyirân" (yânî degisici); "el-Ebbu" (Abese: 3i) hayvanlarin yiyecegi sey; "el-En'âm" (er-Rahmân: 16), "halk" (yânî bütün mahlûklar), "Berzah" (er-Rahmân: 20)
"Hâcib"(yânî perde)dir, demistir [17].
Mucâhid ibn Cebr: "Elfafen" <en-Nebe': 16), "Multeffeten" (yânî birbirine sarmasmis), "Gulben"

(Abese: 30) birbirine sarmasmis bol agaçli; "Firâsen", "Mihâden" (yânî dösek) demektir. Yüce Allah'in "Yeryüzünde sizin için bir vakte kadar durak ve fâidelenecek sey vardir" (ei-36; ei Araf: 24) kavlinde oldugu gibi (ki, o karar yeri yâhud besik ma'nâsinadir). "Nekîden" (eiA'râf:58) "Kalîlen" (yânî az) demektir [18].

4- Günesin Ve Ay'in Bir Hesâb Ile (Er-Rahmân: 5) Sifatlanislari(Nin Tefsiri) Babi [19]

Mucâhid: Degirmenin hesabi gibi (yânî Günes ve Ay degirmenin hareketi ve konumu gibi) cereyan ederler, demistir.
Digerleri: Bunlar bir hesâb ve geçemeyecekleri birtakim menziller üzere cereyan ederler, demislerdir. "Sihâb"in cem'i "Suhbân" oldugu gibi "Husbân", "Hisâb"in cemâatidir [20].
"Duhâha" (es-sems: i) "Davuhâ"(yânî aydinligi) demektir [21]. "en-Tudrikel-kamera.. Ne Günes'in Ay'a erisip çatmasi, ne de gecenin gündüzü geçmis olmasi gerekmez. Hepsi de birer felekte yüzerler" {Yâsîn: 40). Mucâhid: Bunlardan birinin aydinligi, digerinin aydinligini örtmez ve bu onlara gerekmez (yânî onlara sahîh olmaz), demistir. "Velâ'lleylu sâbiku'n-nehâri":... Ne gecenin gündüzü geçmis olmasi gerekmez. Bunlar birbirlerini tekrar tekrar arka arkaya sür'atle isterler (yânî gece âyeti gündüz âyetinin önüne geçmez). Bunlar iki nûrlandirici âyettirler. "Neslehu", yâni biz onlarin birini digerinden siyirip çikaririz ve onlardan herbirini bir felekte akitip yürütürüz.
"...Vâhiyetun: Gök de yarilmis ve artik o, o gün zayiftir" (d-Hâkkaa: 16); onun zayifligi varilmasidir. "Ve'l-meleku ala ercâihâ: Melekler ise onun bucaklarindadir" : i7>; yânî gök yarilmadigi müddetçe melekler semânin iki tarafindadirlar. Bu senin "Kuyunun etrafi üzerinde" sözün gibidir.
"Ve agtasa leylehu: Onun gecesini karartti, gündüzünü çikardi"1 (en-Nâziflt: 29); "Felemmâ cenne aleyhVl-leylu: Iste o üstünü gece bürüyüp örtünce... " (ei-En'âm: 76); bu iki yerde de ma'nâ "karanlik basinca" demektir.
el-Hasen dedi ki: "Izâ's-semsu kuvvirat – Günes toplanip duruldugu zaman"" (et-Tekvîr: d, dürülüp toplanir, nihayet isigi gider, demektir. "Ve'l-leyli ve mâ veseka ve 'l-kameri izâ H-teseka = O geceye ve onun derleyip
topladigi seye, toplu bir hâle geldigi (nuru tamamlandigi) zaman Ay'a yemîn ederim ki... " (ei-insikaak: 16-17). Burada "Veseka", debelenen nevVden herseyi topladigi; "Itteseka" da dümdüz oldugu zaman demektir.
"Tebârekellezî ceale IVs-semâi burûcen = Gökte burçlar yaratan, onlarin içinde bir çerag ve nurlu bir ay barindiran Allah'in sâni ne yücedir" (ei-Farkaan: 6i). Burada burçlar, Günes'in ve Ay'in menzilleridir. "Velâ'z-Zillu vel-harûr = Gölge ile sicak bir olmaz" (Fâtir: 21)
Hasen bunu, Günes'le beraber gündüzleyin olacak sicak ile tefsir etti. Ibn Abbâs: "//arar" geceleyin; "Semûm", samyeli azabi (et-Tûn 27), gündüzleyindir,dedi. "Yûlicu'n-nehâra fVl-leyl" (ei-Hacc; 6i), yâni gündüzü geceye girdirir ki, bu "Yukevviru" yâni "Gündüzü gecenin içine dürer" demektir. "Velîceten", birseyin içine girdirdigin herbir seydir [22].
9-.....Ebû Zerr (R) söyle demistir: Peygamber (S) günes battigi zaman bana:

"Günes nereye gider, bilir misin?" diye sordu. Ben:
— Allah ve Rasûlü en bilendir, dedim., Rasûlullah söyle buyurdu:
— "Günes gider, tâ Ars'in altinda secde eder (âdetince dogudan dogmak üzere) izin ister de ona izin verilir (ve dogu taraftan dogar. Bununla beraber insanlarin günahlilari üzerine dogmayi fena görür). Ve bu hâlde secde etmeye yaklasir. Fakat secdesi kabul olunmaz. (Dogacagi yerine gitmeye) izin ister; izin verilmez. Ona: Artik nereden geldinse oraya dön! denilir. O da battigi taraftan dogar. Iste bu Yüce Allah'in su kavii(nin ma'nâsi)^: Günes de kendi karargâhinda (yörüngesinde devam üzere) cereyan etmektedir. (Günesin en ince bir hesâb üzere) bu yürüyüsü mutlak gâlib, herseyi hakkiyle bilen Allah'in takdiridir!" (Yâsîn: 38) [23].

10-.....Bize Abdullah ed-Dânâc -Farsça'dir, ma'nâsi "âlim" demektir- tahdîs edip söyle dedi: Bana Ebû Seleme ibnu Abdirrah-mân, Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber(S): "Günes ve Ay kiyamet gününde (ziyalari sönüp birbiri içine) dürülürler" buyurmustur [24].

11-.....Bana Amr ibnu'l-Hâris haber verdi ki, Abdurrahmân ibnu'l-Kaasim, babasi el-Kaasim ibn Muhammed ibn Ebî Bekr'den; o da Abdullah ibn Umer(R)'den söylemistir. Abdullah ibn Umer, Pey-gamber(S)'in söyle buyurdugunu haber verir idi: "Sübhesiz ki Günes ile Ay, hiçbir kimsenin ne ölümünden, ne de hayâtindan dolayi tutulurlar. Lâkin bunlar Allah'in âyetlerinden iki âyettir. Tutulduklarini görünce hemen namaza durun" [25].

12-..... Abdullah ibn Abbâs söyle demistir: Peygamber (S): "Sübhesiz ki, Günes ile Ay Allah'in âyetlerinden iki âyettir. Bunlar bir kimsenin ölümü veya hayâtindan dolayi tutulmazlar. Siz bu tu-tulmayi gördügünüz zaman Allah'i zikrediniz" buyurdu.

13-.....Âise (R) söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) Günes tutuldugu gün kiyama durup tekbîr aldi ve uzun bir kiraat yapti. Sonra uzun bir rükû' yapti. Sonra basim rukû'dan kaldirip Semiallâhu li-men hamidehu dedi. Ve secdeye gitmeden oldugu gibi yine kiyam yapti ve burada uzun bir kiraat daha yapti. Bu kiraat birincisinden daha kisa idi. Sonra uzun bir rükû' daha yapti, fakat bu rükû', birinci rukû'dan kisa idi. Sonra uzun bir secde yapti. Sonra ikinci rek'atin içinde de birinci rek'atte yaptigi gibi yapti. Sonra Günes açilmis oldugu hâlde selâm verdi. Bunun ardindan insanlara karsi hutbe yapti da Günes'in ve Ay'in tutulmalari hususunda: "Bunlar Allah'in âyetlerinden iki âyettir. Bunlar hiçbir kimsenin ne ölümü, ne de hayâti için tutulurlar. Sizler bu ikisini tutulmus gördügünüz zaman hemen namaza iltica ediniz" buyurdu.

14-.....Bana Kays ibn Ebî Hazim, Ebû Mes'ûd(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Günes ile Ay hiçbir kimsenin ne ölümünden, ne de hayâtindan dolayi tutulurlar. Lâkin bunlar Allah'in âyetlerinden iki âyettir. Tutulduklarini görünce hemen namaza durun" [26].

5- Yüce Allah'in Su Kavli Hakkinda Gelen Seyler Babi

"0, rahmetinin Önünde rüzgârlari birmüjdeci olarak gönderendir... " (el-Furkaan: 48).
"Levâkiha" (ei-Hicr: 22), "Lahika" ve "Lâhik"in cem'idir ki, asilayici demektir. "Melâhika"nin müfredi
"Mulhika'Mir. *I*sârun" (d Bakara: 266), tas firlatan bora ki, yerden göge dogru eser, direk gibi olur, içinde ates vardir.
'Rîhun fihâ sirrun" (Âiu imrân: in), siddetli soguk rüzgâr; "Nusuren" (ei-Furkaan: 48), yayilici, daginik, demektir [27].

15-.....Mucâhid'den; o da Ibn Abbâs(R)'tan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Ben sabâ rüzgâri ile yardim olundum. Âd kavmi de de-bûr yeli ile helak edildi" buyurmustur [28].

16-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) gökyüzünde yagisli sanilan bir bulut görünce ona karsi durur, geri döner (evimizin içine) girer, çikardi. Ve (bu karanlik buluttan ümmete bir âfet eris-mesinden endîse ederek) yüzü(nün rengi) degisirdi.Gök yagmur yagdirinca da Peygamber'den bu endîse açilir giderdi. Âise bunun sebebini Peygamber'den ögrenmek istedi. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu: "Ne bileyim? Belki bu kara bulut bir kavmin dedigi gibi (bir azâb) olur (Kur'ân'da söyle hikâye olunmustur): Artik vaktâ ki onu, vadilerine dogru gelen bir bulut hâlinde görmüslerdi. Dediler ki: Bu, bize yagmur verici buluttur. (Hûd:) Hayir, bu çarçabuk gelmesini is-tediginiz seydir; bir rüzgârdir ki, onda elem verici bir azâb vardir. O, Rabb 'imin emriyle her seyi helak edecektir (dedi). Iste onlar o hâle geldiler ki, meskenlerinden baska birsey görünmez oldu. Iste günahkârlar güruhunu biz böyle cezalandiririz" (ei-Ahkaaf: 24-25) [29].

6- Allah'in Salavâti Üzerlerine Olsun, Meleklerin Zikri Babi [30]

Ve Enes söyle dedi: Abdullah ibn Selâm, Peygamber'e: Sübhesiz meleklerden Cibril aleyhi's- selâm Yahûdîler'in düsmanidir, dedi [31].
Ibn Abbâs da: "Biziz o saff saff dizilenler mutlak bizi" (es sâffât: 165); bunlar meleklerdir, demistir [32].

17-Bize Hudbe ibnu Hâlid tahdîs edip söyle dedi: Bize Hemmâm ibn Yahya, Katâde'den tahdîs etti. H ve bana Halîfe ibn Hayyât söyle dedi: Bize Yezîd ibnu Zuray' tahdîs edip söyle dedi: Bize Saîd ibn Ebî Arûbe ile Hisâm ed-Destevâî söyle dediler: Bize Katâde tahdîs edip söyle dedi: Bize Enes ibnu Mâlik tahdîs etti ki, Mâlik ibn Sa'saa (R) söyle demistir: Peygamber(S) söyle buyurdu:
"Bir kerresinde ben Beyt'in (yâni Ka'be'nin) yaninda uyurla uyanik arasi bir hâlde bulunuyordum". Peygamber burada iki kisi arasindaki adami (kasdederek) zikretti ve söyle devam etti; "Derken bana içine hikmet ve imân doldurulmus altindan bir tas getirildi. Gögüsten karnin alt tarafina kadar yarildi. Sonra karin Zemzem suyu ile yikandi. Sonra hikmet ve îmân ile dolduruldu. Ve bana

katirdan küçük, esekten büyük beyaz bir hayvan getirildi ki, o Burak'tir. Akabinde ben Cibril'in beraberinde gittim. Nihayet alt semâya vardik.\
— Kim o? denildi.
— Cibril'dir, dedi.
— Yanindaki kimdir? denildi. Cibril tarafindan:
— Muhammed'dir, diye cevap verildi.
— Ona buraya gelsin diye (da'vet) gönderildi mi? diye soruldu. Cibril:
— Evet, dedi.
— Merhaba gelen Zât'af Bu gelen kisinin gelisi ne güzeldir! denildi.
Müteakiben Âdem 'in yanina geldim ve ona selâm verdim. O da:
— Merhaba sana, Ogul ve Peygamber! dedi. Akabinde ikinci semâya vardik.
— Kimdir o? denildi.
— Cibril'dir, dedi.
— Yanindaki kimdir? denildi. Cibril:
— Muhammed(S)'dir, dedi.
— Ona (gelsin diye) haber gönderildi mi? denildi. Cibril:
— Evet gönderildi, dedi.
— Merhaba O'na -hos geldi, safa geldi- ve bw gelenin gelisi ne güzeldir! denildi.
Akabinde ben îsâ ve Yahya (Peygamberlerin) yanina vardim. Onlar:
— Merhaba sana, kardes ve Peygamber! dediler. -Sonra üçüncü semâya vardik.
— Kimdir o? denildi.
— Cibril'dir, dedi.
— Beraberindeki kimdir? denildi. Cibril:
— O Muhammed'dir, dedi.
— Ona (vahy ve mi'râc da'veti) gönderilmis midir? denildi. Cibril:
— Evet (gönderilmistir), dedi.
— Merhaba O'na ve bu gelen kisinin gelisi ne güzeldir! denildi. Akabinde ben Yûsuf'un yanina vardim ve ona selâm verdim. O
da:
— Merhaba sana bir kardesten ve peygamberden! dedi. Sonra dördüncü semâya vardik.
— Kimdir o? denildi.
— Cibril'dir, denildi.
— Beraberindeki kimdir? denildi. Cibril tarafindan:
— Muhammed'dir, denildi.
— Ona (mi'râc da'veti) gönderilmis midir? denildi. Cibril:'
— Evet, gönderilmistir, dedi.
— Merhaba gelen Zât'a ve bu gelenin gelisi ne güzeldir! denildi. Ben îdrîs Peygamber'in yanina vardim ve ona selâm verdim. O
da:
— Bir kardes ve bir peygamberden merhaba! dedi. Sonra besinci semâya vardik.
— Kimdir o? denildi.
— Cibril'dir, dedi.

— Beraberindeki kimdir? denildi.
— Muhammed'dir, denildi.
— Ona da'vet gönderilmis midir? denildi.
Cibril:
— Evet (gönderilmistir), dedi.
— Merhaba O'na ve bu gelen Zât ne güzel yolcu! denildi. Akabinde biz Harun'un yanina geldik. Ben ona selâm verdim.
O da:
— Merhaba sana bir kardes ve bir peygamberden, dedi. Sonra altinci semâya vardik.
— Kimdir o? denildi.
— Cibril'dir, dedi.
— Beraberindeki kimdir? denildi.
— Muhammed'dir, denildi.
— O'na (da'vet) gönderilmis midir? Bu gelen kisiye merhaba ve O'nun bu gelisi ne güzeldir! denildi.
Akabinde ben Musa'nin yanina vardim ve ona selâm verdim. O da:
— Bir kardesten ve bir peygamberden sana merhaba! dedi. Ben Musa'yi birakip geçince Mûsâ agladi. Musa'ya:
— Seni aglatan nedir? denildi: Mûsâ:
— Yâ Rabb! Benden sonra peygamber gönderilen bu genç ki, O'nun ümmetinden cennete girecekler benim ümmetimden gireceklerden daha faziletlidir (de ona agliyorum)! dedi.
Sonra yedinci semâya vardik.
— Kimdir o? denildi.
— Cibril'dir, dedi.
— Yanindaki kimdir? denildi.
— Muhammed'dir, denildi.
— O'na da'vet gönderilmis midir? Bu gelen Zât'a merhaba, bu gelen kisi ne güzel yolcu! denildi.
Akabinde ben Ibrahim Peygamber'in yanina vardim ve ona selâm verdim. O da:
— Bir ogul ve peygamber, merhaba sana! dedi.
Sonra bana el-Beytu'l-Ma'mûr gösterildi. Ben Cibril'e bunu sordum. Cibril:
— Bu el-Beytu'l-Ma'mûr'dur, her gün onun içinde yetmisbin melek namaz kilar, bundan çiktiklari zaman artik bu onlarin son girisidir, bir daha oraya dönmezler, dedi.
Bana Sidretu'l-Muntehâ da gösterildi. Bir de gördüm ki, sidre agacinin yemisleri sanki Yemen 'in Hecer sehri testileri gibi; yapraklari ise fillerin kulaklari gibidir. Sidre 'nin dibinde dört nehir vardir: Iki bâtin nehir, iki zahir nehir. Ben Cibril'e bunlari sordum. Cibril;
— Bâtin olan iki nehir cennettedir. Zahir olan iki nehir ise Nîl ile Furât nehirleridir, dedi.
Sonra benim üzerime (her gün) elli namaz farz kilindi. Ben bunlari kabul ettim ve Musa'ya geldim. Mûsâ:
— Ne yaptin? dedi.
— Üzerime elli namaz farz olundu, dedim. Mûsâ:
— Ben insanlari senden daha iyi biliyorum; ben îsrâîl ogullarini siki bir denemeye tâbi' tuttum. Senin ümmetin her gün elli namaza takat getirmez. Onun için Rabb'ine dön de hafifletmesini iste,

dedi.
Ben de döndüm ve hafifletmeyi istedim. Rabb'im namazlari kirk yapti. Sonra evvelki gibi Mûsâ 'ya; akabinde Rabb 'ime gidip yine hafifletme istedim. Sonra Rabb'im namazlari otuz yapti. Sonra yine bundan önceki gibi Musa'ya;akabinde Rabbi'me gidip hafifletme istedim. Bu sefer Rabb'im namazlari yirmi yapti. Sonra yine Musa'ya ve akabinde Rabb 'ime gidip hafifletme istedim. Bu sefer Rabb 'im namazlari on yapti. Sonra Musa'ya geldim. O da yine hafifletme istememi söyledi. Bu sefer Rabb'im namazlari besyapti. Akabinde Musa'ya geldim. Mûsâ:
— Ne yaptin? dedi.
— Rabb'im namazlari bes yapti, dedim.
Mûsâ önceki gibi yine hafifletme istememi söyledi. Ben Musa'ya:
— Hayirla selâmette kal (ben bu besi kabul ediyorum), dedim. Akabinde Allah tarafindan:
— Ben bes vakit namazla farizami imza ve infaz ettim ve kullarimdan fazlasini hafiflettim; ben güzelligi on kat ile karsilarim! diye nida olundu'3.
Ve Hemmâm ibn Yahya, Katâde'den; o da el-Hasen'den; o da Ebû Hureyre'den; o da Peygamber'den el-Beytu'l-Ma'mûr hakkinda ayri hadîs söyledi [33].

18-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Kendisi sâdik ve masdük (yâni: kendisi dogru söyler ve kendisine de dogru bildirilir) oldugu hâlde, bize Rasûlullah (S) tahdîs edip (insanin yaratilmasi tavirlarindan) sunlari söyledi:
"Sizin herbirinizin yaratilmasi (yaratilma baslangicinda) ana baba maddeleri kirk gün anasinin karninda toplanir. Sonra o maddeler o kadar zaman içinde (yânî kirk gün içinde) kati bir kan pihtisi hâlini alir. Sonra yine o kadar zaman içinde bir çignem et olur. Sonra (dördüncü tekâmül tavrinda) Allah bir melek gönderir de tekâmül eden o bir çignem ete su dört kelime(y\ yazmasi) emrolunur: Onun isini, rizkini, ecelim, sakiyâhud said oldugunu yaz! denilir. Sonra ona rûh üflenir (cenîn canlanir). Imdi sizden bir kisi (bu fitrati geregi dünyâda) iyi is yapar, nihayet kendisiyle cennet arasinda yalniz bir kulaç mesafe kalir. Bu sirada (melegin ana karninda yazdigi) yazi gelir, yazisi o kisinin önüne geçer (yânî onu önler). Bu defa o kisi cehennemliklerin isini yapmaga baslar (da cehenneme girer). Sizden bir kisi de kötü is yapar. Nihayet kendisiyle cehennem arasinda ancak bir kulaç mesafe kalir. Bu sirada (melegin yazdigi) o yazi önüne geçer (yânî onu önler). Bu defa o kisi cennet ehlinin (hayirli) emelini yapar (cennete girer)" [34].

19-.....Bana Mûsâ ibnu Ukbe haber verdi ki, Nâfi' söyle demistir: Ebû Hureyre, Peygamber'den söyledi.
Ve Ebû Âsim ed-Dahhâk ibivMahled, Mahled ibn Yezîd'e mu-tâbaat etti ki, Ibn Cureyc söyle demistir: Bana Mûsâ ibn Ukbe, Nâfi'den; o da Ebû Hureyre'den; o da Peygamber'den haber verdi. Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Allah bir kulu sevdigi zaman Cibril'e:
— Allah fulâni seviyor, onu sen de sev! diye nida eder. Cibril de o kulu sever. Akabinde Cibril gök ahâlîsine;
— Allah fulân kulu seviyor, onu siz de seviniz! diye nida eder.
Gök ahâlîsi de o kimseyi sever. Sonra yerde(ki insanlarin gönlüne) o kimse lehine kabul ve sevgi

konulur (da onu taniyan müslümânlar tarafindan sevilir)" [35].

20-.....Âise (R) söyle demistir: Ben Rasûlullah(S)'t söyle derken isittim: "Melekler Anan içine -ki o buluttur- inerler de gökte kaza ve hükmolunan emri (istikbâle âid bâzi seyleri kendi aralarinda) zikrederler. Bu sirada seytânlar (bu haberi) kulak hirsizligi yapar ve onu isitirler. Isittiklerini de kâhinlere gizlice ulastirirlar. Kâhinler, seytânlardan isittikleri kelimelerle beraber yüz yalan da kendi nefislerinden uydururlar" [36].

21-.....Bize Ibn Sihâb, Ebû Seleme ibn Abdirrahmân ibn Avftan ve el-Agarr Selmân el-Cuhenî'den; onlar da Ebû Hureyre'den tah-dîs ettiler ki, o söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Cumua günü olunca mescidin kapilarindan herbir kapida melekler bulunur. Onlar mescide ilk gelenleri (birinci, ikinci, üçüncü diye) sirasiyte yazarlar. Imâm minbere oturunca sahîfeleri dürerler ve safflar arasina gelip zikri (yânî hutbeyi) dinlerler" [37].

22-..... Bize ez-Zuhrî tahdîs etti ki, Saîd ibnu'l-Müseyyeb söyle demistir: Bir kerre Hassan ibn Sabit mescidde siir okudugu sirada Umer mescide ugradi. (Hassân'in mescidde siir okumasini çirkin gördü.) Bunun üzerine Hassan:
— Ben vaktiyle bu mescidde senden daha hayirli olan Zât hâzir iken de siir okur idim, dedi.
Sonra Hassan, Ebû Hureyre'ye döndü ve:
— Allah askina sana sorarim: Rasûlullah'in Hassân'a: "Haydi sen de benim tarafimdan (müsriklere) cevâb ver! Yâ Allah, onu Rûhu'l-Kudüs ile kuvvetlendir!" derken isittin mi? diye sordu.. O da; — Evet (isittim), diye dogruladi [38].

23-.....Bize Su'be, Adiyy ibn Sabit'ten tahdîs etti ki, el Berâ ibn Âzib (R) söyle demistir: Peygamber (S) Hassân'a hitaben: "Sen de müsrikleri hicvedip kötüle yâhud onlarin hicivlerine karsilik ver, Cibril de seninle beraberdir" buyurdu [39].

24-.....Bize Cerîr ibn Hazim tahdîs etti. H ve yine bize Ishâk ibn Râhûye tahdîs edip söyle dedi: Bize Vehb ibn Cerîr haber verip söyle dedi: Bize babam Cerîr ibn Hazim tahdîs edip söyle dedi: Ben Humeyd ibn Hilâl'den isittim ki, Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: (Rasûlullah, Kurayza ogullan yurduna sefer ettiginde melekler de istirak etti.) Ben Ensâr'dan Ganm ogullan sokaginda yükselen bir tozu bugün bile görür gibiyim.
Râvî Mûsâ ibn îsmâîl, Magâzî'deki kendi rivayetinde sunu ziyâde etmistir: Enes: Ben Cibril'in melâike cemâatinin Ganm ogullan sokagindan geçtikleri sira yükselen tozunu bugün bile görür gibiyim, demistir [40].

25-.....Urve ibnu'z-Zubeyr'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki, el-Hâris ibnu Hisâm, Peygamber'den:

— Sana vahy nasil gelir? diye sormustur. Peygamber (S) söyle cevâblamistir:
— "Bunun hepsi (söyledir): Bazen melek bana çingirak sesi gibi bir ses içinde gelir, akabinde melegin bana söyledigi seyleri ezberlemis oldugum hâlde o benden ayrilir. Bana en agir olani budur. Bazen de melek bana bir insan olarak temessül eder (yânî sûretlenir), benimle konusur, ben de söyleyeceklerini iyice bellerim" [41].

26-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu:
— "Kim Allah yolunda çift sadaka verirse, cennetin bekçileri, yânî melekler onu: Ey Fulân! Buraya gel! diye da'vet ederler."
Peygamber'in bu sözü üzerine Ebû Bekr:
— Artik kendisine hiç helak olmayan kimse, iste budur, -dedi. Peygamber de:
— "Senin de o bahtiyarlardan olmani umarim" buyurdu [42].

27-.....Bize Ma'mer, ez-Zuhrî'den; o da Ebû Seleme'den; o da Âise(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S) Âise'ye:
— "Yâ Âise! Su (yanimdaki) Cibril'dir, sana selâm ediyor" buyurmus.
Aise de:
— Selâm; Allah'in rahmeti ve bereketleri onun üzerine olsun, demis ve Peygamber'i kasdederek:
— Benim görmedigimi Sen görüyorsun, demistir [43].

28- Bize Ebû Nuaym tahdîs edip söyle dedi: Bize Umer ibnu Zerr tahdîs etti.
H Ebû Nuaym dedi ki: Bana Yahya ibn Ca'fer tahdîs edip söyle dedi: Bize Vekî', Umer ibn Zerr'den; o da babasi Zerr ibn Abdillah el-Hamdânî'den; o da Saîd ibn Cubeyr'den tahdîs etti ki, Abdullah ibn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) Cibril'e:
— "Sen bize su ziyaretinden daha çok ziyaret etmez misin?" demisti (yânî daha sik gelmesini arzûlamisti).
Ibn Abbâs dedi ki: Bunun üzerine "Biz (melekler) Senin Rab-binin emri olmadikça inmeyiz. Önümüzde, ardimizda ve ikisi arasinda ne varsa hepsi O'nundur. Senin Rabbin unutkan degildir" (Meryem: 64) âyeti indi [44].

29-..... O da Ibn Abbâs(R)'tan tahdîs etti ki, Rasûlullah(S) söyle buyurmustur: "Cibril bana Kur'ân'i bir okunus üzerine okuttu. Ben de durmadan bunun artmasini isterdim. Tâ yedi türlü okunusa erisinceye kadar bu dilegimde israr ettim" [45].

30-.....Bize Abdullah ibnu'I-Mubârek haber verip söyle dedi:
Bize Yûnus ibn Yezîd haber verdi ki, ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Ubeydullah ibni Abdillah tahdîs etti ki, Ibnu Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) insanlarin en cömerdi idi. En cömert oldugu zaman da ramazânda idi ki, bu ay Cibril aleyhi's-selâmin kendisine en çok kavustugu zaman idi. Cibril, ramazânin her gecesinde Rasûlul-lah'la bulusur ve kendisi ile Kur'ân-i Kerîm'i mudârese

ve müzâkere ederdi. îste bundan dolayi Rasûlullah Cibril kendisiyle bulustugu bu zamanda hayir dagitmakta, esmesi maniaya ugramayan rüzgârdan daha cömert idi [46].
Ve Abdullah ibnu'l-Mubârek'ten: (Kendisi:) Bize Ma'mer (ibnu Râsid, yukarida verilen) bu isnâd ile o hadîsin ma'nâca benzerini tahdîs etti, demistir.
Ve Ebû Hureyre ile Fâtima (R) da Peygamber(S)'den, Cibril'in (her sene ramazânda) Peygamberce Kur'ân'i karsilastirma yapar oldugunu rivayet etmislerdir [47].

31-.....Bize Leys ibnu Sa'd, Ibn Sihâb'dan söyle tahdîs etti: Umer ibnu Abdilazîz bir gün ikindi namazini biraz geri birakti. Bunun üzerine Urve ibnu'z-Zubeyr, Umer'e:
— Dikkat et! Muhakkak ki Cibril inmis ve Rasûlullah'm önünde namaz kildirmistir, dedi.
Umer de ona:
— Yâ Urve, söyledigini iyi bil! dedi.
Urve de hadîsi senediyle nakledip söyle demistir:
— Ben Besîr ibn Ebî Mes'ûd'dan isittim, söyle diyordu: Ben babam Ebû Mes'ûd'dan isittim, söyle diyordu: Ben Rasûlullah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Cibril indi ve bana imâm oldu, ben de onunla birlikte namaz kildim. Sonra onunla namaz kildim. Sonra onunla namaz kildim. Sonra onun/a namaz kildim. Sonra onunla namaz kildim". Rasûlullah bunu söylerken birer birer bes namazi par-maklariyle sayiyordu [48].

32-.....Ebû Zerr (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu:
— "Cibril bana: 'Ümmetinden her kim Allah'a hiçbirseyi ortak kosmayarak (tevhîd inanciyle) ölürse cennete girer -yâhud atese girmez' dedi".
Ebû Zerr:
— Eger o kisi zina etse ve hirsizlik yapsa da mi? dedi. Peygamber:
— "Eger (bu günâhlari islese de)" buyurdu [49].

33-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Melekler arka arkaya gelirler: Hergün birtakim melâike geceleyin, diger birtakim melâike de gündüzleyin birbiri ardinca size gelirler. Bunlar sabah ve ikindi namazlarinda bulustuktan sonra evvelce içinizde kalmis olanlar göge yükselirler. Rableri (namaz kilmis kullarinin) hâllerini en iyi bilirken yine o meleklere: Kullarimi ne hâlde biraktiniz? diye sorar. Onlar da: Onlari namaz kilarlarken biraktik ve onlara namaz kilarlarken varmistik, derler" [50].
"Sizlerden biri Âmin dedigi zaman melekler de semâda {Âmîn deseler de) her ikisi birbirine denk düserse, o kimsenin geçmis günâhlari magfiret edilir" [51]

34-.....Âise (R) söyle demistir: Ben Peygamber için bir yastik doldurdum. Onda birtakim suretler vardi. Bu küçük bir yastik gibidir. Peygamber geldi ve iki kapinin arasinda dikeldi, yüzü de degis-meye basladi. Ben hemen:

— Bizim için ne (kusur) var, yâ Rasûlallah? dedim. Peygamber (S):
— "Bu yastigin hâli nedir?" diye sordu. Âise:
— Bir yastiktir; ben onu üzerinde yatasm diye Sen'in için yaptim, dedi.
Peygamber:
— "Sen içinde suret bulunan bir eve meleklerin girmeyecegini; bu sureti yapan kimsenin kiyamet gününde azâb edilecegini ve Yüce Allah 'in: Yarattiklariniza (yânî sûretlendirdiginiz bu hayvanlara) can verin! buyuracagini bilmedin mi?" buyurdu [52].

35-.....Bize Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrî'den; o da Ubeydullah ibn Abdillah'tan haber verdi ki, o da Ibn Abbâs(R)'tan söyle derken isitmistir: Ben Ebû Talha'dan isittim, söyle diyordu: Ben Rasûlullah(S)'tan isittim: "Içinde köpek bulunan eve melekler girmez, içinde temsillere âid suret bulunan eve de" buyuruyordu [53].

36-..... Bize Amr ibnu'l-Hâris haber verdi. Ona da Bukeyr ibnu'l-Esecc tahdîs etmistir. Ona da Busr ibn Saîd tahdîs etmistir. Ona da Zeyd ibn Hâlid el-Cuhenî (R) tahdîs etmistir. Busr ibn Saîd'in beraberinde, Peygamber'in zevcesi Meymûne'nin himayesinde bulunmus olan Ubeydullah el-Havlânî bulunuyordu. Râvî dedi ki: îste bu ikisine Zeyd ibn Hâlid tahdîs etti. Ona da Ebû Talha söyle tahdîs etti: Peygamber (S): "Melekler, içinde suret bulunan herhangi bir eve girmezler" buyurdu.
Sahâbî râvî Busr dedi ki: (Bu hadîsi bana rivayet ettikten bir zaman sonra) Zeyd ibn Hâlid hastalandi. Biz de ona hasta ziyaretine gittik. Eve girdigimizde içeride, üzerinde birtakim suretler bulunan bir perde ile karsilastik. Ben orada bulunan Ubeydullah el-Havlânî'ye:
— Bu Zeyd ibn Hâlid bize Peygamber'den tasvirler hakkindaki hadîsi tahdîs etmedi mi? (Simdi evinde bu resimli perde ne oluyor?) dedim.
Ubeydullah bana;
— Zeyd ibn Hâlid bu hadîsi Ebû Talha'dan bize naklederken, sonunda "Illâ rakmen fîsevbin (= Elbisedeki nakis ve resim müstesnadir)" demistir; sen onu isitmedin mi? dedi.
— Hayir isitmedim, dedim. O da:
— Fakat sen o hadîsi isittin, o bunu muhakkak zikretmistir, dedi [54].

37-..... Bana Amr ibnu'l-Hâris, Sâlim'den; o da babasi Abdullah ibn Umer'den tahdîs etti; o söyle demistir: Cibrîl aleyhi's-selâm, Peygamber'in yanina inmeyi va'd etmisti (inmedi; Peygamber sebebini sordu.) Cibrîl: Biz melekler, içinde (canli hayvana âid) suret ve köpek bulunan eve girmeyiz, dedi.

38-.....Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki,
Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Imâm Semiallâhu limen hami-deh dedigi zaman siz Allâhumme Rabbena leke 'l-hamdu deyiniz. Çünkü her kimin böyle demesi melâikenin böyle demesine denk düserse geçmis günâhlari magfiret edilir" [55].

39-.....Ebû Hureyre (R) tahdîs etti ki: Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Sizin herhangi birinizi namaz kilmak habsedip alikoydugu müddetçe, bir namaz içindedir. Namaz kildigi yerden kalk-madigi yâhud abdestini bozmadigi müddetçe de melekler onun için: Allâhumme 'gfîr lehu ve 'r-hamhu(= Yâ Allah, ona magfiret et ve ona merhamet eyle)/ derler" [56].

40-.....Ya'lâ ibn Umeyye (R): Ben Peygamber(S)'in minber üzerinde (cehennem ahâlîsinin cehennem muhafizina): "Yâ Mâlik! (Rabb'in hakkimizdaki hükmünü versin!) diye nida ettiler... (ez-Zuhrûf: 77) âyetim okudugunu isittim" demistir.
Râvî Sufyân ibn Uyeyne, Abdullah ibn Mes'ûd'un bu âyeti "Ve nâdev yâ Mâli" seklinde kâfi düsürerek okudugunu söylemistir [57].

41-.....Peygamber'in zevcesi Âise (R) söyle tahdîs etmistir: Âise, Peygamber(S)'e:
— Sana Uhud gününden daha siddetli olan bir gün eristi mi? dedi. O da:
—"Yemin olsun ki kavmin Kureys'ten gelen birçok zorluklarla karsilastim. Fakat onlardan Akabe günü karsilastigim zorluk hepsinden siddetli idi. Söyle ki: Ben (Kureys'ten gördügüm ezâ üzerine Taife gidip) hayâtimin korunmasini Abdu Kulâl'in oglu Ibnu Abdu Yâlîl'e teklif etigim zaman o benim dilegime cevâb vermemisti. Ben de kederli ve hayretli bir hâlde yüzümün dogrusuna (Mekke'ye) dönmüstüm. Bu hayretim Karnu's-Seâlib mevkiine kadar devam etti. Burada basimi kaldirip (semâya) baktigimda beni gölgelendirmekte olan bir bulut gördüm.
Buluta (dikkatle) baktigimda bunun içinde Cibril bulundugunu gördüm. Cibril bana nida etti de:
Allah, kavminin Sen'in hakkinda dediklerini ve Seni korumayi reddettiklerini muhakkak isitti. Ve A ilah Sana su Daglar Melegi'ni gönderdi. Kavmin hakkinda ne dilersen ona emredebilirsin, dedi. Bunun üzerine Daglar Melegi bana nida edip selâm verdi. Sonra:
— Yâ Muhammedi Cibril'in bu söyledigi bir hakikattir. Sen ne istersen emrine hazirim. Eger (Ebû Kubeys ile Kuaykân denilen) su iki yalçin dagi Mekkeliler üzerine kapaklamami istersen (onu da emret), dedi.
Buna karsi Peygamber:
— Hayir, ben Allah 'in bu müsriklerinin sulblerinden yalniz Allah 'a ibâdet eder ve Allah 'a hiçbirseyi ortak kilmaz (tevhîdci) bir nesil meydana çikarmasini arzu ederim, dedi" [58].

42-.....Bize Ebû Ishâk es-Seybânî tahdîs edip söyle dedi: Ben Zirr ibn Hubeys'e Yüce Allah'in su kavlinden sordum: "Sonra (Cib-rîl O'na) yaklasti, sarkti. Iki yay kadar, yâhud daha yakin oldu da (Allah'in) kuluna vahy ettigini etti. O'nun gördügünü kalbi yalana
Çlkarmadl" (en-Necm: 8-11).
Zirr ibn Hubeys: Bize Ibnu Mes'ûd: Peygamber (S) Cibril'i (yaratilmis oldugu surette) altiyüz kanatli olarak gördü, diye tahdîs etti, dedi [59].

43- Bize Hafs ibn Umer tahdîs edip söyle dedi: Bize Su'be, el-A'mes'ten; o da Ibrahim'den; o da Alkame'den tahdîs etti ki, Abdullah ibn Mes'ûd (R) "And olsun ki O, RabbHnin en büyük âyet-lerinden bir kismim görmüstür" (en-Necm: is) âyetinin tefsirinde: Rasûlullah (S) semânin etrafini yesil bir kumas (hâlinde Cibril'in kanadi) kaplamis gördü, demistir [60].

44-.....Bize el-Kaasim haber verdi ki, Âise (R) söyle demistir: Her kim Muhammed (uyanik olarak bas gözüyle) Rabb'ini gördü sanirsa, en büyük yalani irtikâb etmis olur. Lâkin muhakkak olan sudur ki, Rasûlullah Cibrîl'i ufkun arasini kaplamis oldugu hâlde hakîkî suret ve hilkatinde görmüstür [61].

45-.....Mesrûk söyle demistir: Ben (Peygamber'in Rabb'ini görmesini reddettigi zaman) Âise'ye:
— Öyleyse Yüce Allah'in su kavli nerededir (yânî bunun vechi nedir)? dedim: "Sonra yaklasti, derken sarkti. (Bu suretle Peygamber'e) iki yay kadar, yâhud daha yakin oldu da (Allah'in) kuluna vahy ettigini ettV (en-Necm: 8-11).
Âise (R):
— Bu yanasma ancak Cibril'in yanasmasidir. Cibril Peygamber'e insan suretinde gelirdi. Sübhesiz Cibril bu kerre Peygamber'e kendi hakîkî sureti olan sureti içinde gelmis ve ufku kapatmistir, dedi [62].

46-.....Semure ibn Cundeb (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Ben bu gece fu'yâmda iki kimse gördüm. Onlar bana geldiler... söyle dediler: O ates yakan adam, cehennemin bekçisi olan Mâlik'tir... Ben Cibril'im. Bu da Mtkâîl'dir..." [63].

47-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Kisi kadinim (cinsî yaklasmak için) yatagina da'vet eder de kadin çekinir ve bu yüzden koca, kadina öfkeli, sinirli bir hâlde gecelerse melekler o kadina sabah oluncaya kadar la'net ederler".
Bu hadîsi el-A'mes'ten rivayet etmekte Ebû Avâne'ye Su'be, Ebû Hamza, Ibnu Dâvûd ve Ebû Muâviye mutâbaat etmislerdir [64].

48-.....Ibn Sihâb söyle demistir: Ben Ebû Seleme'den isittim, söyle dedi: Bana Câbir ibnu Abdillah (R) haber verdi. O, Peygam-ber(S)'den söyle buyururken isitmistir: "Sonra benden vahy bir süre habs olundu. Ben bir gün yürürken birdenbire gökyüzü tarafindan bir ses isittim. Basimi kaldirdim. Bir de baktim ki, Hira 'da bana gelen melek (yânî Cibrîl) semâ ile Arz arasinda bir kürsî üzerinde oturmus. Ondan pek ziyâde korktum, hattâ yere düstüm. Akabinde aileme geldim ve: Beni örtünüz, beni örtünüz! dedim. Bunun üzerine Yüce Allah su âyetleri indirdi: Ey bürünüp sarinan! Kalk, artik korkut. Rabb'ini büyük tani. Elbiselerini temizle. Azâb{& götürecek seyleri) terkeyle..." (el-Müddessir: 1-5).
Ebû Seleme: Âyetteki "er-Rücz", putlardir, demistir [65].

49-.....Müfessir Ebu'1-ÂHye söyle demistir: Bize Peygamerinizin amcasi oglu, yânî Ibn Abbâs (R) tahdîs etti. Peygamber (S) söyle buyurmustur: "(Mi'râc^da) bana gece sefer ettirildiginde ben Musa'yi esmer yüzlü, uzun boylu, kivircik saçli bir tipte gördüm. Müsâ (uzunluk ve esmerlikçe) Ezdu Senûe adamlarindan bir kisi gibidir. îsâ'yi da gördüm: Ne uzun ne kisa, orta boyda, benzi kirmizi ile beyaza meyilli olup basi, saliverilmis düz saçli bir kimse idi. Allah 'in bana gösterdigi hayrete düsürücü daha birtakim garibeler arasinda cehennem muhafizi Mâlik'i ve Deccâl'i de gördüm. Ey mü'min, Peygamber'in Musa'ya kavusmasindan sübhede olma".
Enes ve Ebû Bekre (R), Peygamber'in "Melekler Medine'yi, Dec-câl'den bekçilik yapip korurlar" hadîsini söylemislerdir [66].

8- Cennetin Sifati Ve Yaratilmis (Yânî Simdi Mevcûd) Oldugu Hakkinda Gelen Seyler Babi [67]

Ve Ebu'I-Aliye dedi ki; "Mutahharatun": Hayzdan, sidikten, tükürükten tertemiz kilinmis; "Kullemâ ruzikû": Kendilerine birsey verildigi, sonra da bir baskasi verildigi zaman "Bu bize bundan önce de verilmisti derler", yânî bu bize bundan önce de getirildi. "Ve utû bihi mütesâbihen": Bu kendilerine bâzisi bâzisina (renk ve sekilde) benzer, fakat tadinda ayri olarak Sunulacak(el-Bakara: 25)"KutÛfuhâ" <el-Hâkkaa:l2>:
Cennetlikler istedikleri gibi keserler; "Dâniyetun": "Karîbetun", yânî yakindir. "el-Erâik" (ed-Dehn 13):
Tahtlar, serirler. Ve el-Hasen: "en-Nadra", yânî parlaklik yüzlerde; surûr, yânî sevinç de kalblerde olur, dedi. Mucâhid:
"Selsebüen": Akmasi keskin; "Gavl": Karin agrisi; "Yunzefûne": Akillari gitmez demektir, dedi.
IbnAbbâs: "Dihâkan": Dopdolu; "Kevâibe": Gögüsleri, memeleri belirip olgunlasmis; "er-Rahîk": Sarâb; "et-Tesmîmu": Cennet ehli içkilerinin hepsine üstün olan içki; "Hitâmuhu": Çamuru misk; "Naddâhatân"; Iki fiskiran; "Mevdûnetûn": Örülmüs, dokunmusa denilir. "Vadînu'n-Nâka" (yânî devenin sirtina hevdeci baglamak için sirim yâhud kildan örülmüs yassi kolan) bu ma'nâdandir. "el-Kûbu": Kulagi, yânî elle tutulacak yeri ve kulpu olmayan testiler; "VeH-Ebârîk": El ile tutulacak kulaklari ve kulplari olan testiler; "Uruben": Agirlastirilmis demektir, tekili: "Arûbun"dur; "Sabûr" ve "Subur" gibi. Mekke ahâlîsi ona "el-Aribetu"; Medîne ahâlîsi "el-Ganicetu"; Irak ahâlîsi ise "es-Sekiletu" ismini verirler.
Mucâhid söyle dedi: "Ravhun": Cennet ve rahatlik; "er-Reyhânu": Rizk; "el-Mendûdu": Muz; (teI-Mahdûdu": Yükçe agirlastirilmis demektir. Ve yine dikeni olmayan seye de denilir. **Ve9l-Urubu": Kocalarina çok bagli ve çok sevgili disilerdir. Ve denildi ki: "Meskûb": Akici; "Furusin merfûatin": Birbiri üzerine konulup yükseltilmis yataklar; "Lagven": Bâtilen; "Te'sîmen": Yalan; "Efnânun": Dallar. "Ve cenal-cenneteyni dânin": Toplanip devsirilmesi yakindan; "Mudhâmmetâni": Suya kanmaktan dolayi iki siyah (yâni iki koyu yesil) demektir [68].

50-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Sizden biriniz

öldügünde sabah aksam âhiretîeki oturak yeri kendisine gösterilir: Eger o ölü cennet ehlinden ise, kendisine cennet ehli makaamlarindan yeri gösterilir. Eger ates ehlinden ise, ceh-nenemliklerden (yâni onlarin yerinden) gösterilir" [69].

51-.....Bize Ebû Recâ\ Imrân ibn Husayn'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Ben (mi'râc gecesi) cennette baktim da, cennet ahâlîsinin çogunun fakirler oldugunu gördüm. Cehenneme de baktim. Cehennemdekilerin çogunu da kadinlar gördüm" buyurmustur [70]

52-.....Ibnu Sihâb söyle demistir: Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb haber verdi ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Bizler Rasûmllah'in yaninda bulundugumuz sirada O bize söyle buyurdu: "Ben bir kene uyurken kendimi cennette gördüm. O sirada bir kadin (Ümmü Su-leym) bir köskün yaninda abdest almakta idi. Ben (yanimdaki meleklere): Bu kösk kimin içindir? diye sordum. Onlar: Bu kösk Umer ibnu'l-Hattâb için, dediler. Umer'in kiskançligini hatirladim da hemen yüzümü arkama çevirdim".
(Rasûlullah'in bu latîfeli müjdesi üzerine) Umer -sevincinden- agladi da:
— Yâ Rasûlallah, Sana karsi mi kiskançlik edecegim? Dedi [71].

53-.....Abdullah ibn Kays el-Es'arî(R)'den: Peygamber (S) söyle buyurmustur: "(Cennetteki) çadir, içi bosaltilmis bir incidir. Bunun semâya dogru uzunlugu otuz mildir. Bu çadirin herbir kösesinde mü'min bir aile toplulugu bulunur ki, onlari baskalari göremezler".
Ebû Abdissamed ile Haris ibnu Ubeyd yukaridaki hadîsin râvîsi olan Ebû îmrân el-Cevnî'den, altmis mil diye söylemislerdir [72].

54-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Yüce Allah: Ben iyi kullarim için cennette hiçbir gözün görmedigi, hiçbir kulagin isitmedigi ve hiçbir insan gönlüne gelmeyen birtakim ni'metler hazirladim, buyurdu. Isterseniz su âyeti okuyunuz: "Artik onlar için yapmakta olduklarina bir mükâfat olarak gözlerin aydin olacagi (ni'metlerden) neler gizlenmis bulundugunu kimse bilmez" (es-Secde: 17) [73].

55-.....Bize Ma'mer, Hemmâm ibn Münebbih'ten haber verdi ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Cennete ilk giren zümrenin yüzleri ayin ondördüncü gecesindeki nurlu sureti üzeredir. Cennetlikler cennette tükürmezler, sümkürmezler, diski çikarmazlar. Onlarin cennetteki kablari altin, taraklan ditin ve gümüstendir. (Buhurdanliklarinin) ûdlan Hind ududur. Onlarin teri misktir. Cennet ehlinden herbir erkegin iki kadini vardir ki, vücûdunun güzelliginden iki baldir kemiginin iligi etinin arkasindan görünür. Cennetlikler arasinda ihtilâf da yoktur, düsmanlik da yoktur. Kalbleri bir kalbdir. Onlar sabah aksam Allah'i tesbih ederler" [74].

56-.....Bize Ebu'z-Zinâd, el-A'rac'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle

buyurmustur: "Cennete ilk girecek zümre, ayin ondördüncü gecesindeki nurlu sureti üzeredirler. Bunlarin ardindan cennete girecek olanlar ise en keskin isik yayan yildizlar gibidirler. Cennet ahâlîsinin gönülleri, birtek kisinin gön-/#(ndeki tek irâdeye benzer bir fitrat) üzerinedir. Onlarin aralarinda ihtilâf ve kinlesme yoktur. Cennet erkeklerinden herbiri için iki zevce vardir. Bu iki zevceden herbirinin baldirinin iligi, güzellik ve latîf-liginden dolayi etinin Ötesinden görülür. Cennetlikler sabah aksam Allah'i tesbîh ederler. Hasta olmazlar, sümkürmezler, tükürmezler. Onlarin kablari altin ve gümüstür. Taraklari da altindir. Buhurdanliklarinin yakacagi ûd agacidir -Ebu'l-Yemân: el-Ulve ile ûd agacini kasdediyor, demistir-. Onlarin teri misktir".
Mucâhid: "el-îbkâr", fecrin (sabahin) evvelidir "el-Asiyy" ise günesin meylidir; batiyor diye düsünmen zamanindaki meylidir, demistir.

57-.....Bize Fudayl ibn Süleyman, Ebû Hâzim'dan; o da Sehl ibn Sa'd(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Muhakkak ki, ümmetimden yetmisbin yâhudyediyüzbin (kisi veya zümre cennete) girecektir. Bu ilk zümrenin sonundakiler cennete girinceye kadar öndekileri girmeyecektir (yâni hepsi bir saff hâlinde birden gireceklerdir). Bunlarin yüzleri, ondördüncü gecesindeki ayin nurlu sureti üzeredir".

58-.....Enes (R) söyle demistir: Peygamber(S)'e -Ukeydir tarafindan- ince atlas bir cübbe hediye olundu. Peygamber (erkekleri) ipekli kullanmaktan nehyeder oldugundan, insanlar Peygamber'in bunu kabul etmesine hayret ettiler. (Libâs'ta su ziyâde olmustur: Peygamber: "Buna sasiyor musunuz?" buyurdu. Sahâbîler: Evet, dediler.) Peygamber: "Muhammed'in nefsi yedinde olan Allah'a yemîn olsun ki Sa'd ibn Muâz'in cennetteki mendilleri sastiginiz su cübbeden muhakkak daha güzeldir" buyurdu [75].

59-.....Ben el-Berâ ibn Azib(R)'den isittim, söyle dedi: Rasûlullah'a ipekten bir elbise getirildi. Sahâbîler bunun güzelligi ve yumusakligindan hayret edip begendiler. Bunun üzerine Rasûlullah (S): "Elbette Sa'd ibn Muâz'in cenneteki mendilleri bundan daha faziletlidir" buyurdu.

60-.....Sehl ibnu Sa'd es-Sâidî (R): Rasûlullah (S): "Cennette
bir kamçinin yeri, dünyâdan ve dünyâdaki herseyden hayirhdtr" buyurdu, demistir [76].

61.....Bize Enes ibn Mâlik (R) tahdîs etti ki, Peygamber (S):
"Cennette bir agaç vardir ki, bir süvari onun gölgesinde yüz sene yü-rüse onun gölgesini kesip bitiremez" buyurmustur [77].

62-.....Bize Hilâl ibn Alî, Abdurrahmân ibn Ebî Hamza'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sübhesiz cennette öyle bir agaç vardir ki, bir süvârt onun gölgesinde yüz sene yürür. Isterseniz, -Uzatilmis gölge- (ei-vâkia: 30) âyetini okuyunuz. Ye-mîn olsun cennette sîzin birinizin yayinin mikdâri, üzerine günesin dogdugu yâhud battigi herseyden hayirlidir" buyurmustur.

63-.....Bize babam Fuleyh ibn Süleyman, Abdurrahmân ibn Ebî Hamza'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Cennete girecek ilk zümre, ondördüncü bedir gecesindeki ayin sureti üzeredirler. Bunlarin izleri üzerinde cennete girecekler ise, gökteki incimsi parlak yildizin güzelligi gibidirler. Cennet ahâlîsinin kalbleri bir kisinin £ûtf? /(ndeki tek irâdeye benzer bir fitrat) üzeredir. Aralarinda kinlesme ve hasedlesme yoktur. Her kisi için el-Hûru'l-Ayn dilberlerinden iki zevce vardir. Bu dilberlerin baldirlarinin iligi kemiklerinin ve etlerinin arkasindan görülür".

64-.....Adiyy ibn Sabit bana haber verip söyle dedi: Ben el-Berâ(R)'dan isittim. Peygamber (S) oglu Ibrâhîm öldügü zaman: "Sübhesiz cennette Ibrâhîm için bir süt annesi vardir" buyurmustur.

65-.....Atâ ibn Yesâr'dan; o da Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S):
— "Cennet ahâlîsi cennette kendilerinden yüksekteki gurfeler ehli denilen birtakim kösklerin sahihlerini (aralarindaki uzaklik farkindan dolayi) güçlükle görebilirler. Nitekim gündüz dogu veya bati ufkunda isikli kalan parlak yildizi, aradaki mesafe uzakligindan dolayi dikkatle bakanlar seçebilir" buyurdu.
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah, o yüksek köskler peygamberlerin menzilleri midir? Baskalari oralara erisemez mi? diye sordular. Rasûlullah (S):
— "Evet o köskler peygamberlerin köskleridir. Fakat (Allah baskalarina da ihsan edebilir) nefsim elinde olan Allah'ayemîn ederim, (o baskalari) öyle erlerdir ki, onlar Allah'a îmân ve rasûlleri (hak-kiyle) tasdik etmislerdir" buyurdu [78].

9- Cennet Kapilarinin Sifati Babi

Ve Peygamber (S): "Her kim (Allah yolunda) çift sadaka verirse, cennet kapisindan da'vet olunur" buyurdu [79].

Bu konuda Ubâde ibnu's-Sâmit'in de Peygamber'den hadîsi vardir [80].

66-.....Bana Ebû Hazim, Sehl ibn Sa'd(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Cennette sekiz kapi vardir. Bunlarin içinde bir kapi Reyyân(= Suya kanmis kisi) diye isimlendirilir. Buradan cennete yalniz oruç tutanlar girer" buyurmustur [81].

10- Cehennemin Sifati Ve Yaratilmis Oldugu Babi [82]

"Gassâkan": Gözü soguk su akitti; yara sari su akitiyor denilir. Sanki "Gasâk" ve "Gasak" bir seydir.
"Gisliyn"; Yikadigim herbir seyden çikan seydir ki, iste o "Gisliyn"dir. Bu kelime "GasI", yânî

yikamak
masdarindan alinmis "Fi'liyn" vezninde bir isimdir, yaradan ve deve sirtinda meydana gelen yagirdan
akan sari sudur.
Ve Ikrime: "Hasabu cehenneme": Habesçe'de odun demektir, dedi. Ikrimeden baskalari söyle dediler:
"Hâsiben": Siddetli esen rüzgârdir. "el-Hâsib"; Rüzgârin attigi seydir (Çünkü "Hasb", atmaktir);
"Hasabu cehenneme" bu ma'nâdandir ki, cehennemin içine atilandir.
Onlar (yânî cehennem ehli) cehennemin hasabidir. Ve "Hasaba fi'1-ardi" denilir ki, yerin içine gitti demektir.
"Vel-hasabu": Küçük taslar demek olan "el-Hasbâ"'dan türemis bir lâfizdir. "Sadîd": Kusmuk ve kan; "Habet": Söndü; "Tûrûn": Çikarmak istediginiz ates; "Evreytu": "Evkatdu" yânî ates tutusturdum demektir. "LVl-Mukviyn": "Li'l-Musâfiriyn" yânî yolcular için demektir. "el-Kiyyu": Bitki ve su olmayan çöl demektir. Ve Ibn Abbâs söyle dedi: "Sirâtul-Cahiym"; "Sevâu'l-Cahiym" ve "Vasatu'l-Cahiym" yânî yolun düzü ve ortasidir. "Le-sevben min hamimin": Cehennemliklerin yiyecekleri karistirilir ve çok sicak olan hamîmle karistirilir. "Zefiyr ve sahiyk": Siddetli ses ve zayif ses; "Virden": Susuzlar olarak;
"Gayyen": "Husrânen". Ve Mucâhid de söyle dedi: "Yuscerûn": Onlar için ates tutusturulur; "Ve nuhâsun": Cehennemliklerin baslari üzerine dökülecek erimis bakir; "Zûkû" denilir; baslayin ve tecrübe edin demektir. Bu tatma, agzin tatmasi nev'inden degildir (mecazdir). "Mâricun": Atesin hâlisi. Emîr raiyyesini saliverdigi, onlar da birbiri üzerine kostuklari zaman "Merace'l- emîru raiyyetehu" denilir. "Merîc": Mültebis yânî birbirine karismis; "Merice emru'n-nâsi" Insanlarin isi karisti; "Merace'l-bahreyn": Iki denizin karistigi yer; "Meracte dâbbeteke": Sen hayvanim terkettin, demektir [83].

67-.....Ben Ebû Zerr(R)'den isittim, söyle diyordu: Peygamber (S) bir seferde idi. (Müezzin Bilâl'e ögle namazini) "Serinlik vakte birak" buyurdu. (Bir müddet)-sonra yine: "Serinligi bekle, tâ tepe-lerin gölgeleri arkalarina dönünceye kadar" buyurdu. Bundan sonra Peygamber: "Namazi serinlige birakmis. Sübhesiz sicagin siddeti cehennemin kaynamasindandir" buyurdu.

68-.....Ebû Saîd (R); Peygamber (S): "Namazi serinlige birakin. Çünkü sicagin siddeti cehennemin kaynamasindandir" buyurdu, demistir [84].

69-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Ebû Seleme ibnu Abdirrahmân tahdîs etti ki, kendisi Ebû Hureyre(R)'den söyle derken isit-mistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Cehennem atesi Rabb'ine sikâyet arzetti: Yâ Rabbi, bir kismim bir kismimi yiyor (yânî ben kendimi yiyorum, izin ver) dedi. Allah da onun iki defa nefes almasina izin verdi. Nefesin biri kisin, digeri yazin. En siddetli hissettiginiz sicak ile sizi en çok üsüten zemherîr (iste budur)" [85].

70-.....Bize Hemmâm tahdîs etti ki, Ebû Cemre el-Dubbaî söyle demistir: Ben Mekke'de Ibn

Abbâs'in meclisinde oturuyordum. Derken beni atesli hastalik yakaladi. Ibn Abbâs: Sen kendinden bu hastaligi Zemzem suyu ile serinlet. Çünkü Rasûlullah (S): "Humma hastaligi cehennemin kaynamasindan bir parçadir. Siz onu su ile serinletiniz" buyurdu, dedi.
Râvî Hemmâm ibn Yahya: Yâhud "Zemzem suyu ile serinletiniz" buyurdu, diye sekk ile rivayet etmistir [86].

71-.....BanaRâfi' ibnu Hadîc haber verip söyle dedi: Ben Peygamber(S)'den isittim: "Humma, cehennemin sicakliginin siddetindendir. Siz onu kendinizde su ile serinletiniz" buyuruyordu.

72-.....Bize Hisâm, Urve'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Humma, cehennemin kaynamasindandir. Siz onu su ile serinletiniz" buyurmustur.

73-.....Bana Nâfi', Ibnu Umer(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Humma, cehennemin kaynamasindandir. Sizler onu su ile serinletiniz" buyurmustur.

74-.....el-Arac'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki Rasûliillah (S):
— "Sizin (su dünya) atesiniz cehennem atesinin yetmis parçasindan bir parçadir" buyurmus.
Sahâbîler tarafindan:
— Yâ Rasûlallah! Sübhesiz dünyâ atesi (azâb için) elbette kâfî idi, denildi.
Rasûlullah:
— "Cehennem atesi dünyâ atesleri üzerine altmis dokuz derece daha fazla kilindi. Bunlardan herbirinin sicakligi bütün dünyâ atesinin sicakligi gibidir" buyurdu.

75.....Amr ibn Dînâr, Atâ ibn Ebî Rebâh'tan isiterek söylemistir O da Safvân ibn Ya'Iâ'dan; o da babasi Ya'lâ ibn Umeyye'-den haber veriyordu. O, Peygamber(S)'in minber üzerinde "Fa Mâlik, Rabb'in bizim üzerimize hükmünü versin diye nida ettiler..." (ez-Zuhruf: 77) âyetini okurken isitmistir [87].

76-..... Bize Sufyân ibn Uyeyne, el-A'mes'ten tahdîs etti ki, Ebû Vâil söyle demistir: Usâme ibn Zeyd'e:
— Fulân'a (yâni Usmân ibn Affân'a) gitsen de halk arasindaki fitneyi onunla konussan (ve fitneyi gidermeye çalissan), denildi.
Usâme cevaben:
— Sübhesiz siz beni Usmân'a söylemiyorum sanirsiniz. Ona gizlice verdigim ögütleri size duyuracak miyim? Ben onunla açik söyleyip de bir fitne kapisi açmaksizin gizlice konusurum ve ben o kapiyi açan ilk kisi olmam. Hem ben Rasûluliah(S)'tan isittigim bir sözden sonra bir kisi hakkinda o üzerimde emîr oldugundan dolayi: "Bu adam insanlarin hayirhsidir!" demem, dedi.
Orada bulunan sahâbîler:
— Sen Rasûluliah'tan ne söylerken isittin? diye sordular. Usâme söyle dedi:»
— Ben Rasûluliah'tan söyle buyururken isittim: "Kiyamet gününde bir kisi getirilir, cehennemin içine atilir da cehennemde onun barsaklari derhâl karnindan disari çikar. Sonra o kisi (barsaklari et-

rafinda) degirmen eseginin degirmende dönüsü gibi döner. Bunun üzerine cehennem ahâlîsi o kisinin basina toplanirlar da:
— Ey Fulân! Senin hâlin nedir? Sen bize (dünyâda) iyilikle emreder ve bizleri kötülükten nehyeder degil miydin? derler.
Oda: ' . .
— (Evet) ben size iyilikle emrederdim, fakat onu kendim yapmazdim. Yine ben sizleri kötülükten nehyederdim de onu kendim islerdim, diye cevâb verir" [88].
Bu hadîsi Gunder -ki o, Muhammed ibn Ca'fer'dir-, Su'be ibnu'l-Haccâc'dan; o da el-A'mes ibn Süleyman'dan olmak üzere rivayet etmistir.

11- Iblîs'în Sifati Ve Askerlerinin Beyâni Babi [89]

Mucâhid söyle demistir: "Ve yukzefûne": Atilirlar; "Duhûran": Tardedümisler olarak; "Vâsibun"; "Dâimun" (yânî devamli) demektir. Ibn Abbâs da söyle demistir: 'Medhûran": Tardedilmis olarak demektir. "Merîden"
denilir ki, bu, "Mütemerriden" demektir. "Bettekehû": "Kataahu", yânî onu kesti; "Ve'stefziz": Hafif saydi; "Bi-haylike": "Fursânu", yânî süvariler; "Ve'r-Racilu": "er-Raccâletu", yânî ayaklariyle yürüyenler- piyadeler demektir. Bu sonuncunun tekili "Râcilun"dur, sâhib ve sahb, tacir ve tecr gibi; "Le-ahtenikenne", "Le-esta'silenne", yânî elbette kökünü kaziyacagim; "Karin": Seytân demektir [90].

77-.....Bizeîsâibn Yûnus, Hisâm'dan; o da babasi Urve'den haber verdi ki, Âise (R):
— Peygamber(S)'e sihir yapildi, demistir.
el-Leys ibn Sa'd da söyle demistir: Hisâm bana babasindan isitip muhafaza ettigi su hadîsi yazdi:
Âise söyle dedi: Peygamber'e sihir yapilmisti. Hattâ Peygamber bâzi isi islemedigi hâlde, onu isliyor hayâli verilirdi (yâni öyle sanirdi). Nihayet günün birinde tekrar tekrar duâ etti. Sonra bana:
— "Bildin mi? Allah bana kendisinde sifâm olan seyi bildirdi: Bana iki kisi (yânî Cibril ve Mîkâîl) geldi. Bunlardan biri basucumda, öbürüsü ayak ucumda oturdu. Ve biri öbürüsüne: Bu zâtin has-taligi nedir? diye sordu. O da: Sihir yapilmistir, diye cevâb verdi. Bu sefer: Kim sihir yapmistir? diye sordu. Öbür melek: Lebîd ibnu'l-A 'sam, diye cevâb verdi. Bu sihir ne ile yapilmistir? diye sordu. O da: Bir tarak, saç ve sakal tarantisi, erkek hurmanin kurumus çiçek kapçigi ile, diye cevâb verdi. Nerede yapilmistir? sorusuna da: Zer-vân Kuyusu'nda, diye cevâb verdi".
Sonra Peygamber (S) -bâzi sahâbilerle- çikip bu kuyuya gitti. Sonra dönüp geldi. Geldiginde (ben) Âise'ye:
— "Kuyunun etrafindaki hurma agacinin uçlari, seytânlarin baslari gibidir" buyurdu.
Bunun üzerine ben:
— Sen o sihri çikardin mi? diye sordum. Rasûlullah:
— "Hayir çikarmadim. Çünkü Allah bana sifâ vermistir. Birde
i\nuou oeu i i-
o sihri çikarip çözmekle halk arasinda sihir serrinin yayilmasindan endîse ettim. Sonra (emrimle) o

kuyu kapatilip gömüldü" [91].

78-.....Saîd ibnu'I-Müseyyeb'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Sizin biriniz (gece) uyuyunca seytân onun basinin arkasina (yânî boyun köküne) üç dügüm baglar. Her dügümü: Senin için uzun bir gece vardir-(Tah&t uyu diyerek) vurur. O kimse uyanip Allah'i anarsa bir dügüm çözülür. Abdest alirsa bir dügüm daha çözülür. Namaz da kilarsa seytânin dügümlerinin hepsi çözülür. Artik o (farz ve nafile sahibi) kisi dügümü çözük ve gönlü hos ve nes'eli bir hâlde sabaha dâhil olur. Fakat zikretmez, abdest alip namaz kilmazsa gönlü kirli ve uyusuk bir hâlde sabaha girer" [92].

79-.....Bize Cerîr, Mansûr'dan; o da Ebû VâiTden tahdîs etti ki, Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Peygamber'in yaninda, tâ sabaha kadar uyuyan bir kimse anildi. Peygamber (S): "Bu, iki kulagina seytân isemis bir adamdir" buyurdu. Râvî: Yâhud "Kulagina" buyurdu diye sekk ile söylemistir [93].

80-.....Kurayb'den; o da Ibnu Abbâs(R)'tan tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Dikkat, sübhesiz sizden biriniz esine (cinsî iliski için) geldigi zaman: Bismillâhi, Allâhumme cennibna's-seytâne ve cennibVs-seytâne mâ razaktenâ{ = Allah'in adiyle, Yâ Allah bizi seytândan uzaklastir, seytâni da bize ihsan ettigin çocuktan uzak kil)/ derse, sonra kankoca bu yaklasmadan bir çocukla riziklandirilirsa, o çocuga seytân zarar vermez" [94].

81-.....Ibn Umer (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Günesin hâcibi (yâni isigi) göründügü vakit, günes iyice meydana çikincaya kadar namazi birakiniz. Günesin hâcibi battigi zaman da tâ kayboluncaya kadar namazi yine birakiniz. Kilacaginiz namaziniz için günesin ne dogma zamani, ne de batma zamanini tercih ediniz. Çünkü o bir seytânin -yâhud seytânin- iki boynuzu arasindan çikar". Râvî Abdetu'bnu Süleyman: Ben Hisâm'in bunlardan hangisini (yâni tenvinli ve eliflâmlidan hangisini) söyledigini bilmiyorum, demistir [95].

82-.....Bize Yûnus, Humeyd ibn HilâPden; o da Ebû Salih'ten tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Sîzin biriniz namaz kilarken önünden birsey geçecegi za-man onu men'etsin. O dinlemezse yine onu men'etsin. Oyinedaya-tirsa onunla dogussun. Çünkü o ancak bir seytândir" [96].
Ve Usmân ibnu'l-Heysem söyle dedi: Bize Avf el-A'râbî, Mu-hammed ibn Sîrîn'den tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) beni ramazân zekâtini korumaya tevkil etmisti. (Bir gece) bana birisi geldi ve sadaka hurmasindan avuçlamaya basladi. Ben onu yakaladim ve: Seni elbette Rasûluüah'a götürecegim, dedim. Ebû Hureyre hadîsin tamâmini zikretti. Sonunda o zât bana: Yatagina girdiginde Âyete'1-Kursî'yi (ei-Bakara: 256) oku. (Sabaha kadar) üze-" rinde Allah tarafindan vazîfeli bir muhafiz bulunmakta devam eder; hiç ayrilmaz ve sana sabaha kadar hiçbir

seytân da yaklasamaz, dedi. Bunun üzerine Peygamber (S): "O çok yalanci oldugu hâlde, sana dogru söylemistir. Iste o (insan suretinde) bir seytândir" buyurdu [97].

83-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Sizden herhangi birinize seytân gelir de: Sunu böyle kim yaratti? (Sunu) böyle kim yaratti? En sonu: Rabb'ini kim yaratti? deyinceye kadar sorup vesvese verir. Imdi seytânin vesvesesi Rabb'i-nize kadar erisince, o vesveseli kisi hemen Eûzu billahi mine 's-seytâni V-racîm desin ve vesveseye son versin'" [98].

84-.....Mâlik ibn Âmir, Ebû Hureyre(R)'den söyle derken isittigini tahdîs etmistir: Rasûlullah (S): "Ramazân girdiginde cennet kapilari açilir, cehennem kapilari da kapanir, bütün seytânlar da zincire vurulur" buyurdu " [99].

85-.....Bana Saîd ibnu Cubeyr haber verip söyle dedi: Ben Ibn Abbâs'a: (Nûn el-Bekâlî: Bu Mûsâ, Isrâîl ogullari'nin Musa'si degildir; o baska bir Musa'dir, diyor) dedim. Ibn Abbâs söyle dedi: Allah düsmani yalan söylemistir: Bize Ubeyy ibn Ka'b tahdîs etti ki, kendisi Rasûlullah(S)'tan isitmistir. Rasûlullah söyle buyuruyordu: "Mûsâ genç hizmetçisine: 'Kusluk yemegimizi getir', dedi. Hizmetçisi: 'Ne dersin, tasin dibinde barindigimiz zaman baligi unutmusum. Onu hatirlayip zikretmemi seytândan baskasi unutturmadi', dedi. Mûsâ, Allah'in emrettigi o yerin ötesine geçmedikçe yorgunluk duymamisti... " [100].

86-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Ben Rasûlullah(S)'i su hâlde gördüm: Dogu tarafina isaret ederek: "Iyi biliniz ki, fitne buradadir, fitne buradadir. Seytânin boynuzunun dogacagi yerdedir" buyurdu [101].

87-.....Bana Atâ ibn Rebâh, Câbir(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "(Günes batip) gece karanligi geldigi yâhud gecenin bir kismi hâsil oldugu zaman çocuklarinizi (disari çikmaktan) men' ediniz. Çünkü seytânlar o sirada dagilirlar (faaliyete geçerler). Yatsidan bir saat geçince de (disaridaki) çocuklarinizi (evinize) koyunuz. Ey mü'min, o zaman Allah'in ismini an. BismVîlâhVr-rahmânVr-rahîm diyerek kapini kapat. Besmele ile kandilini söndür. Su kirbanin agzini Besmele ile bagla. Yine Besmele ile kap kaçagim kapat, ört; velev ki o kap üzerine enine (tahta parçasi gibi) birsey korsun!" [102].

88-.....Bize Ma'mer, ez-Zuhrf den; o da Alî ibn Hüseyin'den haber verdi ki, Safiyye ibnetu Huyeyy (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) mescidde i'tikâf yapiyordu. Ben geceleyin O'na ziyaret etmek üzere geldim. Bir süre O'nunla konustuktan sonra kalktim ve geri döndüm. Rasûlullah da beni geçirmek için benimle beraber kalkti. Safiyye'-nin meskeni Usâme ibn Zeyd'in yurdunda idi. Bu sirada Ensâr'dan iki kimse oradan geçti. Bunlar Peygamber'i (bir kadinla) görünce çabuk davrandilar. Peygamber:

— "Acele etmeyiniz, durunuz! Yanimdaki kadin Safiyye bintu Huyeyy'dir" buyurdu.
O iki Ensârî de:
— Subhânallahi yâ Rasûlallah! Biz Allah'i tesbîh ve tenzih ederiz, dediler.
Rasûlullah:
— "Sübhesiz ki, seytân insan bedeninde kanin akisi gibi akar. Ben sizin temiz gönüllerinize seytânin bir kötülük - yâhud: sübheye düsürecek birsey- atmasindan endîse ettim" buyurdu [103].

89-..... Süleyman ibn Surad söyle demistir: Ben Peygamber(S)'in beraberinde oturmakta idim. O sirada iki kisi sövüstüler. Bunlardan birinin yüzü (öfkeden) kizarmis ve sah damarlari sismisti1. Bunun üzerine Peygamber: "Ben bir kelime bilirim ki, eger su kisi o kelimeyi söylese, kendisinde bulunan öfke hâli muhakkak gider. O kimse Eüzu billahi mine's-seytânVr-racîm(Ben taslanmis olan seytândan Allah'a siginirim) dese, kendisinde bulunan bu öfkeli hâl gider" buyurdu. Orada bulunan sahâbîler o kisiye: Peygamber (S) "Seytândan Allah'a sigin! "buyurdu, dediler. O da: Bende delilik mi var? diye i'tirâz etti [104].

90-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Eger sizden biriniz esine (cinsî münâsebet için) geldiginde A llâhumme cennibnVs-seyîâne ve cennibi 's-seytâne mâ razaktenî{ = Yâ Allah, beni seytândan uzaklastir, seytâni da bize ihsan ettigin çocuktan uzak kil)! derse, sayet bu kari-koca arasinda bir çocuk olursa o çocuga seytân zarar veremez ve seytân ona musallat kilinmaz".
Râvî Su'be ibnu'l-Haccâc dedi ki: Ve bize el-A'mes Süleyman, Salim ibn Ebfl-Ca'd'den; o da Kurayb'den; o da Ibn Abbâs'tan olmak üzere bu hadîsin benzerini tahdîs etti [105].

91-.....Bize Su'be, Muhammed ibn Ziyâd'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) bir namaz kildi da, sonra söyle buyurmustur: "Sübhesiz seytân bana göründü de namazi bozdurmak için üzerime hücum etti. Allah beni gâlib getirip ona istedigimi yapmaya firsat verdi..,"
Râvî böylece hadîsin tamâmini zikretti [106].

92-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Namaza nida edildigi vakit seytân yüzgeri edip yellene yeliene kaçar. Nida bitirilince yine gelir. Namaz için tasvîb (yânî ikaamet) edilince yine evvelki gibi yüzgeri edip kaçar. îkaamet de bitirilince yine gelip insan ile kalbi arasina sokulur ve: Fulân seyi hatirla, fulân seyi hatirla! der. Nihayet insan üç rek'at mi, yâhud dört rek'at mi kildigini bilemez. Insan üç mü yâhud dört rek'at mi kildigini bilemezse iki yanilma secdesi yapar" [107].

93-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Seytân, her Âdem çocugunu, dogurulurken parmagi ile yan tarafindan dürter, bundan Meryem oglu fsâ müstesnadir. Seytân onu dürtmeye gitti ve hicâbda (yânî ceninin içinde bulundugu döl yataginda) dürttü" [108]

.

94-.....Alkame söyle demistir: Ben Sam'a geldim. (Burada kim var? dedim.) Ebu'd-Derdâ var, dediler. (Yanina geldikten sonra) Ebu'd-Derdâ: Peygamber'inin dili yânî duasi üzerine Allah'in seytândan kurtardigi kimse, yânî Ammâr (Irak'ta) içinizde mi? Dedi [109].

95-.....BizeSu'be, Mugîre'den söyle tahdîs etti:... Ve Ammâr'i kasdederek "Peygamber'inin dilî ile Allah'in kurtardigi kimse" dedi [110].
Râvî dedi ki: Ve el-Leys ibn Sa'd da söyle dedi: Bana Hâlid ibn Yezîd, Saîd ibn Ebî Hilâl'den tahdîs etti ki, ona da Urve, Âise(R)'den söyle haber vermistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Melekler el-Anân içinde Arz'da olacak isi konusur/ar -el-Anân, buluttur-. Meleklerin konustugu o kelimeyi seytânlar isitir de akabinde onu, sürahinin bosaltilacak kabin agzina tatbik edildigi gibi kâhin kulaginin içine bosaltirlar. Onlar da o bir kelimenin beraberinde yüz tane yalan arttirirlar" [111].

96-.....Keysân'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Esnemek seytândandir. Sizden biriniz esneyecegi zaman gücü yettigi kadar onu karsilayip reddetsin. Çünkü sizin biriniz (esnerken asiri giderek) hâaa deyince, seytân güler" [112].

97-.....Bize Hisâm, babasi Urve'den haber verdi ki, Âise (R) söyle demistir: Uhud harbi günü olunca müsriklerin cebhesi) bozuldu. Bu sirada Iblîs:
— Ey Allah'in kullan! Sizden geri kalmis olup arkanizda bulunan kimselerden sakinin (yâhud onlari Öldürün)! diye haykirdi.
Bu bagirma üzerine müslümânlarin önde bulunanlari arkalarina döndüler (de onlari müsrikler sanarak) ön taife ile arka taife birbirleriyle vurustular. Bu vurusma sirasinda Huzeyfe ilerisine dogru bakti ve birden babasi el-Yemân'i gördü. Hemen:
— Ey Allah'in kullan! (Âmân ne yapiyorsunuz?) Babamdir, babamdir! diye bagirdi.
Fakat Allah'a yemîn olsun onlar Yemân'dan7vazgeçmediler ve nihayet onu öldürdüler. Huzeyfe bu hatâen öldürmeye karsi:
— Sizi Allah magfiret etsin. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir" (Yûsuf: 92) demekle yetindi.
Urvetu'bnu'z-Zubeyr: Artik Huzeyfe'de tâ Allah'a kavusuncaya kadar babasinin ölümünden dolayi bir hayir bakiyyesi var olmakta devam etti (yâhud o, babasinin kaatili için duâ ve istigfara devam edip durdu), demistir [113].

98-.....Mesrûk söyle demistir: Âise (R) söyle dedi: Ben Peygamber(S)'e namazda kisinin iltifatindan (yânî basini saga sola çevirmesinin hükmünden) sordum. Peygamber: "O herhangi birinizin namazindan seytânin kapip kaçmakta oldugu birseydir" buyurdu [114].

99- Bize Ebu'l-Mugîre tahdîs etti: Bize el-Evzâî tahdîs edip söyle dedi: Bana Yahya ibnu Ebî Kesîr, Abdullah ibn Ebî Katâde'den; o da babasi Ebû Katâde Haris ibn Rib'î el-Ensârî'den; o da Peygamber(S)'den tahdîs etti.

100-.....Ebû Katâde söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Güzel ru'yâ Allah'tandir. Fena ru 'yâ da seytândandir. Biriniz korkacagi (yânî karisik) bir ru'yâ gördügünde hemen sol tarafina tükürüp üflesin ve o ru'yânin serrinden Allah'a siginsin (yâni Eûzu billahi mine's-seytânVr-racîm desin). Bu suretle o, ru'yâ gören kimseye zarar vermez" [115].

101-.....Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Her kim bir günde yüz kerre Lâ ilahe illellahu vahdehû lâ serike lehu, LehuH-mülkü ve lehu'l-hamdu ve huve alâ kullîseyin kadîr derse, o kimseye on köle âzâdla-manin sevabi verilir. Ve ona yüz hasene yazilir, yüz günâh ondan silinir. Ve bu dua o mü'mine dua ettigi gününde, o günün aksamina kadar seytân serrinden bir emînlik ve koruma olur. Bundan daha çok yapan kisi müstesna, hiçbir kimse onun söylediginden daha faziletlisini getirmemistir" [116].

102-.....Sa'd ibnu Ebî Vakkaas (R) haber verip söyle demistir: Bir kerre Umer (R) Rasûlullah'in huzuruna girmek için izin istedi. O sirada Rasûlullah'in yaninda Kureys'ten birtakim kadinlar vardi, bir kismi yüksek sesle konusuyor ve Rasûlullah'tan çokça dünyalik istiyorlardi. Umer izin isteyince kadinlar hemen kalktilar ve perde arkasina kostular. Rasûlullah, Umer'e izin verdi. Umer huzuruna girdiginde Rasûlullah gülüyordu. Umer:
— Yâ Rasûlallah! Allah senin disini güldürsün (yâni seni devamli mesrur eylesin), dedi.
Rasûlullah:
— "Yanimda görüsen su kadinlar senin sesini isitince hemen örtünmeye davrandilar da ona hayret ettim" buyurdu.
Umer:
— Yâ Rasûlallah, onlarin hürmetlerine ve saygilarina Sen daha haklisin, dedi.
Bundan sonra da kadinlara hitâb ederek:
— Ey nefislerinin düsmanlari olan kadinlar! Sizler Rasûlullah'-tan korkmaz da benden mi kaçinirsiniz? dedi.
Kadinlar da:
— Evet, sen tab'an Rasûlullah'tan siddetli ve katisin, dediler. Rasûlullah:
— "Nefsim elinde olan Allah'ayemîn ederim ki, seytân sana hiç kavusmaz: Sen bir sokaga girersen muhakkak o, senin bulundugun sokaktan baska bir sokaga girer (kaçar)" buyurdu.

103-.....îsâ ibn Talha'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sizin biriniz uykusundan uyanip da abdest aldiginda burnundaki nesneyi nefesiyle üç defa disari çikarsin. Çünkü seytân, uyuyanin genzinde geceler" buyurmustur [117].

12- Cinnlerin Varliginin, Sevâb Ve Ikaablari Oldugunun Zikri Babi [118]

Çünkü Yüce Allah'in su kavli vardir:
"Ey cinn ve ins cemâati, içinizden size âyetlerimi nakleder, bu gününüzün çatacagini inzâr ile haber verir peygamberler gelmedi mi size? Ey Rabb'imiz, nefislerimize karsi (kendi aleyhimizde) sâhidlik ederiz, diyecekler.
Dünyâ hayâti onlari aldatti da gerçek kâfir kimseler olduklarina, kendileri de kendi aleyhlerinde sâhid oldular. Bu (peygamber gönderip haber verdirmesi) memleketleri, halki gafil bulunurlarken zulûmfleri) yüzünden Rabb 'inin helak edici olmadigindandir. Herkesin yaptiklari seylere göre dereceleri vardir.

Onlar ne yaparlarsa Rabb'in onlardan gafil degildir*' (el-En'âm: 130-133) [119]
"Bahsen" (ei-cinn: i3), "Naksan" demektir.
Mucâhid dedi ki:
"Bir de onunla cinnler arasinda bir hisimlik uydurdular" (es-sâffât: iss) kavlindeki neseb iddiasi, Mekke müsriklerinin "Melekler Allah'in kizlaridir. Meleklerin analari da cinnlerin ulularinin kizlaridir" sözleridir. Allah (bu çirkin iddiayi reddederek, âyetin devaminda) "And olsun ki, cinnler dahî onlarin behemahal (cehenneme) zorla getirileceklerini pek iyi bilmislerdir'1" buyurdu. Yânî hesaba çekilmek için hazir edilecekler.
"Cundun muhdarûri" (Yâsîn: 75); yânî kendileri hesabin yaninda bunlar içiokhazirlanmis askerlerdir.

104-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) haber vermistir: Ebû Saîd, Abdullah Ebû Sa'saa'ya söyle demistir: Ben seni görüyorum ki, sen koyunu ve bâdiyede yasamayi seviyorsun. Sen her zaman koyununun yaninda ve bâdiyende bulunup da namaz vakti ezan okumak istediginde sesini yükselt! Çünkü müezzin sesinin yetistigi yere kadar cinn, ins ve (isitme kaabiliyeti olan) hiçbir mahlûk yoktur ki, ezani duymus olsun da kiyamet gününde müezzin için güzel sâhidlikte bulunmasin!

Akabinde Ebû Saîd: Ben bu hadîsi Rasûlullah'tan isittim, demistir [120].

13- Aziz Ve Celîl Olan Allah'in Su Kavli Babi:

"Hatirla o zamani ki, cinnlerden bir taifeyi Kur'ân dinlemeleri için sana dogru çevirmistik. Iste bunlar onun huzuruna gelince birbirine: Susun, dinleyin, demisler; okunmasi bitirilince de (kendilerini azâb ile) korkutmaya
me'mûr olarak kavimlerine dönmüslerdi: Ey kavmimiz, dediler; hakikat biz Mûsâ 'dan sonra indirilmis olan, kendinden öncekileri tasdik eden, hakka ve dogru yola ileten bir kitâb dinledik. Ey kavmimiz, Allah'in da'vetçisine icabet edin, ona îmân edin ki, Allah sizin günâhlarinizdan bir kismini magfiret etsin, ve sizi acikli bir azâbdan kurtarsin. Kim Allah'in da'vetine icabet etmezse o, yeryüzünde (Allah'i) âciz birakacak degildir. Onun Allah'tan baska hiçbir yardimcilari da yoktur.

Onlar apaçik bir sapiklik içindedirler" (ei-Ahkaaf: 29-32) [121]
"Masrifen" (ei-Kehf: 53) sapacak yer; "Sarafnâ", yönelttik demektir.

14- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Orada herbir canlidan yaydi" (ei-Bakara: 164; Lukmân: io).
Ibn Abbâs: "es-Su'bân" (ei-Arâf: 107; es-suarâ: 32), erkek yilandir, demistir,/Denilir ki yilanlar birçok cinslerdir:
"el-Cinnânu" yâni beyaz yilanlar; "el-Efâ'î", yânî en zehirli engerek yilanlari; "el-Esâvidu", yânî büyük siyah yilanlar.
Allah, mülkünde ve saltanatinda "Yürür hiçbir mahlûk hâriç olmamak üzere hepsinin alnindan tutandir" (Hûd: 56) [122].
"Sâffâtin" (ei-Müik: 19), kanatlarini yayarak; "Yakbidne", kanatlarini vurarak demektir, denilir [123].

105-.....Bize Ma'mer, ez-Zuhrî'den; o da Sâlim'den tahdîs etti ki, babasi Ibnu Umer (R), Peygamber(S)'in minber üzerinde hutbe yaparken söyle buyurdugunu isitmistir:
— "Sizyilanlari öldürünüz- Ve bilhassa arkasinda iki beyaz çizgili cinsi ile kuyruksuz engerek yilanini öldürünüz! Çünkü yilanlarin bu iki (habîs ve zehirli) cinsi gözün nurunu giderir, yüklü kadinin da çocugunu düsürür".
Abdullah ibn Umer (diger bir rivayette) söyle demistir: Bir ker-re ben bir yilani öldürmek Için arkasindan kovaliyordum. Ebû Lu-bâbe bana:
— Onu öldürme! diye nida etti. Ben de ona:
— Rasûlullah (S) yilanlari öldürmeyi emretmistir, dedim. Ebû Lubâbe:
— Râsulullah yilanlarin umumiyetle öldürülmesini emrettikten sonra, ev yilanlarini öldürmekten nehyetti. (Beyaz ve zehirsiz) olan bu ev yilanlari avâmirdir, uzun ömürlüdürler (yânî uzun müddet evde yasarlar), dedi [124].
Abdurrazzâk, Ma'mer ibn Râsid'den; o da ez-Zuhrî'den söyledi ki, Ibn Umer: Bu sirada beni Ebû Lubâbe -yâhud Zeyd ibnu'l-Hattâb- gördü, demistir.
Bu hadîsi rivayet etmekte Ma'mer'e Yûnus ibn Yezîd, Sufyân ibn Uyeyne, Ishâk ibn Yahya el-Kelbî ve ez-Zubeydî mutâbaat etmislerdir.
Salih ibn Keysân, Ibnu Ebî Hafsa, Ibn Mucemmi', ez-Zuhrî'den; o da Sâlim'den söylediler ki, Ibn Umer: Beni Ebû Lubâbe ile Zeyd ibnu'l-Hattâb gördü, demistir [125].

15- Bâb: "Müslümânin Hayirli Mali Koyundur; Müslüman Kisi, Koyunu Dag Baslarina Götürür" [126]

106-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Koyunun, kisinin hayirli mali olmasi (devri) yakla* sir: Müslüman, dinine sâhib olmak üzere fitnelerden kaçarak koyun sürüsünü daglarin basina ve yagmur mevkilerine (yânî vadilerin engin yerlerine) götürür".

107-..... Bize Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rac'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Küfrün basi dogu tarafindadir. Kendini begenmek ve kibirlenmek de at ve deve sahihleri ile hayvan sürülerine bagirip çagiran bedevilerdedir. Sekînet, yânî vakaar ve tevazu' ise koyun sâhiblerinde-dir" [127].

108-.....Bana Kays ibn Ebî Hazim, Ukbe ibn Amr Ebû Mes'ûd'dan tahdîs etti; o söyle demistir: Rasûlullah (S) eliyle Yemen tarafina isaret etti de söyle buyurdu: "îmân Yemenli'dir, iste surada. Iyi biliniz ki, kati ve kaba yürekliler de develerin kuyruklari dibinde, onlara haykiran bedeviler içinde bulunur ki, bunlar seytânin iki boynuzunun dogar oldugu dogu taraftaki Rabîa ve Mudarr halkidir" [128].

109-.....el-A'rac'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Horozlarin öttügünü isittiginizde (dileklerinizi) Allah 'm/adlindan isteyiniz! Çünkü horozlar melek görmüslerdir. Esegin anirmasini isittiginizde de seytândan Allah 'a sigininiz (yâmEûzu billahi mine's-seytâni'r-racîm deyiniz). Çünkü esek seytân görmüstür (de öyle amrmistir)" [129].

110-.....Bize Ibn Cureyc haber verip söyle dedi: Bana Atâ ibn Ebî Rebâh haber verdi. O, Câbir ibn AbdiIlah(R)'tan söyle dedigini isitmistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Gecenin bir kismi hâsil oldugu yâhud aksama girdiginiz zaman çocuklarinizi (disari çikmaktan) men' ediniz! Çünkü seytânlar o zaman dagilirlar (faaliyete geçerler). Geceden bir saat geçince de (disaridaki) çocuklarinizi evlerinize koyunuz ve Allah'in ismini zikrediniz de bütün kapilari kapatiniz. Çünkü seytân kapanmis hiçbir kapiyi açamaz".
Ibn Cureyc söyle dedi: Ve bana Amr ibn Dînâr haber verdi ki, kendisi Câbir ibn Abdillah'tan isittigi hadîsi Atâ'nin bana haber verdigi tarzda rivayet ediyordu. Lâkin o, "Allah'in ismini zikrediniz" cümlesini söylememistir [130].

111-.....Muhammed ibn Sîrîn'den: o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "îsrâîl ogullan'ndan bir kavim (beser târihinden silinip) yok oldu. O kavmin ne (kötülük) isledigi bilinmez. Ben zannetmem ki o ümmet fareden baska birseye mesh ve tahvil edilmis olsun. Çünkü fare, kendisi için bir yere deve sütü konuldugunda onu içmez de, koyun sütü konuldugunda onu içer".
Ebû Hureyre dedi ki: Ben bu hadîsi Ka'bu'I-Ahbâr'a tahdîs ettim. O da bana:
— Sen Peygamber'den bunu söylerken isittin mi? diye sordu. Ben de:
— Evet, isittim, dedim. Sonra Ka'b tekrar tekrar bana:
— Sen Peygamber'den bunu söylerken isittin mi? diye sordu. Ben de: Nihayet (onu reddederek):
— Ben sana Tevrat mi okuyorum (ben sana ancak Peygamber'den isittigimi tahdîs ediyorum), diye karsiladim [131].

112-.....Urve, Âise(R)'den, Peygamber (S)'in su hadîsini tahdîs ediyordu: Âise: Peygamber (S),

keler cinsinden olan alaca keler için "Fâsikciktir (yânî zarar vericidir)" buyurdu, fakat ben Peygamber'in bunun öldürülmesini emrettigini isitmedim, demistir, dedi.
Râvîlerden biri (Ibn Sihâb yâhud Urve yâhud Âise): Sa'd ibnu Ebî Vakkaas; Peygamber (S) onu öldürmeyi emretti demistir, dedi.

113-.....Bize Abdulhamîd ibnu Cubeyr ibn Seybe, Saîd ibnu'l-Müseyyeb'den tahdîs etti ki, ona da Ümmü Serîk.Guzeyye (R), Pey-gamber(S)'in kendisine kelerleri öldürmesini emrettigini haber vermistir [132].

114-.....Bize Ebû Usâme, Hisâm'dan; o da babasi Urve'den tahdîs etti ki, Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Arkasinda iki beyaz çizgisi olan yilani öldürünüz. Çünkü o cins yilan gözün nurunu giderir ve gebe kadina (çocugunu düsürtüp) musibet getirir"^ buyurmustur.

115-.....Bana babam Urve tahdîs etti ki, Âise (R): Peygamber (S) kuyruksuz engerek yilaninin öldürülmesini emretti ve: "Çünkü o göze musibet getirir (yânî kör eder) ve gebeligi giderir" buyurdu, demistir,

116-.....Abdullah ibn Umer yilanlari öldürür idi. Sonra bâzilarini öldürmekten nehyetti ve söyle dedi: Bir gün Peygamber (S) kendisine âid bir duvari yikti da duvarin içinde bir yilan derisi buldu ve: "Bakin yilan nerededir?" buyurdu. Sahâbîler yilani gördüler. Peygamber: "Onu öldürün!" buyurdu. (Ibn Umer dedi ki:) Iste ben, Pey-gamber'in bu umûmî emrinden dolayi yilanlari öldürüyordum. Ebû Lubâbe'ye kavustum; o bana Peygamber'in "(Ince yâhud hafif, küçük yâhud beyaz) yilanlari öldürmeyin. Fakat (kuyruksuz) iki çizgili her engerek yilanini öldürün. Çünkü yilanin bu cinsi (bakmasi ile annedeki) çocugu düsürür ve gözü giderip kör eyler. Onun için bu cinsi öldürün" buyurdugunu haber verdi [133].

117-.....Bize Cerîr ibnu Hazim, Nâfi'den tahdîs etti ki, Ibn Umer umumiyetle yilanlari öldürürdü. Sonra Ebû Lubâbe ona, Peygamber'in ev yilanlarini öldürmeyi nehyettigini tahdîs etti. O da bunlari öldürmekten kendini tutmustur.
Yeryüzünde gezen hayvanlardan bes nevi' fasiklardir ki, bunlar Harem içinde öldürülürler"

118-.....Bize Mâ'mer, ez-Zuhrî'den; o daUrve'den; o da Âise(R)'den: Peygamber (S): "Besfâsik (hayvan nev'i) vardir ki, bunlar Harem içinde öldürülürler: Fare, akreb, çaylak, karga ve her yirtici yaralayici köpek" buyurmustur.

119-.....Bize Mâlik, Abdillah ibn Dinar'dan; o da Abdullah ibn Umer(R)'den haber verdi ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Yeryüzünde gezen hayvanlardan bes nevi' vardir ki, her kim bunlari ihrâmli oldugu hâlde öldürürse üzerine günâh olmaz: Akreb, fare, yaralayici köpek, karga ve çaylak".

120-.....Atâ ibn Ebî Rebâh'tan; o da Câbir ibn Abdillah(R)'tan tahdîs etti. O bu hadîsi Peygamber'e

yükseltmistir. Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Yiyecek içecek kaplarinin üzerlerini örtünüz, su kirbalarinin agiz iplerini baglayiniz, bütün kapilari arkalarindan kapayiniz, yatsi vakti sirasinda çocuklarinizi disarida hareketten men' edip eve toplayiniz. Çünkü o zaman cinnlerin yayilmasi ve birseyisür'-atle alip kapmalari vardir. Uyku sirasinda kandilleri söndürünüz. Çünkü fâsikçik yâni fare bazen yanan fitili çeker de ev halkini yakar" [134].
Ibn Cureyc ile Hubeyb, Atâ'dan rivayetlerinde: "Çünkü o zaman seytânlarin bir yayilmasi ve çabuk alip kapmalari vardir" seklinde söylemislerdir.

121-..... Bize Yahya ibnu Âdem, Isrâîl ibn Yûnus'tan; o da Mansûr'dan; o da Ibrahim'den; o da Alkame'den tahdîs.etti ki, Abdullah ibn Mes'ûd söyle demistir: Biz Rasûlullah (S) ile beraber Mi-nâ'daki bir magarada bulunuyorduk. O sirada*'Ve'l-mürselâtiurjen" Sûresi indi. Bizler o sûreyi Rasûlullah'in agzindan almaya çalisiyorduk. Ansizin bir yilan kendi yuvasindan çikiverdi. Biz hemen onu öldürmeye davrandik. Fakat yilan bizim önümüze geçti ve yuvasina girdi. Bunun üzerine Rasûlullah: "Siz nasil yilanin serrinden ko-rundunuzsa, o da sizin serrinizden korundu" buyurdu [135].
Ve yine Yahya ibn Âdem, Israil'den; o da el-A'mes'ten; o da Ibrahim'den; o da Alkame'den; o da Abdullah'tan olmak üzere yukaridaki hadîsin benzerini rivayet etti. Bunda Abdullah ibn Mes'ûd: Biz de bu sûreyi Rasûlullah'in agzindan taze taze almaya çalisiyorduk, demistir.
Bu hadîsi Mugîre ibn Miksem'den rivayet etmekte Israil'e, Ebû Avâne mutâbaat etmistir: Hafs ibn Giyâs, Ebû Avâne, Süleyman ibnu Karm, el-A'mes'ten; o da Ibrahim'den; o da el-Esved'den; o da Abdullah ibn Mes'ûd'dan söylediler.
Bu bâb ve hadîsleri Hacc Kitabi, "Harem'de öldürülecek hayvanlar bâbi"n-da da geçmis ve bâzi açiklamalar orada verilmisti.

122-.....Nâfi'den; o da Ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Bir kadin, dünyâda bir kediyi baglayip habsetmis, onu yedirmemis ve onu yerin haserelerinden yemesi için de salivermemis oldugundan ötürü atese girmistir".
Abdu'1-A'lâ dedi ki: Ve bize Ubeydullah, Saîd el-Makburî'den; o da Ebû Hureyre'den; o da Peygamber'den olmak üzere bunun benzerini tahdîs etti [136].

123-.....Bana Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rac'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Peygamberlerden biri bir agaç altina indi. Akabinde onu bir ka-rinca isirdi. Peygamber esyalarinin hazirlanmasini emretti. Esyalar agacin altindan çikarildi. Sonra karinca evinin yakilmasini emretti ve atesle yakildi. Bunun üzerine Allah o peygambere: O isiran tek karincayi yaksaydin ya! diye vahyetti" [137].
"Sizden birinizin içecegi içine sinek düstügü zaman, o kisi, sinegi içecek seyin içine hatirsin. Çünkü sinegin iki kanadinin birinde hastalik, digerinde de sifâ vardir" [138].

124-.....Ben Ebû Hureyre(R)'den isittim, söyle diyordu: Peygamber (S): "Sizden birinizin içecegi

içine sinek düstügü zaman, o kisi sinegin her tarafini hatirsin, sonra onu çikarsin (atsin). Çünkü sinegin iki kanadinin birisinde hastalik, digerinde de sifâ vardir" buyurdu [139].

125-..... Bize Avf el-A'râbî, el-Hasen'den ve Ibn Sîrîn'den; onlar da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs ettiler ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Fahise bir kadin (Allah tarafindan) magfiret olunmustur; söyle ki: Günün birinde o fahise kadin suya yakin ve duvari örülmedik bir kuyu basinda bir köpege rastgelmis, köpek susuzluktan dilini sarkitiyordu." "-Rasûlullah devam etti: "Susuzluk onu öldürmeye yaklastirmis bulunuyordu. Kadin hemen ayagindan edigini çikarmis ve onu basinin yasmagi ile sikica baglayarak (kuyuya sarkitmis) ve kuyudan o köpek için su çikarmistir. Bu yaptigi sulama sebebiyle o fahise kadin magfiret olunmustur" [140].

126-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs edip: Ben bunu senin surada bulundugun gibi ez-Zuhri'den ezberledim, o söyle dedi: Bana Ubeydullah ibn Abdillah, Ibnu Abbâs'tan; o da Ebû Talha Zeyd ibn Sehl'den (Allah onlardan razi olsun) haber verdi ki, Peygamber (S): "Melekler, içinde köpek ve suret bulunan bir eve girmezler" buyurmustur [141].

127-..... Bize Imâm Mâlik, Nâfi'den; o da Abdullah ibn Umer(R)'den haber verdi ki, Rasûlullah (S) köpeklerin öldürülmesini emretmistir [142].

128-.....Ebû Hureyre (R) tahdîs edip söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Her kim (yaninda) köpek tutarsa, her gün o kimsenin amelinden bir kirat eksilir. Ancak o köpek zirâat köpegi yâhud koyun köpegi ise eksilmez" [143]

129-.....Bana es-Sâib ibn Yezîd haber verdi ki, o Sufyân ibn Ebî Zuheyr es-Seneîy'den isitmistir. O da RasûlulIah(S)'tan söyle buyururken isitmistir: "Her kim kendisine ekincilik ve hayvan bekçiligi yönünden bir fayda vermeyen bir köpek edinirse, her gün o kimsenin ameliinm sevabindan) bir kirat eksilir".
Sâib, Sufyân ibn Ebî Zuheyr'e:
— Sen hakîkaten bu hadîsi'Rasûlullah'tan isittin mi? dedi. O da: '
— Evet, su kiblenin sahibine yemîn ederim, diyerek rivayetini yemîn ile kuvvetlendirdi [144].

---

[1] Buhârî nüshalarinin çogunda kitâb basligi böyle gelmistir. Besmele ve Kitâb lâfizlarinda farkli olan nüshalar da vardir.
Buhârî bu baslik altinda kâinatin baslangici ve sonundan yâni su âlemin ilim ve irâde sahibi mutlak bir kudretin eseri oldugundan ve ölüm. denilen dagilma hâlinden sonra tekrar yaratilmasi keyfiyetinden; baska bir deyisle bu kâinatin ve insanlarin nereden geldiklerinden ve nereye gideceklerinden bahisle, Allah'in kudreti eserlerini ibret nazarlarinda tecellî ettirmek istemistir. Burada tabîat ilimlerinin tekvine âid kaanûnlari görülecek degildir. Çünkü dîn ile tabîat ilimlerinin hilkat bahislerinde ta'kîb ettikleri yön konularina göre farklidir. Tabîat ilimlerinin hilkate âid konulari fizikî ve sabit hâdiseler oldugu hâlde, dînin ko nusu ve bahisleri tamâmiyle tabîat-üstüdür. Gayesi de beserin yalniz dünyevî menfaati degil, hem dünyevî hem uhrevî saadetidir. Hilkat bahsinde tabîat ilimlerinin dayandigi nazariyelerden farkli görülecek bâzi haberler her iki sahanin ayriligi neticesidir. Bu farki Buhâri 1. bâbda zikrettigi âyetlerde açikça göstermektedir.

[2] Muhâtablarin nazarinda birseyin iadesi ihtidasindan daha kolaydir. Allah'a göre ise ikisi de kolaylikta müsavidir (Celöleyn).
Bu âyetteki "Ve huve ehvenu aleyhi" cümlesinde "//«ve" zamirinin mercii. yalniz ikinci hilkat degil, her iki hilkatin herbiri oldugunu er-Rabî' ibn Huseym ile el-Hasen beyân etmislerdir. Bunlarin beyânlarini Taberî senedli olarak ayri ayri tarîklerden rivayet etmistir. Bunlarca "Ehven" kelimesi tafdü degil, sifati müsebbehe ma'nâsmadir.

[3]
Evvelâ unsurlar, sonra insanlarin gidalanacagi terkîbler, sonra ahlat, sonra nutfe, sonra kan, sonra bir çignem et, sonra kemik ve et, sonra diger bir insâ Ile tam bir insan olarak yarattik... {el-Hacc; 5; d-Mü'minûn: 12-14). Bu yaratisi, tekrar diriltecegine bir delildir. îmân ederseniz size dünyâda da âhirette de vakaarh, serefli mevkiler bahseder O. Bu "enfusî" delildir, sonra "âfâkî" delile geçiyor (Beydâvî, Nesefî, Celâleyn).

[4]
Buhârî yukarida mealleri verilen âyetlere isaret etmis ve onlardaki bâzi kelimelerin tefsirlerini vermistir. Fakat Buhârî'nin er-Rûm: 27. âyetinden sonraki âyetlere isareti ve onlardaki bâzi kelimelere âid açiklamalari adetâ bilmece gibi dar bir ifâde içinde vâki' olmustur.

[5]
Basliga uygunlugu "Peygamber, mahlûklarin ve Ars'in yaratilis baslangicini tahdîs edip anlatmaya basladi" sözündedir.

[6]
Bu da Imrân hadîsinin ziyâdeli olarak gelen baska bir tarîkidir.
Bu hadîsteki "Ve kâne arsuhu ale'l-mâi(= O'nun Ars'i su üzerinde idi" fikrasi âyetten bir cümledir. Tamami söyledir: "O hanginizin ameli daha güzel oldugu (hususunda) sizi imtihan etmek için gökleri ve Yer 7 alti günde yaratandir, (Bundan evvel ise) Ars'i su üstünde idi. And olsun ki 'Ölümden sonra muhakkak yine diriltileceksiniz * desen kâfir olanlar mutlakaa 'Bu apaçik bir aldatmadan baska (birsey) degildir' derler" (Hûd: 7). Bu, "O'nun Ars'i su üzerinde idi" fikrasinin "Sonra Ars üzerine istiva etti" fikrasi ile birlikte güzel bir tefsîri Hakk Dîni, III, 2171-2186, el-A'râf: 53. âyetinin îzâhmda; keza Hakk Dîni, IV, 2756-2763, Hûd: 7. âyetinin îzâhinda verilmistir.

[7]
Bu îsâ ibn Mûsâ el-Buhârî hadîsini et-Taberânî de senediyle rivayet etti. Ah-med ibn Hanbel ile Müslim'deki Ebû Zeyd Amr ibn Ahtab el-Ensârî hadîsi bu ma'nâyi daha genis vermektedir: "Rasûlullah (S) bizlere sabah namazini kildirdi ve minbere çikip ögle vakti gelinceye kadar hitâb etti... Iste bu hitabelerinde bizlere, olacak olan herseyi haber verdi. Onlari en çok bilenimiz, en iyi ezberleyenimizdir" Müslim, Fiten.., "Peygamber'in kiyamete kadar olacak seyler hakkinda haber vermesi babi", Müslim Ter., VIII, 421 (25-2892).

[8]
Hadîsin basliga uygunlugu "Allah beni ilk yarattigi gibi tekrar yaratacak degildir" sözündedir. Bu, putlara tapan ve Öldükten sonra diriltilmeyI inkâr eden müsriklerin sözüdür.
Bu hadîs, kudsî, ilâhî, Rabbânî hadîs denilen nevi'dendir. Bunlar Kur'ân'-dan sonra ikinci derecede bulunan Allah kelâmidir. Allah bunun ma'nâsim Ilham yoluyla PeygamberI'ne haber vermis, O da bu ma'nâyi kendi ibaresiyle ümmetine teblig etmistir. Bu hadîs mütesâbih hadîslerdendir. Onun için üzerinde çesitli fikirler ileri sürülmüstür.

[9]
Basliga uygunlugu "Allah halki yarattigi zaman..." sözündedir.
Bu hadîsi Müslim Tevbe Kitâbi'nda; en-Nesâî en-Nuût'ta rivayet etmistir.
Bâzilari hadîsteki "Fevka", yânî "Üstünde" sözünü "Baûdeten femâ fevkahâ" (el-Bakara: 26)'da oldugu gibi "Düne ~ Asagisinda" ma'na%mad\x demislerdir. Bâzilari da bu "Fevk" lâfzi zâiddir, demistir. "Yaninda" sözü de mekâni degil, fakat mahlûklardan gizlenmisligin kemâline ve idrâk yerinden yüksek olusunun kemâline isarettir. Tayyîbî dedi ki: Bu hadîs "O rahmeti kendi üstüne yazmistir..." (el-En'âm: 12>mukaabili üzeredir, yânî gazab ve ikaabm gerektirmesi olarak üzerine terettüb edecek seyin hilâfina Allah kesin surette kullarina merhamet etme va'dini vâcib kilmistir.

[10]
Arz tabakalarinin yedi kat oldugu hakkinda Kur'ân'da bu âyetten baska âyet yoktur denilmistir. Fakat hadîslerde Arz'in yedi kat olduguna dâir haberler çoktur, bâzilari burada getirilmistir.

[11]
Buhârî basligin bu kisminda su âyetlere Isaret etmis ve onlardaki bâzi kelimelerin tefsirlerini vermistir. Burada verdigi tefsirler hep senedli olarak Ibn Abbâs'a dayanmaktadir. Bu âyetler sirasiyle sunlardir:
"And olsun Tür'a, nesredilmis kâgidlar içinde yazili Kitâb% Ma'mûr Ev'e, yükseltilmis tavana, dolan denize ki, Rabb 'inin azabi hiç sübhesiz vâki 'dir, onu def edecek yoktur" (et-Tûr: 1-8);
' 'Sizi tekrar yaratmak mi (sizce) daha güç, yoksa gögü yaratmak mi, ki onu Allah bina etmistir. Onun boyunu O yükseltti. Derken ona bir nizâm verdi. Onun gecesini karartti, gündüzünü çikardi. Bundan sonra da yeri (Ikaamete elverisli bir hâlde) yayip dösedi. Ondan suyunu, otlagini çikardi. Daglan dikti. (Bunlari) hep size ve davarlariniza birer fâide olmak üzere..." (en-Nâziât: 27-33);
"O hareli yollara -veya denge ve güzellige- sâhib olan göge yemîn ederim ki, hakikat siz kat'î ihtilâfa düsen bir söz içindesiniz (bir kelime, bir akîde etrafinda toplu degilsiniz)" (ez-Zâriyât: 7-8);
"(And olsun...) göge ve onu bina edene, Yer'eve onu yayip döseyene, her-bir nefse ve onu düzenleyene, sonra da ona hem kötülügü, hem (ondan) sakinmayi ilham edene ki, onu tertemiz yapan muhakkak umduguna ermis, onu alabildigine örten ise elbette ziyana ugramistir" (es-Sems: 5-10);
"Gök yanldigi, Rabb 'ini dinleyip boyun egdigi zaman, ki gök zâten bu dinlemeye ve itaate lâyik olarak yaratilmistir. Yer uzatildigi, içinde ne varsa atip bombos kaldigi (bu hususta da) Rabb 'ini dinleyip boyun egdigi zaman, ki Yer zâten buna lâyik olarak yaratilmistir, (herkes yaptigina kavusacaktir)" (el-Insikaak: 1-5).
"Fakat o bir tek haykiristir. Ki o zaman onlar hemen topragin yüzündedir-ler" (en-Nâziât: 13-14).

[12]
Bu hadîste Arz'in yedi kat oldugunu nâsslastirma vardir; basliktan kasdedilen de budur. Bu hadîs Mezâlim Kitâbi'nda da geçmisti.

[13]
Hadîsin basliga delîlligi meydandadir. Bu da degisik sened ile Mezâlim'de geçmisti.

[14]
Hafiz Ibn Kesîr söyle dedi: Buhârî'nin bu hadîsi burada zikr ile maksadi, basliktaki et-Talâk: 12. âyetinin ma'nâsini takrir etmektir, yâni yedi semâ ve yedi kat Arz oldugunu delilleridirmektir. Nitekim simdi aylarin sayisi da Allah In-dindeki ilk kitâbdaki aylarin sayisina uygun olarak onikidir. Iste bu, zamandaki uygunluktur. Nitekim bu mekân hususunda da bir uygunluktur (Kastallânî).
Hadîsteki dört aya Kur'ân'da "el-Eshuru 'l-Hurum = Haram aylar" adi verilmistir ki, bu aylarda harb ve saldiri yasaktir. Arablar Câhiliyet devrinde bu aylardan bâzilarinin harâmliginin geri birakildigini i'lân ederek kabilelere ve kervanlara baskin edip çapulculuk yaparlardi. Böyle bâzi aylari geri birakip tak-vîm oynamalari yapmaya Kur'ân dilinde "en-Nesi'" denilmistir. Zemahserî buna bir ayin harâmligini öbür aya geri birakmaktir demis ve söyle tefsir etmistir: Bu suretle Arablar, haram aylan halâl sayarlar ve onun yerine halâl aylari haram kilarlardi. Çok defa oniki aya bir, iki ay ziyâde ederek seneyi onüç, ondört ay yaparlardi. Veda Hacci'ndan bir sene önceki Ebû Bekr'in emirliginde yapilan hacc, Zu'l-ka'de ayinda idi. Rasûlullah'in Veda Hacci ise Zu'1-hicce'ye tesadüf ve tevâfuk etmisti. Bunu Peygamber, Veda Hacci'nda Arafat Dagi'nda deve üzerinde îrâd ettigi hitabesinin bir fikrasinda ifâde etmis ve nesi' âdetini kaldirmistir: "Yil ve ay hesabi,, Allah'in gökleri ve Yer'i yarattigi zamanki ilk vaziyetine dönüp yerini bulmustur. Sene de oniki aydir..." Bundan önce "Haram aylari geciktirmek ancak küfürde bir artistir" (et-Tevbe: 37) âyetiyle de neh-yedilmis bulundugundan, bu bâtil Câhiliyet âdeti tamamen kaldirilmistir.
Hadîsin sonunda Receb'in Mudar'a nisbet edilmesi, Mudar kabilesinin bu aya diger aylardan daha fazla hürmet etmesindendir. Müsriklerin kendi ayarlarina göre kamerî aylar üzerinde ne gibi cahilane tasarruflarda bulunduklarini incelemek isteyenlere rahmetli Muhammed Hamdi Yazir'in Hakk Dîni Kur'ân Dili TefstrI'nden okumalarini tavsiye ederim: III, 2521-2541.

[15]
Hadîsin sonundaki ta'lîkte Urve'nin Saîd'le bulusmasinin beyâni ve bu hadîsi, kendisinden isitmesinin açikça belirtilmesi vardir. Bu hadîslerde yedi kat Arz'in isbâti vardir. Bunlardan herbiri digerinin üzerinde oldugu kasdedilmistir. Ah-med ibn Hanbel'deki Ebû Hureyre hadîsinde merfû' olarak: "Herbir arz ile onu ta'kîb eden arz

arasinda besyüz yillik mesafe vardir" seklindedir.
Râvî Saîd ibn Zeyd, cennetle müjdelenen on sahâbîden biridir. Hz. Umer'-
in amcasi oglu ve ayni zamanda kizkardesi Fâtima bintu'1-Hattâb1 in kocasidir.
Ilk Muhacir kaafilesiyle Medine'ye hicret etmistir. 51 hicret yilinda vefat etmistir.
Bu hadîs Magâzî'nin sonunda Veda Hacci'nda, bundan daha bütün olarak gelecektir insâallah.

[16] Katâde'nin bu sözünü Abd Ibn Humeyd kendi Tefstr'inde senediyle rivayet et mistir. Bu âyetin tefsiri hakkinda mükemmel ve genis bilgi edinmek isteyenlere Hakk Dîni Tefsirini tavsiye ederim: VII. 5188-5212.

[17] Buhârî âdeti üzere fâide için istitrâden birtakim âyetlerin tefsirini zikretme yolunda yürümüstür. Ibn Abbâs'm bu tefsirleri, daha sonraki müfessirler tarafindan senedli olarak rivayet edilmistir;

[18] Mucâhid'in bu tefsirleri de senedleriyle rivayet edilmistir

[19] Yânî Günes'le Ay'in en ince bir hesâb ile mahrek ve medarlarinda hareket ve deveran ettiklerinin sifatini beyân ve tefsir babi.
Buhârî bu basligi er-Rahmân Sûresi'nin ayni mealdeki besinci âyetinden almistir.

[20] Mucâhid'in ve digerlerinin bu tefsirlerini sirasiyle Feryâbî ile Abd ibn Humeyd kendi tefsirlerinde rivayet etmislerdir. Müfessir Mucâhid ile diger bir kisim âlimler bu âyette Günes'le Ay'in sâir seyyarelerle beraber deveranlarinin bir degirmene ve daha dogrusu zamânimizdaki makina gelismelerine göre, hareket tarzi mükemmel bir hesâb ile ayarlanarak kurulmus bir makina ve çarklarinin birbirine dokunmaksizin ve birbirine karsi bir saniye olsun artik, eksik kaydetmeyerek hareket etmesine benzetildigini bildirmislerdir

[21] Buradan i'tibâren Buhârî, devamli âdeti oldugu üzere, bâzi âyetlerde geçen kelime ve ta'bîrlerin tefsirlerini vermektedir. Bu tefsirler senedli olarak ilk kaynaklarina dayandirilmak suretiyle tefsir kitâblannda rivayet edilmislerdir. Bunlari genis serhlerde görmek her zaman mümkin ve kolaydir.

[22] Bu son tefsir ile et-Tevbe: 16. âyetteki "Velîce" lafzini kasdediyor ki, ma'nâsi sudur: "Yoksasiz (kendi hâlinize) biraküiv•ereceginizi, içinizden cihâdedenleri; Allah 'tan, Rasûlü 'nden ve mü 'mirilerden baskasini sir dostu edinmeyenleri Allah Un bilmedigini (O'nun ugrundaki fedâkârliklarinizin mükâfâtsiz kalacagini) mi sandiniz? Allah, ne yaparsaniz hepsinden haberdârdir". Ma'nâ, müslümân-lardan olmayan hiçbir velî edinmeyin, demektir (Kastallânî).

[23] Basliga uygunluk yönü, Günes'e ariz olup duran sifatlar nev'inden zikrolunan seylerdir. Günes'in Ars'in altinda secde etmesi keyfiyetini sarihler, secde, kasd ve irâdeye bitisik bir fiil oldugundan inkiyâddan kinaye olmak üzere tercih etmislerdir. Nitekim Kur'ân'da herseyin, hattâ gölgelerinin bile secde ettigi haber verilmektedir: er-Ra'd: 15, en-Nahl: 48. Sâh Vdiyyullah da söyle demistir: Her nevi* mevcudun kendi yaratilisina göre bir secdesi ve Allah'a karsi bir ubudiyet arzetmesi vardir. Gölgenin secdesi yere düsmesidir. Günesin secdesi de istivadan guruba meylidir.. (Feyzu'l-Bârî).
"Günesin cereyanini, yalniz onun mekânda hareketi diye anlamamali, mekânda ve zamanda bi'1-cümle eserleri ve vaziyetleriyle vucûdda tevalisi ma'nâ-sina anlamalidir. Meselâ ziya ve hararet nesri de onun bir cereyanidir. "Mustakarr" mimli masdar, zaman ve mekân ismi olabildigi, "lâm" ile de birkaç ma'nâya gelebildigi cihetle, bu Ifâde birçok ma'nâya sâdiktir: Evvelâ, Günes, kendisi için takdîr ve tahsis edilmis bir istikrar sebebiyle, yânî sabit bir karar, muntazam bir kaanûn ile cereyan eder. Hesâbsiz, serserî, kör bir tesadüfle degil. Saniyen bir istikrar için, yânî kendi âleminde bir karar ve denge husule getirmek hikmet ve gayesiyle; yâhud nihayet bir sükûna erip durmak için cereyan eder. Üçüncü olarak, mekân ismi olduguna göre, kendine has bir istikrar mahalline mahsûs, yânî yerinde sabit olarak cereyan eder. Mihverinde döner, yâhud kendisinin karargâhi olan âlemin menfâatleri için cereyan eder..." (Hakk Dîni, V, 4029-4031).

[24] Basliga uygunlugu meydandadir. Çünkü Günes ve Ay'in dürülmesi, bunlarin sifatlanndandir.

[25] Basliga uygunlugu, Günes'e ânz olan kusûf ve Ay'a ânz olan husufun, bunlarin sifatlari olmasi yönündendir.

[26] 10 rakamli Ebû Hureyre hadîsinden sonra, Buhârî, meshur Günes ve Ay tutul masi hadîsini ayri ayri dört sahâbîden getirmistir. Bu hadîs Günes ve Ay Tutulmasi Namazi Kitâbi'nda da geçmis idi. Buradaki baslik ile ilgileri açik bulundugu için bâzi iâfiz ve sened farklariyle tekrar getirilmislerdir.

[27] Buhârî bu baslikta rüzgârlarin yaratilislarini ve nevi'IerinI isaret ediyor. Ve bu vesile ile bâzi âyetlerde geçen lâfizlarin tefsirlerini veriyor. Burada isaret edilen âyetlerin meallerini verelim:
"Biz asilayici rüzgârlar gönderdik. Gökten de su indirip onunla sizleri suvardik. Bunlarin hazinedarlari da siz degilsiniz" (el-Hicr: 22): Muvafik rüzgârlarin disi nebatlari erkek nebatlarla asiladigi hakikati ilmin son kesiflerinden1 oldugu hâlde, bunu Allah ondört asir evvel Peygamberi'ne haber vermistir. Bu da Kur'ân'in mu'cizelerindendir (H.B. Çantay).
"... Derken o bahçeye, içinde ates bulunan bir bora isabet etsin de o yani-versin? (Bunu arzu eder mi?) Iste Allah size âyetlerini böyle apaçik bildirir. Olur ki iyi düsünürsünüz" (el-Bakara: 266).
"Onlarin bu dünyâ hayâtinda hare edegeldiklerinin misâli, kendilerine zulmeden bir kavmin ekinlerini vurup da mahveden kavurucu ve soguk bir rüzgârin hâli gibidir. Onlara Allah zulmetmedi. Fakat kendileri kendilerine zulmediyorlar" (Âluîmrân: 117). Sondaki "Nusuren" kelimesi, bas taraftaki el-Furkaan: 48. âyetinde bir kiraat farkini göstermektedir. "Nusûr"un cem'idir.

[28] Basliga uygunlugu meydandadir. Çünkü hadîs, rahmet rüzgârini içine almaktadir.

[29] Basliga uygunlugu rüzgâr ve rüzgârin getirecegi yagmurun zikrini sâmil olmasi yönündendir. Buradakilerden önceki birkaç âyet söyledir:
"Âd*m biraderini -ki ondan evvel de, ondan sonra da birçok paygamber-ler gelip geçmisti- hatirla. Hani o, Ahkaaf'daki kavmim 'Allah'tan baskasina kulluk etmeyin. Hakikat ben üzerinize (gelecek) büyük bir günün azabindan korkuyorum' diye tehdîd etmisti. Dediler ki: 'Sen bize, bizi tanrilarimizdan döndürmen için mi geldin? Öyleyse bizi tehdîd etmekte oldugun seyi, eger dogru söyleyenlerden isen getir bize!. (Hûd) dedi: Bunun ilmi ancak Allah nezdinde-dir. Ben size gönderildigim seyi teblig ediyorum. Bununla beraber ben sizi bilmezler güruhu olarak görmekteyim" (el-Ahkaaf: 21-23).
Diger sûrede de Âd kavmi hakkinda söyle buyurulmustur: ' 'Âd 'a gelince: Onlar yeryüzünde haksiz yere büyüklük tasladilar ve: 'Kuvvetçe bizden daha güçlü kimmis?' dediler. Onlar kendilerini yaratip durmakta olan Atlah'i -ki O, bunlardan pekçok kuvvetlidir- hiç düsünmediler mi? Onlar bizim mu 'cizelerimizi bilerek inkâr ediyorlardi. Bundan dolayi biz de dünyâ hayâtinda zillet azabini kendilerine taddirmamiz için, ugursuz ugursuz günlerde üzerlerine çok gürültülü bir bora gönderdik. Ahiret azabi elbet daha horlayici-dir. Onlara yardim da olunmaz" (Fussikt: 15-16).

[30] Buhârî bu bâbda meleklerin me'mûr olduklari hilkat vazifelerine ve nevi'lerine âid hadîsleri getirmistir.
Sünnet ehli âlimlerinin cumhuru melekleri latîf ve muhtelif sekillere girebilir kaabiliyette nûrânî cisimlerdir; meskenleri de göklerdedir diye ta'rîf etmislerdir. Muhakkak âlimler de meleklerin cisim degil, en latîf bir cevher oldugunu; akli, nutku hâiz olup sehvet ve gadab gibi beserî ihtiraslari doguran sifatlardan uzak bulunduklarini;

yemeleri, içmeleri Allah'i tesbîh, takdîs ve zikrden ibaret oldugunu kaydetmislerdir.
Melekler me'mûr olduklari vazifelere göre birtakim nevi'Iere ayrilmislardir. Sayilarini ise Allah bilir. En büyükleri dörttür: Cebrâîl, Mîkâîl, Azrâîl, Israfil'dir. .. "...O atesin üzerinde iri gövdeli, sert tabiatli (me'mûr) melekler vardir ki, onlar Allah 'in kendilerine emrettigi seylere asla isyan etmezler. Neye Be me'-mür edilirlerse yaparlar" (et-Tahrîm: 6).

[31] Buhârî, Enes'in bu hadîsini Peygamber'in Hicreti bölümünde senediyle getirdi. Yahûdîler'in de Cibril'e düsmanliklari el-Bakara: 97-98. âyetlerde haber verilmistir: "De ki: Kim Cebrail'e düsman olursa (kahrindan gebersin). Çünkü kendilerinden evvelki kitâblari tasdik edici ve mü 'minler için hidâyet ve müjde olan Kur'ân U Allah 'tn izni ile senin kalbinin üstüne o indirmistir. Kim Allah 'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e, Mîkâîl'e düsman olursa sübhesiz Allah da o (gibi) kâfirlerin düsmanidir".

[32] Ibn Abbâs'm bu sözünü et-Taberânî senedli olarak rivayet etmistir. Yânî: Saff-lar hâlinde namaz kilanlar (Celâleyn).

[33] Bu Mi'râc hadîsinin basliga uygunlugu, Mi'râc'in Cibril'in beraberinde vâki' olmasidir. Buhârî bu hadîsi farkli senedler ve bâzi lafiz farklariyle dört yerde getirmistir: Namaz Kitâbi'nm basinda; Allah'in Mahlûklari Ilk Yaratisi'nda; el-Enbiyâ'da: Mi'râc'da.
Müslim, îmân Kitâbi'nda farkli senedleri ve lafizlariyle getirmistir: Müslim Tercemesi., I, 219-230.
Buhârî hadîsin sonundaki isnâdla Saîd ibn Ebî Arûbe ve Hisâm ed-Destevâî'nin el-Beytu'1-Ma'mûr kissasini, el-Isrâ kissasi içine girdirdiklerini; dogru olan ise Hemmâm ibn Yahya'nin bir rivayeti oldugunu, çünkü Hemmâm'in bu kissayi el-Isrâ kissasindan ayri rivayet ettigini bildirmek istemektedir... (Kas-tallânî).
Peygamber'in Mi'râci'na Kur'ân'da su âyetlerde isaret edilmistir: el-Isrâ: 1; en-Necm: 5-18.

[34] Hadîsin basliga uygunluk noktasi, bir kisim meleklerin beserin mukadderatini, saadet ve sakaavetini yazmaya me'mûr olduklarinin bildir ilmesidir.
Beserin yaratilma safhalari Kur'ân'da da bildirilmistir: "Andolsun biz insani çamurdan (süzülmüs) bir hulâsadan yarattik. Sonra onu sarp ve metîn bir karargâhta bir nutfe yaptik. Sonra o nutfeyi bir kan pihtisi hâline getirdik, derken o kan pihtisini bir çignem et yaptik, o bir çignem eti de kemiklere kalbettik de o kemiklere de et giydirdik. Bilâhare onu baska yaratilisla insâ ettik. Suret yapanlarin en güzeli olan Allah 'in sâni (bak) ne yücedir. Sonra siz bunun arkasindan hiç sübhesiz ki ölüler (olacaksiniz). Sonra siz kiyamet gününde muhakkak diriltilip kaldirilacaksiniz" (el-Mü'minûn: 12-16).
Bu âyetlerin tefsîri Hakk Dîni Kur'ân Dili'ndtn okumaga deger: IV, 3430-3437; VII, 5702-5728.

[35] Hadîsin basliga uygunluk noktasi Yüce Allah'in Cibril'e nida edip gök ve yer ahâlîsine emr ve teblig ulastirmakta vâsita olarak kullanmasidir.
Buhârî hadîsi burada biri ulastirilmis, biri ta'lîk edümis olarak iki senedle getirmistir. Hadîsi burada muallak senedin lafzi üzere sevketmistir. Bu da Ebû Âsim'm niutâbaasidir. Buhârî bu ta'lîki Edeb'de, Amr ibn Alî'den; o da Ebû Âsim'dan senediyle mevsûl olarak getirmistir. Iste bu, Buhârî'nin seyhlerinin bir kismindan kendi yaninda tek vâsita ile olan hadîsi bazen ta'lîk etmekte olduguna istidlal edilen yerlerden biridir. Çünkü Ebû Âsim, Buhârî'nin seyhle-rindendir.
el-lsmâîlî nüshasinda Ibn Cureyc'den olmak üzere Ravh ibn Ubâde su ziyâdeyi, yânî hadîsin devamini getirmistir:
"Allah bir kisiye bugz edince Cibril'e:
— Ben fulân kisiyi sevmiyorum, onu sen de sevme! diye emreder. Cibril de onu sevmez. Sonra Cibril de gök ahâlîsine:
— Allah fulân kisiyi sevmiyor, siz de onu sevmeyiniz! der.
Göktekiler de o kimseyi sevmezler. Sonra yerdeki insanlarin gönlüne (Allah tarafindan) o kimse hakkinda bir nefret konulur (da müslümânlar arasinda sevilmez)".
Hadîsin birinci fikrasi "Müslümânlar arasinda sevimli olan her kisi Allah yaninda da sevimlidir" umûmî hükmünü; ikinci fikra ise bunun ziddi olan "Müslümânlarca sevilmeyen, nefret edilen her kisi Allah yaninda da sevilmez" umûmî hükmünü ifâde etmektedir (ibn Hacer, Aynî, Kastallânî).

[36] Basliga uygunlugu, meleklerin ilâhî islerde kullanilmalari hususudur.
Kâhin, falciya ve bakiciya denir. Bu zamanlarda oldugu gibi, Islâm'dan
evvel kâhinler istikbâle âid bâzi seyler haber verirler ve kâinatin sirlarina vâkif
olduklarini iddia ederlerdi. Peygamber'in gelmesi üzerine gökyüzü meleklerin korumasi altina alinmis, seytânlarin haber alma kapilari kapanmistir. Kur'ân'da seytânlarin semâdan kovulup uzaklastirilmalari söyle bildirilmistir:
"Hakikat biz en yakin gögü bir zînetle, yildizlarla süsledik. {Onu itâattan çikan) her mütemerrid seytândan koruduk. Ki onlar mele-i A 'lâ 'ya kulak verip dinleyemezler, her yandan kovularak atilirlar. Onlar için (âhirette de) ardi arasi kesilmez bir azâb vardir. Meger ki içlerinden bir çalip çarpan olsun. Fakat onu da delip geçen bir alev ta'ktb etmistir" (es-Sâffât: 6-10).

[37] Basliga uygunlugu yine birtakim yazici meleklere cumuaya gelenleri, gelis sirasina göre yazma vazifesi verilmis olmasidir.
Bu hadîs daha genis olarak Cumua Kitâbi'nda degisik bir senedle geçmisti.

[38] Hadîsin basliga uygunlugu Rûhu'l-Kudüs sözündedir, çünkü o Cibril'dir.
Peygamber'in Hassân'a bu emri vermeleri, müsriklerin Peygamber'i ve sa-hâbîlerini hicvetmeye baslamalari üzerinedir. Bu hicivler o devirde zamanimizin propagandalari kadar siyâsî ehemmiyeti hâizdir.

[39] Basliga uygunlugu "Cibril de seninle beraberdir" sözündedir.

[40] Uygunluk ikinci tarîkteki "Cibril'in melâike cemâatini..." sözlerindedir.
Mevkib, bir yürüyüs nev'i, süvariler cemâati yâhud mülâyemetle yürüyen binekler cemâati ma'nâlarina gelir.
Bu hadîs Magâzî Kitâbi'nda Kurayza seferi babinda da gelecektir.

[41] Hadîsin basliga uygunlugu "Melek bana gelir... " sözlerindedir. Bu hadîs, el-Câmi'u's-Sahth'in ilk kitabinda geçmisti.

[42] Basliga uygunlugu "Cennetin bekçileri " sözündedir, çünkü onlar meleklerdir. Bu hadîs Cihâd Kitabi, Nafakanin fazileti bâbi'nda da geçmisti.

[43] Basliga uygunluk ve delîlligi "Su Cibril'dir..." sözündedir.
Buhârî bunu el-IstI'zân, er-Rikaak ve Fadâil Kitâblari'nda da getirmistir.

[44] Basliga uygunlugu Rasûlullah'in Cibril'e hitâb edip, onun daha sik gelmesini istemesidir. Hadîs içindeki Meryem: 64. âyeti Cibril'in sözünü hikâye eder... "Önümüzde" âhirette; "Ardimizda" dünyâda, "Ikisinin arasinda" nüzul zamanindan kiyamet gününe kadar olacak herseyin ilmi Allah'a mahsûstur (Ce-lâleyn).

[45] Her dilde türlü lehçeler bulundugu gibi, Arabça'da da çesitli kabilelerin kendilerine has lehçeleri ve ifâde tarzlari vardir. Kur'ân'in kelimeleri çogunlukla Kureys kabilesinin lehçesi üzerine indigi gibi, bâzisi da Huzeyl, Havâzin, Yemen., lehçeleriyle inmis ve o suretle okunmustur. Rasûlullah bütün Arab kabilelerinin gönüllerinin Kur'ân'm tevhîd ve medeniyet nuru üzerinde toplanmasini istiyordu. Bunun için Kur'ân'in tamamen Kureys lehçesi üzerine, bâzi kelimelerinin diger Arab lehçeleriyle gönderilmesini istemis ve bu dileginde israr ederek Arablar arasinda belirmis yedi kabilenin lehçesi üzerine gönderilmistir. Ayni zamanda bu bir genisletme ve kolaylastirma idi. Bu suretle Kur'ân'm yayilmasi kolaylastiktan sonra Peygamber'in vefat ettigi yilin ramazaninda "el-Arzatu'l-Âhire" denilen ve Rasûlullah'in Cibril ile

Kur'ân'i son müzâkere ve mukaabe-lesinde Kureys lehçesi kararlasti..."

[46] Basliga uygunlugu Cibril'in Rasûluîlah'la en çok ramazân ayinda bulusmasidir.' Bu hadîs Vahy Kitâbi'nda da geçmisti.

[47] Hadîsin Abdullah ibnu'l-Mubârek'ten gelen rivayetini Butiârî, Fadâilu'l-Kur'ân'da getirmistir. Ebû Hureyre'nin hadîsini Fadâilu'l-Kur'ân'da; Fâtima' Nübüvvet Alâmetleri'nde getirmistir.

[48] Hadîsin basliga uygunlugu "Cibril indi..." sözündedir. Bunu Buhârî, Namaz Vakitleri Kitâbi'nda daha genis bir metinle getirmisti.

[49] Ebû Zerr'in bu meshur hadîsi simdiye kadar birçok yerde geçmisti. Bilhassa Cenaze ve Istikraz Kitâblan'nda geçtigini ve oralarda bâzi bilgiler verildigini zikredelim. Buradaki rivayette sart fiilinin hazfedilmesinin ve sart edâtiyle yetinmenin cevazina bir delîl vardir.

[50] Bu hadîs Namaz Kitabi; "Ikindi namazinin fazileti bâbi"nda da geçmisti.
Burada arka arkaya getirilen bu hadîsler Cibril'in vahy ile ilgili olan vazî-fesIne ve umumiyetle meleklerin vazifelerine delîl olmak üzere sevkedilmislerdir.

[51] Buhârî bu basligi Ezan Kitâbi'nda Ebû Hureyre'den rivayet ettigi hadîsten almistir. O hadîs de bundan önceki hadîsin senediyle Ebû Salih'ten rivayet edilmektedir.
Bu bâbdaki hadîsler dahî bundan Önceki bâb hadîsleri gibi yine meleklerle ilgilidir. Bunun için bâzi Buhârî nüshalarinda bu bâb basligi konmamistir.

[52] Hadîsin basliga uygunlugu, içinde meleklerin zikredilmesidir. Bu hadîs Buyu' Kitâbi'nda "Erkekler ve kadinlar için giyilmesi mekruh olan seyler hakkinda ticâret bâbi"nda da geçmisti.

[53] Hadîsin basliga uygunlugu bundan önce zikrettigimiz yöndedir.

[54] Buhârî bu hadîsi Libâs Kitâbi'nda da getirmistir. Müslim de Libâs'ta getirmistir. Bununla, bundan sonraki hadîsin buradaki bâb basliklarina uygunluklari bellidir.

[55] Bu hadîs Namaz Kitabi; "Allâhumme Rabbena leke'l-hamd'm fazileti bâbi"n-da da geçmistir.

[56] Bu da Namaz Kitabi; "Mescidde namaz bekleyerek oturan kimse bâbi"nda ve "Mescidde hades bâbi"nda da geçmis ve açiklamalar verilmisti.

[57] Bu Ya'lâ hadîsinin basliga uygunlugu, meleklerden bir kisminin cehennem muhafizligi vazifesi ile vazifelendirilmis olmalaridir. Âyetin alt ve üst tarafi ile mealleri söyledir: "Sübhe yok ki günahkârlar cehennem azabinda ebedî kalicidirlar. (Bu azâb) onlardan hafifletilmeyecek. Onlar bunun içinde ümitsizlikle susacak olanlardir. Biz onlara zulmetmedik. Fakat onlar kendileri zâlimdiler. Onlar: Yâ Mâlik, Rabb'in bizi öldürsün! diye çagmsirlar. O da: Siz behemahal (azâbda) kalicilarsiniz! der... " (ez-Zuhruf: 74-77).

[58] Hadîsin basliga uygunlugu Yüce Allah'in meleklerin bir nev'ini daglara âid islerle vazifelendirmis oldugudur. Bunu "Daglar Melegi" ta'bîri belirtmektedir.
Peygamber'in Uhud harbinden daha güç bir vakianin cereyan ettigi yer olarak haber verdigi Akabe mevkii, ya Minâ'daki tas atma sünnetinin yapildigi yerdir, yâhud Tâif'te husûsî bir yerin adidir. Peygamber'in Taife gitmesi, Peygamberliginin onuncu yili sevval ayindadir. O târihte Hadîce Ile Ebû Tâlib arka arkaya vefat etmis, Peygamtfer her müskil zamanda kendisini himaye ve tesellî eden iki mühim kuvvetli dayanaktan mahrum kalmisti. Müsriklerin tecâvüzleri de günden güne artmakta ve sahâbîlere iskenceler yapilmakta idi. Artik Mekke'de kendi hayâtini koruyacak ve sahâbîleri himaye edecek kimse kalmamisti. Bu sebeble Peygamber'in ve Islâm DînI'nin hayâtinda geçen en izdirabli yil bu yil oldugu ve bundan dolayi "Âmu'l-Huzun (= Keder yili)" denildigi bildirilmistir (Mevâhibu Ledunniye).
Peygamber Hadfce ve Ebû TâlIb'in vefatindan sonra Tâif halkini irsâd etmeyi düsündü. Tâif sehri ve Sakîf kabilesi esrafindan Abdu Yâlîl ile kardesleri Habîb ve Mes'ûd'a gitti. Bunlara Islâm Dîninin esâslarini bildirdi. Kureys'in kendisi ve sahâbîleri hakkindaki zulümlerinden bahsederek himaye istedi. Rasû-lullah bu üç kardesten yalniz Abd Yâlîl Ile görüsmüstür. Bu sebeble hadîste yalniz onun adi anilmistir. Sakîf ogullari'nm en büyügü ve mu'teberi o idi. Mu-câhid'egöre: "Ne olurdu su Kur'ân iki sehirden (Mekke ve Tâif'ten) büyük bir kisiye gönderitseydi" (ez-Zuhruf: 31) âyeti Utbe ibn Rabîa ile Ibnu Abdi Yâlîl hakkinda ve bunlarin halk arasindaki mevkilerini beyân sadedinde inmistir. Peygamber, Tâif'te on gün ikaamet etmistir. Yarimadanin en nüfuzlu adami diye müracaat ettigi Ibnu Abdi Yâlîl siginma istegini reddettiginden, daha fazla ka-lamamistir. Tâif'in ayak takimi Peygamber'e ve yaninda bulunan Zeyd ibn Hâ-rise'ye saldirmislar, attiklari taslarla yaralanmislar, nihayet Utbe ibn Rabîa'nin bagina iltica etmisler; o da kendilerini koruyup üzüm Ikram edilmelerini Hristi-yan kölesine emretmistir. Tâif'ten dönüste Mut'im ibn Adiyy'in himayesiyle Mekke'ye girebilmislerdir... Hadîste Peygamber'in Cibril'i gördügü yer olarak zikrettigi Karnu's-Seâlib, Nevevî'ye göre Necdliler'in mîkaati olan Karnu'l-Menâzil'dir ve Mekke'ye iki konak uzakliktadir. Kam lügatte büyük dagdan ayrilmis küçük dagdir... (Aynî).
Bu: hâdisede Hâtemu'l-Enbiyâ'nin ümmeti hakkindaki yüksek merhamet ve sefkati apaçiktir. Bu kadar sikintili zamanda bile nesillerinden müslümân bir zürriyet gelmesi umulan müsriklerin helakim Istemeyip, bunlarin sulbünden mü'-min muvahhid bir neslin gelmesini istemistir.

[59] Basliga uygunlugu açiktir. Bâzilarina göre Peygamber'e yaklasip sarkan Allah'tir. Bu takdirde ma'nâ mecazî olur (Hâzin).

[60] Bu âyetlerin tefsirleri Tefsir Kitâbi'nda verilecektir.

[61] Cibrîl Peygamber'e sahâbîlerden Dihye veya baskasi suretinde gelirdi. Bazen de bir A'râbî suretinde gelmistir. Peygamber Cibrîl'i kendi yaratilis sekli ve suretinde yalniz iki defa görmüstür: Birincisi' 'Hemen dogruldu. O en yüksek ufukta idi (en-Necm: 6-7) ve devami âyetlerin delâleti üzere, en yüksek ufukta görmesidir. Yukaridaki Ibn Mes'ûd hadîsleri bu görüsü tefsir ve tasvîr etmektedir. Ikincisi "And olsun ki Onu diger bir defada Sidretu'l-Müntehâ'mn yaninda gördü" (en-Necm: 13-14) âyetleri geregince, Mi'râc'dan dönerken Sidre'de görmesidir.

[62] Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Hz. Âise'nin tefsiri de gayet açiktir; bundan önceki hasiyelerde daha fazla açiklama verilmisti.

[63] Buhârî bu Seniure ibn Cundeb hadîsini burada delîl olmak üzere çok kisaltilmis olarak getirdi. Cenazeler Kitâbi'nin sonlarinda ise bunu ayni senedle Iki sa-hîfe tutan uzun bir metinle getirmisti.

[64] Basliga uygunlugu, meleklerden bir nev'inin bu isle vazifeli kilinmasidir. Buhârî bu hadîsi Nikâh Kilâbi'nda da getirmistir.

[65] Bu hadîs Vahy Kitâbi'nda da geçmisti

[66] Hadîsin son cümlesi su âyetin lâfzina uygun düsmüs ve ondan alinmistir: "And olsun ki, biz Mûsâ 'ya o kitabi verdik. Simdi sen ona kavusmaktan sübhede olma. Biz onu Isrâîl ogullarina hidâyet rehberi yapmistik'" (es-Secde: 23).
Hadîsin sonundaki Enes'in hadîsini Buhârî Hacc Kitâbi'nin sonlarinda; Ebû Bekre hadîsini de bu bâbda senediyle getirmistir (Aynî).

[67] Cennet, birseyi örtmek ve gizlemek ma'nâsma olan el-Cennu lafzindan alinmistir. Bol ve sik agaçlarin yeri örtüp gizlemesi, o agaçliga cennet denilmesine se-beb olmustur. Bu bakimdan seriat lisâninda gelen cennet, su fânî hayâtta gözlerin görmedigi, kulaklarin isitmedigi, akillarin tahmin ve tahayyül edemedigi ni'met-leri ihtiva

eden mü'minlerin saadet duragi demektir. Biz bu ebediyet yurdu hakkinda yalniz Allah'in ve Rasûlü'nün bildirdigi derecede bilgilere sâhib bulunuyoruz. Bunlarin bir kismini burada görecegiz. Buhârî bu konuya dâir olan bu babinda onbes hadîs getirmistir ki, bunlari sirasiyle görecegiz.

Buhârî âdeti üzere bu baslikta cennetin sifatlan ve simdi mevcûd bulundugunu bildiren bâzi âyetlere ve bunlarin tefsirlerine isaret etmistir. Buhârî'nin bu konuya ehemmiyet vermesi sebeblerinden biri Mu'tezile'yi reddetmektir. Çünkü Mu'tezIle, cennet ve cehennemin simdi mevcûd olduklarini kabul etmeyip, ileride yaratilacaklarina kaani' ve müttefiktirler.

Buhârî'nin âyetlerin bâzi kelimelerine dâir burada getirdigi tefsiri bilgilerin hepsi kadîm tefsir kitâblarinda senedli olarak rivayet edilmislerdir. Bunlar genis serhlerde aynen yazilmistir; incelenmesi her zaman kaabildir.

[68]

Buhârî'nin burada isaret ettigi âyetlerin bâzilarini, konuya delîlliklerinin iyice belirmesi için tercemeler hâlinde verelim:

"imân eden, bir de güzel güzel amellerde bulunan kimselere mustula ki, altlarindan irmaklar akan cennetler onlarin. Kendilerine ne zaman onlardan bir meyve rizk olarak yedirilme her defasinda: Hâ, bu evvelce de (dünyâda) riziklandtgi-miz seydi, diyecekler ve o rizk (renkte, sekilde) birbirinin benzeri olmak üzere kendilerine sunulacak. Orada çok temiz zevceler de onlarin. Hem orada onlar dâim de kalicidirlar'1" (el-Bakara: 25).

"Artik kitabi sag eline verilmis olana gelince, der ki; Alin, okuyun kitabimi. Çünkü ben hakîkaten hesabima kavusacagimi (kuvvetle) zannetmistim. îs-te o, hosnûd bir hayât içindedir. Yüksek bir cennette. Çabucak devsirilecek meyveleri yakindir" (el-Hâkkaa: 19-23).

"Artik kitabi sag eline verilmis olana gelince, der ki: Alin, okuyun kitabimi. Çünkü ben hakîkaten hesabima kavusacagimi (kuvvetle) zannetmistim. Iste o, hosnûd bir hayât içindedir. Yüksek bir cennette. Çabucak devsirilecek meyveleri yakindir" (el-Hâkkaa: 19-23).

"Iste bundan dolayi Allah bu günün serrinden onlari korumus, (yüzlerine) bir güzellik (yüreklerine) bir sevinç vermis, sabrettiklerine mukaabil onlarin mükâfati cennettir, ipektir. (Oraya giren) hepiniz, içinde tahtlar üzerine yaslanici-lar olarak, orada ne bir günes, ne de bir zemherîr görmeyerek, ve gölgeleri onlara yakin, meyveleri de emirlerine boyun egdirilmis olarak. Onlara gümüsten yapilmis billur kaplar, kupalar dolastirilir. Gümüsten billurlar ki, mîkdârini (sâ-kîler) ta 'yîn etmislerdir. Orada onlara katkisi zencefil olan dolu kadeh de içirilir. (Zencefil) orada bir pinardir. Selsebîl adi verilir ona" (ed-Dehr: 11-18).

"Onlar böyle. Onlar için ma'lûm bir rizk vardir. Türlü meyveler. Onlar ikram edilmis kimselerdir. Naîm cennetlerinde. Birbiriyle karsilikli tahtlar üzerinde. Onlarin herbiri mam sarâbindan türlü kadehlerle tavaf edilirler. Bembeyaz, içenlere bir lezzet. Orada bir humar (bas agrisi) da yok, onlarin bundan bîhus olacaklari da yok. Yanlarinda nazarlarini yalniz zevçlerine atfetmis iri gözlü kadinlar vardir ki, bunlar örtülüp saklanmis yumurtalar gibidirler" (es-Sâffât: 41-49).

"Sübhesiz takva sahihleri için (her korkudan) selâmet (ve her arzuya) ulasmak vardir. Bahçeler, üzüm baglari, memeleri tomurcuklanmis bir yasit kizlar, dolu kadehler! Orada ne bos bir lâkirdi, ne de birbirine yalan söyleme isitmezler" (en-Nebe': 31-35).

"Sagcilar ne mutludurlar. Solcular ne bedbahttirlar! Hayir yarislarinda tâ öne geçip kazananlar, onlar öncüdürler. Iste onlar (Allah'a) en çok yaklastirilmis olanlardir. Naîm cennet/erindedirler. Birçogu evvelki ümmetlerden, birazi da sonrakilerdendir. Onlar cevherlerle örülmüs tahtlar üzerindedirler, üstlerinde karsi karsiya yaslanicilar olarak. Ebedî{tkze)lige mazhar edilmis evlâdlar etraflarinda dolanirlar. Maîn kaynagindan dolu büyük kablarla, ibriklerle ve kadehlerle. Ki bundan bas agrisina ugratilmayacaklari gibi, akillari da giderilmez" (el-Vâkia: 8-19).

"Onlar orada ne bos bir lâf, ne de günâha sokacak birsey isitmezler. Yalniz bir söz: Selâm selâmdir. Sagcilar: Onlar ne mutlu sagcilardir! Dikensiz kiraz meyveleri tiklim tiklim muz agaçlan, yayilmis gölge, dâima akan su, kesilmeyen, yasak da edilmeyen birçok meyve arasinda ve yükseltilmis döseklerdedirler. Hakikat biz onlari yepyeni bir yaratisla yarattik da, kizoglan kizlar, zevcelerine sevgi ile düskün, hep bir yasit yaptik, sagcilar için" (el-Vâkia: 27-38).

"Çadirlar içinde perde ehli huriler vardir... Bunlara onlardan evvel ne bir Insan, ne bir cinn dokunmustur..." (er-Rahmân: 72-74).

"Sübhesiz o iyiler ni'met içinde, süslü tahtlar üzerinde temâsâ edeceklerdir. Öyle ki sen o ni 'metin güzelligini yüzlerinde tanirsin. Onlara mühürlü hâlis bir sarâbdan içirilecek ki, onun sonu bir misktir. O hâlde nefaset isteyenler bunu arzu etmelidir. O sarâbin katkisi Tesnîm 'dendir. O bir pinardir ki, mukar-rebler ondan içerler. " (et-Tatfîf: 22-28).

[69]

Buhârî buradan i'tibâren gelecek onbes hadîsi siralamaga basladi. Bu hadîslerin hepsinin baslikla mutâbakaatlari cennetin zikrinde; bâzisinda da cennetin vasiflarinin zikrindedir. Onun için bundan sonra her hadîste basliga uygunlugun zikredilmesine ihtiyâç yoktur.

Bu hadîs Cenazeler Kitabi; "Sabah aksam ölüye oturacagi yer gösterilir bâ-bi"nda da geçmis, açiklamalar orada verilmisti (Aynî).

[70]

Bu çogunluklarin sebebi söyle tevcih edilmistir: Birçok ma'siyetleri islemeye sev-keden maldir, malin verdigi azinliktir. Dünyâ hayâtinda serre vesîle olan maldan mahrum fakirler ise çogunlugu teskil ettiginden, dünyâda dînî vecîbelerine bagli bir hayât geçiren fakirlerin cennette çogunlugu olusturmalari tabiîdir.

Cehennemliklerin çogunlugunu kadinlarin olusturmasi konusunda Ibnu Ebî Sufre: Ekseriyetle kadinlarin kocalarina karsi isyankâr ve küfürbaz olmalaridir, dedi. Kurtubî de; kadinlarin tab'an erkeklerden asabi olmalarini, zînete ve dünyâ alâyîsine düskün bulunmalarini sebeb göstermistir.

[71]

Bu hadîs, cennet ve cehennemin yaratilmis ve simdi mevcûd bulunduguna apaçik delâlet etmektedir.

Buhârî bu hadîsi Menkabeler Kitabi; Umer'in fazileti bâbi'nda da getirmistir.

[72]

Bu hadîsin diger bir tarîkinde çadirin boyu degil, eninin altmis mil oldugu bildirilmistir.

[73]

Dâvûdî bu hadîsteki "Isterseniz su âyeti okuyunuz" sözü için Ebû Hureyre'nin sözündendir, demistir. Ibnu't-Tîn ise: Zahir olan bunun hilafidir; bu söz Rasûlullah'in sözündendir, demistir (Aynî).

Burada Yüce Allah'in "Ben hazirladim" sözünde cennetin yaratilmis olduguna delîl vardir (Kastallânî).

[74]

Bundan sonraki tarîkten gelen hadîs daha tafsîllidir.

[75]

Ebû Ya'iâ'nm rivayetinde bu kumasin dokumasinda altin da varmis. Bir rivayette Peygamber bunu evvelâ kabul etmemis, fakat Ukeydir'in üzüldügünü görünce almis, sonra Umer'e yâhud Alî'ye hediye etmistir.

[76]

Çünkü cennet ni'meti daimîdir, sâmil oldugu güzellikle beraber, onun için kesilip bitmek de yoktur.

[77]

Ahmed ibn Hanbel, Taberânî ve Ibn Hibbân, Utbe ibn Abd hadîsinde bunun Tûbâ agaci oldugunu rivayet etmislerdir (Kastallânî).

[78]

Cennet ahâlîsinin hepsi mü'minler ve tasdik edenlerdir. Lâkin bunlar anilan sifatlarla seçilmislerdir. Bu hadîsi Müslim, Cennetin Sifati bölümünde getirmistir.

[79]

Buhârî bu ta'lîki Oruç Kitâbi'nda, Oruçlular için olan Reyyân Kapisi bâbi'nda (Ebû Hureyre'den; CIhâd'da da yine Ebû Hureyre'den senedli ve Peygamber'e ulanmis olarak getirdi.

[80]

Buhârî bununla Enbiyâ Kitâbi'nda isa'nin zikri sirasinda Ubâde ibnu's-Sâmit'in Peygamber'den rivayet ettigi su hadîse isaret etmistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Her kim Allah'tan baska ibâdet olunacak hiçbir ma'bûdyoktur, yalniz bir Allah vardir, ortagi yoktur. Muhammed de muhakkak Allah'in kulu ve rasûlüdür. îsâ da A ilah 'in kulu ve rasûlüdür, ve Meryem 'e biraktigi bir kelimesidir. Ve Allah tarafindan bir ruhtur. Cennet haktir, cehennem de haktir diye sehâdet ederse, Allah o kimseyi cennetin sekiz kapisindan hangisini isterse oradan cennete kor. O kul hangi amelde olursa olsun".

[81]
Hadîsin basliga uygunlugu "Cennette sekiz kapi vardir" sözündedir.

[82]
Buhârî bu baslikta evvelâ cehennemin sifati ve onun yaratilmis olup simdi mev-cûd bulundugunu Isbât edecek birçok âyetlere ve onlardaki bâzi lâfizlarin tefsirlerine isaret etmistir. Bundan maksadinin Mu'tezile'nin bu konudaki inkârini reddetmek oldugunu bundan önceki bâbda zikretmistik. Simdi biz Buhârî'nin burada isaret ettigi âyetlerden bâzilarinin meallerini, delîlliklerinin iyice belirmesi için yazmaga çalisalim:
"Sübhesiz ki cehennem bir pusudur. Azginlarin dönüp dolasip girecekleri bir yerdir. Sonsuz devirler boyunca içinde kalacaklar, orada ne bir serinlik, ne de içilecek birsey tadacaklardir. Sâde bir kaynar su, bir de irin (içecekler, amellerine) uygun bir ceza olarak. Çünkü onlar hiçbir hesâb ummuyorlardi" (en-Nebe': 21-27).
"Kitabi sol eline verilmis olana gelince, o da der ki: Âh keski benim kitabim verilmeseydi. Hesabimin da ne oldugunu bilmeseydim. Âh keski o (ölüm hayâtima) kat t bir son verici olsaydi. Malim bana bir fayda vermedi. Saltanatim benden ayrilip mahvoldu. (Allah buyurur:) Tutun da onu baglayin. Sonra onu o alevli atese atin. Sonra da onu yetmis arsin uzunlugunda bir zincir içinde oraya sokun. Çünkü o, o büyük Allah 'a inanmazdi. Yoksula yemek vermeye tesvik etmezdi. Onun için bugün burada kendisine hiçbir yakin yoktur. Gislin den baska yiyecek de yoktur ki, onu hatâ edenlerden baskasi yemez" ,(el-Hâkkaa: 25-37).
"Siz de; Allah 'i birakip tapmakta olduklariniz da hiç sübhesiz ki cehennemin odunusunuz. Siz oraya gireceksiniz. Onlar eger ma 'bûdlar olsalardi oraya girmiyeceklerdi. Hepsi orada ebedî kalicidirlar. Orada haklari inim inim inlemektir onlarin. Bunlar orada da duymayacaklardir" (el-Enbiyâ: 98-100).
"Simdi bana çakmakta oldugunuz atesi söyleyin, onun agacini siz mi yarattiniz, yoksa yaratanlar biz miyiz? Biz onu hem bir ibret, hem çöl yolcularina bir faide kildik. O hâlde Rabb'ini o büyük adiyle tesbîh et" (el-Vâkia: 71-74).
' '(Meleklere söyle denilir.) O zulmedenleri, onlara es olanlari, Allah 't birakip tapmakta israr ettikleri seyleri hep birarayi toplayin da cehennem yoluna götürün. Onlari habsedin. Çünkü onlar mes'üldürler" (es-Sâffât: 22-24).
"Böyle (bir ni'mete) konmak mi hayirli, yoksa zakkum agaci mi? Hakikat biz onu zâlimler için bir fitne yaptik. Sübhesiz ki o, çilgin atesin dibinde çikacaktir. Ki, tomurcuklari seytânlarin baslari gibidir. Iste hakikat onlar bundan yiyecekler, bu suretle karinlarini bundan dolduracaklar. Sonra üzerine de onlar için çok sicak bir su ile karistirilmis sarâb vardir. Sonra dönüp gidecekleri yer, sübhesiz yine cehennemdir. Çünkü onlar atalarini sapkin kimseler bulmuslardi da, kendileri de onlari izleri üzerinde kosturuyorlardi" (cs-Sâffât: 62-70).
"Gelecek olan o günde Allah 'tan izinsiz hiçbir kimse konusmaz. Artik onlardan kimi saki (bedbaht), kimi de saîd(bahüyâr)dtr. Saki olanlara gelince onlar atestedirler ki, orada çok fecî' bir nefes alip vermeleri vardir onlarin. Gökler ve yer durdukça orada ebedî kalicidirlar. Rabblerinin diledigi baska. Çünkü ftabb 'in ne dilerse hakkiyle onu yapandir. Mes 'üd olanlara gelince: Onlar da cennettedirler, Rabblerinin diledigi (müddet) müstesna olmak üzere, onlar orada ebedî kalicidirlar. Bu bir lütuf ve ihsandir ki, kesilmesi yoktur" (Hûd: 105-108).
"Sonra arkalarindan öyle kötü bir nesil geldi ki, namazi biraktilar, sehvetlerine uydular. Iste bunlar da azginliklarinin cezasina ugrayacaklardir"; "...Mut-tekîleri o çok merhametli Allah 'in huzuruna suvâri elçiler gibi toplayacagimiz, günahkârlari ise susuz olarak cehenneme sürecegimiz gün..." (Meryem: 55, 85-86).
"Allah 'in âyetleri hakkinda çekismelere bir bakmadin mi, nasil döndürülüyorlar? Onlar, Kitabi ve peygamberlerimizle gönderdigimiz seyleri yalanlayanlardir. Artik bilecekler, boyunlarinda lâleler, zincirler bulundugu zaman ki, onlar sicak suyun içinde sürüklenecekler, sonra ateste yakilacaklar" (el-Mü'min: 69-72). ,
"O, insani bardak gibi kupkuru bir balçiktan yaratti. Canini da yalin bir atesten yaratti" (er-Rahmân: 14-15).
"Üzerinize atesten (dumansiz) bir yalinla, bir duman saliverilecek. Öyle ki birbirinizi kurtaramayacak, yardimlasamayacaksiniz" (er-Rahmân: 35).
"Ne zaman oradan izdiraptan dolayi çikmak isterlerse yine içerisine iade olunurlar ve: Tadin yangin azabini! (denilir)" (el-Hacc: 22).
"Fâsik olanlarin barinacagi yer ise atestir. Ne zaman oradan çikmak isterlerse içerisine döndürülürler ve onlara: Tekzîb edegeldiginiz o atesin azabini tadin! denilir. Biz o en büyük azâbdan önce de onlara mutlakaa yakin azâbdan tattiracagiz. Tâ ki ric'at etsinler" (es-Secde: 20-21).

[83]
Buhârî'nin burada naklettigi tefsirlerin hepsi senedleriyle yerlerinde rivayet edilmis ve kadîm müfessirler tarafindan zabtolunmuslardir.

[84]
Hadîsin basliga uygunlugu -Cehennemin kaynamasindandir" sözündedir
Buhari bu hadisleri Namaz Kitabi; "Ögle namazinin serinlige birakilmasi babi nda da getirmisti.

[85]
Basliga uygunlugu "Ates" sözündedir. Çünkü bundan maksad cehennemdir. Maksad atesin bizzat kendisi degildir. Zira cehennemde hem ates vardir, hem de zemherîr yânî siddetli soguk vardir. Iki zidd bir yere gelmezler. Cehennem lâfzi bunlarin Ikisini de ve bunlardan baska azâb nevi'lerini de sâmil olur.

[86]
Rasûlullah'in humma hastaligini soguk su ile tedâvîyi emretmesi, Peygamber'-in tibbi cümlesindendir. Zamanimiz tibbinin da umumiyetle kabul ve tatbîk ettigi bir tedâvî tarzidir. Bu hastanin basina ve vücûdunun bâzi yerlerine buz torbasi ve serin seyler koymak seklinde oluyor. Rasûlullah'in kendi vefati hastaligi olan hummaya karsi da soguk su kullanilmistir.

[87]
Buhârî bu hadîsi daha önce geçen Melekler'le ilgili 7. bâbda da (40 rakamli ha dîs) getirmisti. Burada da degisik bir senedle baslîga uygunlugundan dolayi getirmistir. Çünkü Mâlik'ten maksad, cehennemin hâzini yânî orada vazifeli olan melektir.

[88]
Hadîsin basliga uygunlugu, içinde ates yânî cehennem zikredilmesi yönünden-dir. Hadîste râvî Ebû Vâil târihî bir vakiaya isaret etmistir. Söyle ki: Hz. Us-mân aleyhinde meydana gelen fitne esnasinda, Usmân'm siki dostu olan Usâme'ye, bu fitnenin Usmân'la konusmasi suretiyle giderilmesine çalismasi teklîf edildiginde Usâme, bu konuda hiç çekinmeden gereken konusmayi gizli gizli yapmakta oldugunu, böyle konusmalarin zaruret olmadikça gizli olmasinin daha hayirli oldugunu belirtmistir.
Bu hadîsten eger gizlilik dâiresinde devlet adamlarina nasîhat mümkin olmazsa hakkinin zayi' edilmemesi için, hakk ve adalet geregi açikça bildirilmesi hükmü alinir. Çünkü sahîh bir hadîste: "Cihâdin efdal i, zâlim bir sultana karsi hakk söz söylemektir" buyurulmustur.
Buhârî, hadîsin sonunda haber verdigi Gunder rivayetini Fitneler Kitabi'-' nda senediyle getirmistir.

[89]
Iblîs, gözle görülmeyen varliklardan oldugu için, âlimler onun mâhiyetini çesitli yönlerden; adi, soyadi, Arabça veya gayri Arabça bir isim oldugu; yaratilisinin asli, sinifi... gibi yönlerden incelemislerdir. Sârih Aynî bu yönleri birer birer Inceleyip özetlemistir. Bu arada Mâverdî'nin kendi Tefsîr'inde verdigi Iblîs ta'-rîfini de kaydetmistir: îblîs, rûhânî bir sahistir; "Nuru's-Semûm"dan (isabet ettigi seyi zehirleyen atesten) yaratilmistir. O seytânlarin babasidir. Onlarda sehvetler terkîb edilmis, yânî hilkat mayasi sehvetlerle yogrulmustur. Bu isim, hayirdan mahrûmluk ma'nâsina olan "iblâs" masdanndan türemistir (Umdetu'l-Kaari, VII, 270).

[90]
Buhârî bu basligin devaminda istidrâd olarak bâzi âyetlere Isaret etmis, ve onlardaki bâzi kelimelerin tefsîrlerini vermistir. Bunlar rivayet tefsirlerinde ve hadîs serhlerinde senedli ve sahihlerine ulastirilmis olarak zabtedilmistir.
Buhâri'nin isaret ettigi bii âyetlerin meallerini buradaki sirasiyle yazalim:
' 'Hakikat biz en yakin gögü bir zînetle; yildizlarla süsledik. Onu her müte-merrid seytândan koruduk. Ki onlar Mele-i A 'lâ 'ya kulak verip dinleyemezler, her yandan kovularak atilirlar. Onlar için (âhirette de) ardi arasi kesilmez bir azâb vardir" (es-Saffât: 6-9).
"Bunlar Rabbi'nin sana vahyettigi hikmetlerdendir. Allah ile beraber diger bir tanri edinme ki, sonra yerinmis, kovulmus olarak cehenneme atilirsin" {el-Isrâ: 39).
"Onlar O'nu (Allah'i) birakirlar da yalniz disilere taparlar. (Böylece) o çok inatçi bir seytândan baskasina tapmis olmazlar. Allah onu rahmetinden kovdu. O da (söyle) dedi: Celâlin hakki için kullarindan bir nastb edinecegim, onlari herhalde saptiracagim, onlari mutlaka olmayacak kuruntulara bogacagim, onlara kat 'îyyen emredecegim de

davarlarin kulaklarini yaracaklar, onlara muhakkak emredecegim de Allah 'in yarattigini degistirecekler. Kim Allah 'i birakarak seytâni bir yâr edinirse, sübhesiz açiktan açiga büyük bir ziyana düsmüstür o" (en-Nisâ: 117-119).
"Hatirla ki biz meleklere: Âdem için secde edin! demistik ve onlar da secde etmislerdi de Iblîs etmemis: Ben bir çamur hâlinde yarattigin kisiye secde eder miyim? demisti. (Yine) dedi ki: Benden serefli kildigin bu (adam da) kim oluyormus, bana haber ver! Eger beni kiyamet gününe kadar geciktirirsen, and olsun ki onun zürriyetini, birazi müstesna olmak üzere muhakkak kendime bend ederim. (Allah da:) Defol git! dedi, artik onlardan kim sana uyarsa sübhesiz ki cehennem hepinizin cezasidir, tastamam bir ceza. Onlarin içinden gücünün yettigini sesinle yerinden oynat, onlara karsi süvarilerinle, piyadelerinle yaygara çikar, mallarina, evlâdlanna ortak ol. Onlara va 'd et. Seytân onlara bir aldatistan baska ne va 'd eder? Benim gerçek kullarim! Senin onlar üzerinde hiçbir hâkimiyetin yoktur. Onlara vekil olarak Rabb'in yeter"119 (el-Isrâ: 61-65).
Rahman'in zikrinden göz yumarsa, biz ona seytâni musallat ederiz. Artik bu onun (ayrilmaz) bir arkadasidir" (ez-Zuhruf: 36).

[91] Hadîsin basliga uygunlugu, sihrin ancak seytânin buna yardimi ile tamam olmasi yönündendir. Bu da seytânin çirkin sifatlan cümlesindendir. Peygamber bir hadîsinde sihrin insanlik fazîletinI öldüren yedi büyük günâhtan birisi oldugunu bildirmistir. Hayber'deki zehirlenmesi sirasinda zehirleyenler: Eger sen yalanci isen koyunu yer, ölürsün; biz de kurtuluruz. Eger hakîkî peygamber isen sana bir zarar erismez, demislerdi. Bu ve benzeri tesebbüsler gibi Peygamber'e sihir çesitlerinin de hiçbir zarar veremeyecegi isbât edilmis oluyor.
"Beser Târihinde Sihir ve Sihirbaz"; Tecrîd Ter. VIII, 260-272'den okunabilir.

[92] Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Bu hadîs Teheccüd'de de geçmisti. Bunda seytânin insan ruhu ve bedeni üzerindeki kötü etkileri en sâde bir sekilde anlatilmistir

[93] Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Buhârî bunu /Teheccüd Kitâbi'nda da getirmisti

[94] Basliga delîHigi açiktir. Buhârî bunu Nikâh'ta da getirecektir.

[95] Basliga uygunlugu "O seytânin iki boynuzu arasindan çikar" sözündedir.
Buhârî bunu Namaz Vakitleri'nde, Sabah namazindan sonra günes yükselinceye kadar namaz bâbi'nda getirmisti.
Günesin hâcibi, dogma ve batma zamaninda kursun ilk ve son gözüken kenarlarina denildigi gibi, günesin henüz ufkun altinda iken cirminden evvel sabahleyin gözüken isiklarina da denilir.

[96] Basliga uygunlugu "Çünkü o ancak bir seytândir" sözündedir. Namazi kesmeye çalisan böyle bir kimseye seytân denilmesi mecazdir. însân taifesinden Iblîs ahlâki ile sifatlanan kimselere mecazen seytân denilmesi çok vâki'dir. Kur'ânda ^Insân vecinn seytânlari" (el-En'âm: 112) ta'bîri vardir. Bir ma'nâya görede onu bu kötü fiile sevkeden ancak seytândir demektir. Nitekim Müslim'de: “Sübhesiz karini, yâni kendinden ayrilmayan seytâni onunla beraberdir", seklinde gelmistir.

[97] Basliga uygunlugu "Iste o, seytândir" sözündedir. Buhârî bunu Vekâlet Kitâ-bi'nda tam olarak getirmisti.

[98] Basliga uygunlugu açiktir. Bu hadîsi Müslim, îmân'da getirmistir. Oradaki rivayetlerin birinde "Âmentü billahi desin" seklindedir

[99] Hadisin basliga uygunlugu "Seytânlar zincire vurulur" sözündedir.
Hadîs, Oruç Kitabi, "Ramazân yâhud Ramazân ayi denilir mi bâbi"nda geçmisti

[100] Basliga uygunlugu "Onu hatirlayip söylememi seytândan baskasi unutturmadi" sözündedir. Hadîs burada kisaltilmis olarak verilmistir. Bu meshur Mûsâ-Hizir hadîsi Ilim Kitâbi'nda üç yerde ve daha baska yerlerde geçmisti. Bu kissanin büyük bir kismi, hattâ bazen hadîstekini tamamlar sekilde el-Kehf: 59-82. âyetlerinde de geçmektedir.

[101] Basliga uygunlugu "Fitne buradadir, seytânin boynuzunun dogacagi yerdedir" sözündedir.
Peygamber, Islâm devrinde meydana gelecek fitnelerin, musibetlerin men-se'ini haber vermis ve dogu tarafina isaret ederek "Seytânin boynuzunun dogdugu taraf" buyurmustur. Peygambpr'in vefatindan sonra meydana gelen fitnelerin hepsi dogu tarafindan çikmis bulundugundan, bu haber Peygamber'-in mucizelerinden sayilir. Bu haber belki bütün insanligin basina gelecek büyük fitnelerin istikbâldeki çikis yerini de bildirmektedir... Seytânin boynuzu ta'bîri Je temsildir.

[102] Basliga uygunlugu "Çünkü seytânlar o zaman dagilirlar" sözündedir. Buradaki emirlerin hükmü nedir? dersen, derim ki: Bunlarin hepsi dünyevî yararlan ögreten, irsâd eden mendûb emirlerdir. îcâb yânî vâcib kilma emirleri degildir. Mü'minleriirbu emirleri yerine getirmeleri yakisir. Bunlari yerine getirenler, zararlardan selâmette olurlar.. (Aynî).

[103] Basliga uygunlugu son cümlelerindedir. Bu hadîs daha genis bîr metinle I'tikâf ta da geçmisti.

[104] Basliga uygunlugu açiktir. Nevevî söyle demistir: "Bu, Allah'in dînini anlamayan ve pâk serîatin nurlari ile temizlenip aydinlanmayan kimsenin sözüdür. Belki bu münafiklardan yâhud câhil bedevilerdendir" (Kastallânî).
Yânî bu istiâzenin delillere mahsûs oldugunu sanan ve gazabin seytân tarafindan atilan fitne ve fesâddan ileri geldigini anlamayacak derecede câhil olan bir kimsenin sözüdür...

[105] Bu hadîs, ayni bâbda bundan önce biraz degisik sened ve metinle geçmisti.
Hadîsin sonunda verilen senedi bildirmenin fâidesi, Su'bc'nin bu hadîs hakkinda iki üstadi oldugudur (Kastallânî).

[106] Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Bu, Namaz Kitabi; "Esîr yâhud borçluyu mescidde baglama bâbi"nda bâzi farklarla geçmisti. Hadîsin devami söyledir: "Sabah olunca hepiniz onu göresiniz diye mescidin direklerinden birine baglamak istedim. Fakat kardesim Süleyman ibn Davud'un: Ey Rabb Um, beni magfiret et. Bana öyle bir mülk ver ki, o, benden baska hiçbir kimseye lâyik olmasin. Sübhesiz bütün murâdlan ihsan eden Sen 'sin Sen (Sâd-35) duasini hatirladim da, onu köpek gibi kovdum".

[107] Bu da Namaz Kitâbi'nin sonlarinda geçmisti.

[108] Allah onu ve annesi Meryem'i su duâ bereketiyle korudu: "... Rabb'Im, hakikat ben onu kiz olarak dogurdum. Erkek, kiz gibi degildir. Gerçek ben adini Meryem koydum. Ben onu da, zürriyetini de o taslanmis seytândan Sana sigindiririm, dedi" (Âlu Imrân: 35-36).
Bu ve bundan sonraki hadîslerle baslik arasindaki uygunluk açiktir, ayrica belirtmege hacet yoktur.

[109] Buhârî bu hadîsi burada çok kisa getirdi. Huzeyfe ile Ammâr'in fazli bâbi'nda, bundan daha bütün olarak getirmistir

[110] Buhârî bu hadîsle, bundan önceki rivayette Ebu'd-Derdâ'nin sözünden kasde-dIIenin Ammâr ibn Yâsir oldugunu beyân etmistir. Bu Ammâr, Islâm olmakta öne geçenlerden ve hakkinda "Kalbi îmân üzere sabit ve mutma'in oldugu hâlde zorlamaya ugratilanlar müstesna..." (en-Nahl: 106) âyeti inmis olan sahâbîdir.

[111]
Buhârî bu ta'lîki, "Meleklerin zikri bâbi"nda, yine ÂIse'den senedli olarak getirmisti.

[112]
Buhârî bu esneme hadîsini Sahih 'inin birkaç kitabinda degisik senedlerle getirmistir. Peygamber esnemeyi sevmedigi için, onu seytândandir buyurdu. Çünkü esneme ancak beden agirligi, dolulugu, tenbellige ve uykuya meyli ile birlikte meydana gelir... (Aynî).

[113]
Ibn Ishâk'in yaninda su ziyâde vardir: Huzeyfe: Babami öldürdünüz, dedi. Onlar: Vallahi biz onu tanimadik, dediler ve dogru söylediler. Bunun üzerine Huzeyfe: Allah sizlere magfiret eylesin, dedi. Rasûlullah Yemân'in diyetini ona vermek istedi. Huzeyfe babasinin kan bedelini müslümânlara sadaka yapti. Hu-zeyfe'nin bu fiili Rasûlullah katinda Huzeyfe'nin hayrim artirdi. Buhârî bu hadîsi Magâzî'de ve Diyetler'de de getirmistir. Baba ogul bu iki sahâbînin hal tercemeleri kisaca söyledir: Huzeyfe (R) Yemân lakabiyle söhret bulan Hisl veya Huseyl Ibn Câbir el-Absî'nin ogludur. Her ikisi de büyük sahâbîlerdendir. Hisl ibn Câbir nasilsa bir aralik birini öldürmüs oldugundan memleketinden kaçip Medine'ye siginmis ve Evsîler'den Abdu'i-Eshel ogullan himayesine girmis ve onlara yemînli dost olmustur. Evs ile Hazrec, aslinda Yemen'den gelme olduklarindan Yemâ-nî'dirler. Iste Hisl bu Yemânîlere katildigi için kavmi tarafindan kendisine "Yemân" lakabi verilmistir. Baba ogul kidemli müslümânlardan olduklari hâlde Bedir gazasina katilamamislardir. Oraya giderlerken yolda Kureys müsriklerinin eline düsmüslerdir. Müsrikler: Siz Muhammed'in yanina gidiyorsunuz, diye kendilerine ilismek istemislerse de onlar inkâr ettiklerinden, Medîne'ye gidecek lerine ve RasûIullah ile birlikte harbe girmeyeceklerine Allah adina yemîn ederek ahd ve peymân vermedikçe yakayi kurtarani amisiardir. Kurtulduktan sonra Peygamber'in yanina gelerek keyfiyeti arzetmisler. Peygamber onlara: "Burada durmayin, Medine'ye gidin" emrini verdigi için, o muharebede bulunamamislardir.
Uhud gazasinda RasûIullah Hisl ile Abdu'l-Eshel ogullan'ndan Sabit ibn Vaks's'i -yaslan Ilerlemis oldugu için- Medine'nin kârgir ve metîn binalarina kadinlar ve çocuklarla birlikte saklamisti. Orada iken müslümânlarin bozgun haberi gelmesi üzerine biri digerine: "Biz bugün degilse yarin çukura girecegiz. Burada ölecegimize harb meydaninda sehâdet kazansak" demis. Bu söz üzerine de her iki Ihtiyar kiliçlarini siyirarak müslümân mücâhidlere katilmislar. Sabit ibn Vaks -kardesi Rifâa ibn Vaks gibi- müsriklerin kiliçlariyla sehîd olmuslar. Hisl ibn Câbir'e gelince: Müslümanlar kendisini müsriklerden biri zanniyle -hatira öyle geliyor ki, baslangiçta muhâriblerden olmadigi için o günkü siân yânî parolayi bellemeden harbe girmis olmasi hatâya sebeb olmustur- yalin kiliç basina üsüsmüsler ve babasinin ugradigi tehlikeyi görüp yanma kosan Huzeyfe, hadîste de belirtildigi gibi: "Aman! Ne yapiyorsunuz?" O babamdir, o babamdir!" deyinceye kadar isini bitirmisler, Huzeyfe bu hatâ katline karsi yalniz: "Yagfi-rullâhu lekum ve huve erhamu'r-rahimin" (Yûsuf: 92) demekle yetinmis ve Peygamber tarafindan ödenen diyeti bile müslümânlara sadaka etmek cömertligini göstermistir.
Huzeyfe Emîru'l-Mü'minîn Umer ibnu'l-Hattâb tarafindan Selmân Fârisî'den sonra Medâini Kisrâ valiligine ta'yîn olunup, ömrünün sonuna kadar o hizmette kalmistir. Ölümü Hz. Usmân'in katlinden ve Emîru'l-Mü'minîn Alî'ye bey'attan kirk gün sonradir. Huzeyfetu'bnu'l-Yemân, Rasülullah'in sirlarinin mahremi olup, münafiklarin hâllerini ve ileride meydana gelecek fitnelerin tafsillerini en çok bilen zât idi. "Kiyamet gününe kadar olmus, olacak seyleri RasûIullah bana söyledi" der imis. Umer, Medine'de cenaze olsa Huzeyfe'yi gözetler, onu cemâat arasinda görmezse ölünün münafik olmasindan sübhe ederek namazini kilmazmis. Tirmizî'de Huzeyfe'den gelen rivayete göre, Rasûlul-lah'a: "Yâ Rasûlallah, birini halîfe etsen!" denilmis. "Eger ben bir halîfe nasb edersem, siz de ona itaat etmezseniz azaba ugrarsiniz- Lâkin size Huzeyfe ne söylerse, sözüne inaniz. Abdullah ibn Mes'ûd da Kur'ân'i nasil okutursa öylece okuyunuz" buyurmustur (Tecrîd Ter., II, 383-384).

[114]
Su ma'nâca ki, musallîsaga sola dönerse, dönme âninda kendisine seytân zafer bulup ibâdetten mesgul eder. Fiillerinde kâh (unutma) sehv, kâh yanilma vâki' olur. Çünkü kasdedilen seyin gayri ile mesgul olmustur ve kalbi hâzir degildir. Bu fiil, razi olunmamis oldugu için seytâna nisbet edilmistir. Tayyîbî dedi ki: Bu kelâmin ma'nâsi sudur: Musallî saga sola bakinca husû'u gider. Husû'un gitmesine istiare yoluyla seytânin ihtilasi {yânî kapip almasi) denilip, o fiilin çirkinlik derecesi tasvir buyurulmustur.
Bu hadîs Namaz Kitâbi'nda, "Namazda saga sola bakmak bâbi"nda da geçmisti.

[115]
Buhârî bu hadîsi burada iki yoldan getirmistir: Biri Ebu'l-Mugîre yolu, ikincisi Süleyman ibn Abdirrahmân... yolu. Buhârî bunu keza Ta'bîr'de, en-Nesâî, el-Yevm ve'1-Leyle'de getirmistir.

[116]
Buhârî bunu böyle Duâlar'da; Müslim de Dualar Kitâbi'nda getirmistir.

[117]
Bu hadîste ve kardeslerinde büyük birsey (bir ilim) vardir: Çünkü Yüce Allah, Rasülü'ne ma'nâlarin garîblerini tahsîs etmis ve O'na esyanin hakikatlerinden öyle seyler açmistir ki, onlari beyân etmeye aklin kudreti kisa kalir ve onlari idrâkten aklin gözü yorulur.
Bu hadîsin zahiri, seytânin genizde gecelemesinin her uyuyan için hâsil olmasini gerektirir. Bir de bunun Kursî Âyeti hadîsinde oldugu gibi zikirden herhangi bir duâ ile seytânin serrinden korunmayan kimselere mahsûs olmasi muhtemel olur (Kastallânî).

[118]
Yânî cinnlerin varligini beyân ve cinnlerin hayir ile sevaba nail ve serr ile de ikaa-ba ugrayacaklarinin zikri babi. îslâm âlimleri cirmi birçok yönlerden: cinnin varligi; cinnin yaratilis baslangici; neden yaratildigi; cinnler cisim midir, mü-cerred cevher midir; cinnin nevI'leri, niçin cinn denildigi; yerler içerler mi ve aralarinda nikâhlasma ve dogurma var midir; mükellef midirler ve haklarinda teklife dayanan sevâb ve ikaab, mükâfat ve mücâzât var midir; sâlih ve fâsikla-ri var midir; muhtelif suretlere girmeleri var midir; yönlerinden incelemislerdir.
Ins mukaabili olarak zikrolunan cinn, lâtîf cisim makûlesinden oldugundan, ona âid olan bahis böyle birçok su'belere ayrilarak gayet sümullü bir surette incelenmis ve cinnin varligi hususu müstesna olmak üzere, bu konularin hepsi âlimler arasinda birer ihtilâf yeri olmustur. Buhârî sarihleri ve bilhassa sârih Aynî, bu ihtilâflari delilleri ile beraber nakletmistir: Umdetu'l-Kaarî, VII, 285-290.
Ebû'l-Abbâs ibn Teymiyye söyle demistir: "Bütün Islâm firkalanyle sâir milletlere ve kâfirlere mensûb zümreler cinnin varliginda ihtilâf etmemislerdir. Vakia Islâm-zümreleri arasinda Cehmiyye ve Mu'tezile gibi cinnI inkâr edenîer bulundugu gibi, diger ümmetler ve kâfirler arasinda da Inkâr edenler vardir. Fakat milletlerin cumhuru bunu kabul ve i'tirâf etmislerdir. Çünkü peygamberlerin cinnin varligina dâir haberleri insana zarurî ilim ifâde edecek derecede mütevâtirdir" {Umdetu'l-Kaarî, VII, 285).

[119]
Bu âyet, peygamberlerin hem "cinnleri, hem de insanlari inzâr edip, ikaabdan sakindirdiklarina ve onlarin isledikleri hayir islerinin çesitli dereceleri bulunmasi da sevaba delâlet etmektedir.
Buhârî bu baslikta su âyetlere ve tefsirlerine de isaret etmistir: "Dogrusu biz o hidâyetti (Kur'ân'i) dinleyince ona îmân ettik. Kim de Rabb 7-ne îmân ederse, o ne bir ücret eksikliginden, ne de bir haksizliga ugrayacagm dan korkar. Gerçek kimimiz müslümânlar, kimimiz ise zulmedenlerdir..." (el-Cinn: 13-14).
"Bir de O'nunla cinnler arasinda bir hisimlik uydurdular. And olsun ki biz-zât cinnler dahî onlarin behemahal (cehenneme) zorla getirileceklerini pek iyi bilmislerdir"1 (es-Sâffât: 158).
"Onlar Allah'i birakip, kendileri yardim edilecekler ümidiyle ma'bûdlar edindiler. Ki bunlar onlara asla yardim edemezler. (Bil'akis) kendileri bunlar için hazirlanmis bir sürü avenedir" (Yâsîn: 74-75).
Elmahli Muhammed Hamdi Yazir, Hakk Dîni Kur'ân Dili tefsirinde Cinn Sûresi'nin basinda dogu, bati ilim âleminde bu mes'ele hakkinda gelen nasslar-la ileri sürülen fikirleri ve görüsleri naklederek çok kiymetli bilgiler toplamistir: (VII, 5382-5395).

[120]
Bu hadîs cinnin müezzin hakkinda sehâdetleri sabit olduktan sonra, meleklerin de sehâdeti evleviyet yoluyla sabit demektir. Zîrâ "Cinn" lugât yönünden göze görünmeyen mevcûd olduguna göre, medlulüne melâike de girer...
Bu hadîs Ezan Kitabi, "Ezân'da sesi yükseltmek bâbi"nda da geçti.

[121] Yemen'deki Nusaybîn cinnleri yedi yâhud dokuz kisi idi. Rasûlullah bir Tâif seferinde en-Nahl vadisinde sabân namazi kildiriyordu. Iste o sirada bu cinnler Kur'ân'i isitmis, kavimlerine gitmis ve âyetteki sözleri söylemislerdir. Imâm Ebû Hanîfe: Bu âyete göre mü'min cinnler için sâdece cehennemden selâmet vardir, sevâb yoktur, demistir. Imâm Mâlik, Ibn Ebî Leylâ, Ebû Yûsuf, Muhammed ise onlara da sevâb ve ikaabm terettüb edecegini; Dahhâk da er-Rahmân: 56 âyeti geregince cennete gireceklerini söylemislerdir (Beydâvî, Medârik)

[122] Hepsinin hükmü, tasarrufu, idaresi O'ndadir (Beydâvî).

[123] Âyetin tamâmi söyledir: "Onlar üstlerinde kanatlarim açarak kapayarak uçan kuslari da görmediler mi? Bunlari o rahmeti herseyi kaplayan Allah 'tan baskasi tutmuyor. Sübhesiz ki O herseyi hakkiyle görendir".

[124] Buhârî'nin bu hadîsi cinn bahsinde getirmesi, çok zehirli ve arkasi iki çizgili olan azili yilanla engerek yilani suretine cinnin temessül etmemesi, ev yilanlari suretine temessül etmesi i'tibâriyledir. Ve bu i'tibârla öldürülmesi nehyedilmistir. Fakat Müslim'in, yine Ebû Saîd Hudrî'den bir rivayetinde: "Evlerinizde uzun ömürlü ev yilanlari gördügünüzde üç defa kovunuz.' Kaybolursa ne a'lâ; yoksa öldürünüz" buyrulmustur. Bâzi âlimler de evde görülen yilanlarin öldürülme-mesi sehir evlerine mahsûstur; köy evlerinde öldürülür, demislerdir

[125] Hadîsin burada verilen tarîklerini Imâm Müslim, Ahmed ibn Hanbel ve Bagâ-vî, Peygamber'e ulastirilmis olarak rivayet etmislerdir.

[126] Bu baslik, gelecek hadîsin bir parçasidir. Böyle olunca hadîsin basliga uygunlugu ve münâsebeti açiktir.

[127] Ibn Mâce'nin rivayetinde Peygamber (S), Ümmü Hâni'ye: "Koyun edin! Çünkü o hayvanda bereket vardir" buyurmustur.
Hadîsteki "Küfrün basi dogudadir" buyurulmasi hakkinda ibn Hacer söyle demistir: Bu, Mecûsîler'in küfr ve sirkinin siddetine isarettir. Çünkü Iran diyari ve Iraklilar'a tâbi' olan Arablar, hep Medîne'nin dogusunda bulunuyorlardi. O târîhte Farslilar dünyânin en kudretli, en mütekebbir bir milleti idiler; o derecede ki, onlarin sehinsâhlan Rasûlullah'm mektubunu yirtmak küstahliginda bulunmus ve o târîhte Islâm'in siyâsî hayâtina karsi fitne kapisi doguda açilarak, Islâm eliyle söndürülünceye kadar devam edip durmustur {Feîhu'l-Bârî, VI, 160).

[128] "îmân Yemenli'dir" cümlesi, îmân Yemen müslümânlarmin vicdanlarinda yasayan bir kanâattir, demektir. îmânin husûsî surette Yemenliler'e nisbet edilmesi, Yemen ahâlîsinin Rasûlullah'm da'vetine tereddüdsüz icabet etmis olmalarindandir.
Bâzi âlimler de "îmân Yemenli'dir" cümlesini zahiri üzere almayarak, Ye-men'le murâd Mekke'dir; çünkü Mekke, Tihâme'dendir; Tihâme de Yemen kit'-asmdan sayilmistir, demislerdir. Bâzilari da Mekke ile Medîne'dir. Çünkü îslâm nuru Mekke'de dogdu, Medîne'de yayildi, demislerdir. Bunlara göre Rasûlullah bu sözünü Tebûk'te söylemistir. Ve Mekke ile Medîne'ye isaret etmistir. Mekke ile Medîne, Tebûk ile Yemen arasinda bulundugu için, Tebûk'ten Yemen'e isaret edilerek mecazen Yemen nahiyelerinden sayilan Mekke, Medîne murâd olabilir (Umdetu'l-KaarV den özetlenmistir).

[129] Kaadi Iyâd: Dualarimizi horoz öterken yapmamizin emredilmis olmasi, meleklerin yapilan duaya âmin demelerini ve duaci mü'min hakkinda sehâdet ve is-tigfâr etmelerini ve bu suretle dualarimizin kabul edilmelerini te'mîn içindir. Sa'lebî'nin rivayetinde Peygamber (S): "Üç sese Allah mahabbet eder: Horoz sesi, Kur'ân okuyan kisinin sesi, bir de seher vakti Allah 'a istigfar edenlerin sesi" buyurmustur.
Horozun diger hayvanlarda bulunmayan bir özelligi vardir ki, o da gecelerde muntazam araliklarla ötmesi, kronometre gibi hiç sasmamasidir. Dâvûdî söyle demistir: Horozda, bu hayvandan ögrenilmege deger bes sey vardir: Güzel ses, seher vakti erken kalkmak, cömertlik, cinsî kiskançlik, aile bereketi.
Horozun sesinin güzelligi yaninda esek sesi de o derece çirkindir; Allah'a siginmaya lâyiktir...

[130] Bu hadîs küçük farkla 11. bâbda 87 rakami ile geçmisti.

[131] Mesh, günahkâr bir kavmin Allah tarafindan toptan maymun, domuz gibi bir hayvan cinsine çevrilmesidir ki, eski ümmetlerde vâki' olmustur. Hadîste haber verilen de onlardan birisidir. "Fare deve sütü içmez de koyun sütü içer" fikrasi, Isrâîl ogullari'ndan olan o kavmin fareye çevrildiginin delilidir. Söyle ki: Devenin eti, sütü Isrâîl ogullan'na Allah tarafindan haram kilinmisti. Onlar deve sütü içmezlerdi. Farenin de içmemesi, onlari bir yerde toplayan nokta oluyor. Ve bundan dolayi Peygamber bir ihtimâl olarak; "Sanmam ki o ümmet fareden baska bir hayvana çevrilsin...!" demistir. Ka'bu'I-Ahbâr aslinda Yahûdî âlimlerinden idi. Bu cihetle Ebû Hureyre ona: Ben Tevrat okumuyorum; Peygamber'den isittigimi söylüyorum, diye ta'rîz etmistir.
Müslim'in Ebû Saîd Hudrî'den rivayet ettigi bir hadîste Rasûlullah'm yaninda geçmis ümmetlerden maymun ve domuz suretine çevrilenler zikrolunmus, Peygamber: "Allah meshedilen ümmet için çoluk, çocuk, soy sop birakmamistir" buyurmustur. Bu rivayetle Ebû Hureyre hadîsi arasinda zidhk vardir. Ebû Hureyre hadîsi mesh olunanlarin aynen devam ve tenasülünü ifâde ettigi hâlde, Ebû Saîd hadîsi nesillerinin devam etmedigini bildiriyor. Bu yüzden âlimler arasinda görüs ayriliklari vardir. Zeccâc Ebû Ishâk ile Ibnu'l-Arabî, bugün mevcûd olan maymunlarin, meshedilen ümmetin neslinden olduklarini iddia etmislerdir. Cumhur ise Ebû Saîd hadîsiyle amel ederek, inkirazini kabul ve iki rivayeti söyle cem' etmislerdir: Rasûlullah evvelâ mesh olunan ümmetleri aynen devam eder sanarak, farenin meshedilen ümmetin aynen devam eden nesli oldugunu haber -vermistir. Hadîsin metni bu zanm açikça ifâde etmektedir. Sonra Rasülullah'a, meshedilenin neslinin devam etmedigi vahyedilmistir...

[132] Bu iki hadîs Hacc Kitabi, "Harem'de öldürülecek hayvanlar bâbi"nda da geçmisti

[133] Aynî söyle dedi: Eger bu hadîs yakinda (105 rakamiyle) bunlarin iki ayri sinif olduklarina isaret ederek vâv harfi ile "Iki çizgiliyi ve kuyruksuz engerek yilanim Öldürünüz" diye geçti; bu hadîs ise vâv'siz olup bunun bir tek sinif olduguna delâlet etti dersen, ben de derim ki: el-Kirmânî söyle dedi: Vâv, iki zât arasini degil, iki vasf arasini cem' Içindir. Buna göre onun ma'nâsi: "Ebterlik vasi ile iki çizgili olma arasini toplayici olan yilan öldürün" demektir. "Ben kerîm adama ve mübarek hanesine ugradim" sözlerinde oldugu gibi. Keza iki sifattan biriyle sifatlananm öldürülrhe emri ile bunlarin her Ikisiyle beraberce sifatlananm öldürülme emri arasinda zidlik yoktur. Çünkü bu iki sifat onda bazen birlesir, bazen ayrilirlar (Umdetu't-Kaarî, VII, 298).

[134] Bu bâb basligi gelecek hadîsin bir parçasidir, böyle olunca baslik ile hadîs arasinda uygunluk vardir. Fakat bu bâb ile hadîslerinin bu kitâb ile uygunlugunda müskillik vardir.

[135] Buhârîbu hadîsi Hacc Kitâbi'nda, "Harem'de öldürülecek hayvanlar bâbi"nda bâzi küçük farklarla getirmisti. Buhârî burada hadîsin birkaç gelis yolunu da alt alta siralayarak göstermistir.

[136] Buradaki Abdullah ibn Umer ve Ebû Hureyre hadîsleri de Sirb Kitâbi'nda geçmisti. Ebû Hureyre'ninkini Müslim de getirmistir

[137] Bu karinca yuvasini yakan peygamberin kissasi da küçük bir farkla Cihâd KItâ-bi, "Müsrik, müslümâm yaktigi zaman bâbi"nda geçmisti.

[138] Baslik, gelecek hadîsin hemen hemen ayni oldugu Için, uygunluk tamdir.

[139] Misirli Mahmûd Kemâl ve Muhammed Abdülmü'min Hüseyin adlarindaki iki doktorun bu Sinek Hadîsi hakkinda bir arastirma yazilan vardir. Bu arastirma yazisini

da içine alan bir tedkîk yazisinin sonuç kismini özetle nakledelim: "Hulâsa: Bütün bu izahlardan anlasilir ki:

1. Sinek pisliklere konar, ayaklanyle hastalik yapan mikroplar tasir.
2. Ondan sonra gelir yiyecek ve içeceklere konar, ayagindaki mikroplar bu yiyeceklere ve içeceklere bulasir.
3. Yiyecek ve içeceklere konan sinek, bunlarin içine iyice daldirilmadan atilirsa, sinegin kondugu yerde mikroplar kalir. Bunlari yiyen veya içen kimse, bilmeyerek kendi vücûduna bu mikroplari geçirmis olur.
4. Fakat sinek daldirilirsa ne olur? Sinek daldirilirsa bu daldirma harekeli, sinegin vücûdunda bulunan mantar hücresine basinç yapar. Içindeki tohumlari ve siviyi sikistirir. Bu sikisma neticesinde.hücre patlar, hücre içinden mikroplari öldüren enzimler çikar. Bunlar sinegin tasidigi mikroplara saldirir, onlari öldürür. Bu suretle yiyecek veya içecekler, hastalik yapan mikroplardan temizlenmis olur.
5. Bilginler yiyecek ve içeceklere konan sinegin karnindan, tasidigi hastaligin devasinin çikmasi için daldirilmasini emreden Peygamber hadîsini bu suretle tefsir, etmis oluyorlar. Bundan anlasiliyor ki, modern ilim, Peygamber (S)'in haber verdigini dogrulamistir. (Sa'deddîn Raslan; Çev. Süleyman Ates; "Allah'in Rasûlü'nün Sözlerinde Tibbî I'câz", Hakses Mecmuasi, Mayis 1966, sayi: 17, s. 4-6).

[140] Bu hadîste Yüce Allah'in kendinSen-bir ihsan olarak küçük bir amel karsiliginda büyük günâhtan geçip affeylemesi vardir. Buhârî bunun bir benzerini Tahâ-ret'te ve Sirb'de de getirmisti

[141] Bu hadîs ayni kitabin 7. babinda da geçmisti.

[142] Bu hadîsi Müslim, Buyu' Kitâbi'nda getirmistir

[143] Bu hadîsle ondan sonraki, Ekincilik Kitabi, "Ekin için köpek edinme bâbi"nda geçmisti.

[144] Bu rivayette hadîs usûlü noktasindan su özellikler vardir:

a. Bu rivayetin, râvîlerin isitmesine dayanmasi,
b. Ilk râvînin rivayetini yemîn ile te'yîd etmis bulunmasi,
c. Sahâbînin sahâbîden rivayet etmis olmasidir ki, Sâib ibn Yezîd'in Senûe Kabîlesi'nden olan Sufyân ibn Ebî Zuheyr'den rivayetidir. Bunlarin ikisi de sa-hâbîdir. Sâib küçük sahâbîlerdendir, onun babasi da sahâbîdir. .